

Uchwała Nr 87/465/2016
Zarządu Powiatu Stalowowolskiego
z dnia 14 kwietnia 2016 r.

w sprawie przyjęcia projektu uchwały Rady Powiatu Stalowowolskiego
odnośnie uchwalenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016-2020

Na podstawie art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.) Zarząd Powiatu Stalowowolskiego uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się projekt uchwały Rady Powiatu Stalowowolskiego w sprawie uchwalenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016-2020

§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Janusz Zarzeczny
Starosta Stalowowolski
(podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym)

Uchwała Nr
Rady Powiatu Stalowowolskiego
z dnia

w sprawie uchwalenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016 – 2020.

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3 oraz art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 1445) oraz art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.) Rada Powiatu Stalowowolskiego uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016 – 2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Stalowowolskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Zaakceptowano:
Tomasz Brymora – Dyrektor PCPR
Aleksander Szczęch – Radca prawny

Załącznik do Uchwały
Nr
Rady Powiatu Stalowowolskiego
z dnia

**STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH
POWIATU STAŁOWOWOLSKIEGO
NA LATA 2016 – 2020**

Stalowa Wola 2016 rok

Spis treści

Wstęp	3
1. Procedura tworzenia strategii	4
1.1.Podstawy prawne strategii	4
1.2.Metodyka prac nad strategią	6
2. Charakterystyka Powiatu Stalowowolskiego	7
2.1.Ogólne informacje o powiecie	7
2.2.Powiat Stalowowolski w liczbach	8
2.3.Zasoby instytucjonalne w obszarze pomocy społecznej i rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Stalowowolskim	10
3. Diagnoza i analiza problemów społecznych Powiatu Stalowowolskiego	19
3.1. Ubóstwo	20
3.2. Sieroctwo, w tym: piecza zastępcza, usamodzielnienia wychowanków.....	24
3.3. Bezdomność	35
3.4. Bezrobocie	38
3.5. Niepełnosprawność	45
3.6. Długotrwała lub ciężka choroba oraz starzejąca się społeczność lokalna	55
3.7. Przemoc w rodzinie	60
3.8. Ochrona macierzyństwa lub wielodzietności	66
3.9. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	70
3.10. Trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	74
3.11. Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	76
3.12. Alkoholizm, narkomania i inne uzależnienia	80
3.13. Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	85
3.14. Klęska żywiołowa lub ekologiczna	88
3.15. Ochrona ofiar handlu ludźmi	88
4. Prognoza zmian w zakresie objętym strategią	97
5. Wizja i misja	98
6. Cele strategii	99
7. Wdrażanie, monitorowanie, ewaluacja strategii	114
8. Źródła finansowania	114
Zakończenie	115

Wstęp

Podstawowym narzędziem realizacji polityki społecznej na poziomie lokalnym są strategie rozwiązywania problemów społecznych, które w założeniu mają doprowadzić do rozwiązywania kluczowych problemów społecznych na określonym terytorium. Ważność strategii jako narzędzia rozwiązywania problemów społecznych podkreślił również ustawodawca, zobowiązując wszystkie szczeble administracji samorządowej do opracowania takiego dokumentu. Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami.

Strategia, zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej powinna zawierać w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b) kierunków niezbędnych działań,
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - d) wskaźników realizacji działań.

Strategia opracowana dla struktury powiatowej jest dokumentem szczególnym. Odnosząc się w swych zapisach kierunkowych do zadań i możliwości realizacyjnych samorządu powiatowego, musi brać pod uwagę przesłanki wynikające z działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej szczebla gminnego. Stąd w porównaniu ze strategiami gminnymi dokument powiatowy sygnalizuje występujące w poszczególnych gminach problemy społeczne, projektując rozwiązania systemowe pozostające poza zasięgiem możliwości kompetencyjnych samorządu gminnego.

Celem strategii jest koordynacja działań różnych podmiotów w zakresie polityki społecznej, dlatego stanowi ona wyzwanie dla całej społeczności lokalnej i wszystkich organizacji działających w obszarze problematyki społecznej w Powiecie Stalowowolskim.

Kompleksowo i prawidłowo zbudowana strategia rozwiązywania problemów społecznych winna obejmować wszystkie obszary polityki społecznej, które mogą przyczynić się do lepszego funkcjonowania społeczności lokalnej, a w konsekwencji poprawy warunków życia mieszkańców.

1. Procedura tworzenia strategii.

1.1 Podstawy prawne strategii.

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak inne dokumenty strategiczne przygotowywane na różnych szczeblach administracji publicznej jest dokumentem uwarunkowanym prawnie. Obowiązek opracowania i realizacji powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika wprost z ustawy o pomocy społecznej. Podczas opracowywania strategii opierano się na aktach prawnych dających podstawy do różnych działań w sferze polityki społecznej:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.) – określająca zadania w zakresie pomocy społecznej, rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania, organizację pomocy społecznej oraz zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 149 ze zm.) – określająca zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 332 ze zm.) – określająca zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków, zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, zasady finansowania systemu pieczy zastępczej oraz zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. jedn. Dz. U. z 2011 r. Nr 127 poz. 721 ze zm.) – regulująca status prawny oraz prawa i uprawnienia osób niepełnosprawnych.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 ze zm.) – regulująca m.in. zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych oraz współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, uzyskiwania przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz funkcjonowania organizacji pożytku publicznego oraz warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. Nr 1390) – określająca zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady

postępowania wobec osób doświadczających przemocy w rodzinie i zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 1445 ze zm.) – określająca zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, gdzie w katalogu zadań powiatu znajdują się również te dotyczące rozwiązywania problemów społecznych.
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r., poz. 1650 ze zm.) – określająca zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach.

Poza wymienionymi aktami prawnymi, przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych m. in. z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy.

Przedłożony materiał został opracowany w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli. Perspektywa czasowa obowiązywania niniejszego dokumentu została skomunikowana z głównymi dokumentami strategicznymi wpływającymi na rozwiązywanie lokalnych problemów, wyznaczającymi działania i stwarzającymi możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych odnosi się do rzeczywistych wyzwań mieszkańców w sferze społecznej, ale także uwzględnia zapisy innych dokumentów strategicznych regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim.

Dokumenty europejskie i krajowe:

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych (ratyfikowana przez Polskę w 2012 r.).

Dokumenty Regionalne i Lokalne:

- Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020,
- Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,

Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych oraz pobudzania aktywności grup zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

1.2 Metodyka prac nad strategią.

Do prac nad strategią można podejść na dwa sposoby:

- po pierwsze jako do dokumentu wymaganego przez przepisy prawa i niezbędnego do ubiegania się o fundusze zewnętrzne lub

- po drugie można potraktować strategię jako szansę na integrację i mobilizację potencjału społecznego i środków finansowych w celu rozwiązania, lub przynajmniej złagodzenia wielu problemów społecznych.

W celu opracowania dokładnej diagnozy problemów i potrzeb społecznych, analizy dostępnych zasobów oraz wyznaczenia priorytetów społecznych, przyjęto następującą metodologię w pracy nad strategią:

- Zebranie, analiza i przetworzenie danych statystycznych, informacji i materiałów niezbędnych do przygotowania diagnozy społecznej Powiatu Stalowowolskiego;
- Identyfikacja i analiza najważniejszych problemów społecznych powiatu;
- Opracowanie projektu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016 – 2020;
- Konsultacje projektu dokumentu z właściwymi terytorialnie gminami;
- Wypracowanie ostatecznego kształtu części diagnostycznej i strategiczno – programowej dokumentu;
- Przyjęcie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016 – 2020 Uchwałą Rady Powiatu oraz rozpoczęcie jej realizacji.

Uchwalony i wdrożony do realizacji dokument strategiczny informuje społeczeństwo, podmioty gospodarcze i instytucje o priorytetach przyjętych przez władze powiatu. Wskazuje na kluczowe trudności społeczne, z jakimi borykają się mieszkańcy powiatu i na ich potrzeby. Wytycza również kierunki działań na rzecz niwelowania zjawisk społecznie niepożądanych, a także mechanizmów wzmacniających efektywność dokonywania pozytywnych zmian.

2. Charakterystyka Powiatu Stalowowlaskiego.

2.1. Ogólne informacje o powiecie.

Powiat Stalowowlaski utworzony został w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej. Jego siedzibą jest miasto Stalowa Wola. W skład powiatu wchodzi gminy: Bojanów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Stalowa Wola, Zaklików, Zaleszany.

Powiat Stalowowlaski usytuowany w widłach Wisły i Sanu, stanowi najdalej na północ wysuniętą część województwa podkarpackiego. Położenie powiatu w Kotlinie Sandomierskiej powoduje, że klimat jest umiarkowany z długim upalnym latem, ciepłą, słoneczną jesienią i niezbyt ostrą zimą.

Stalowa Wola to trzecie, co do liczby mieszkańców miasto w województwie podkarpackim. Jest prężnym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, kulturalnym, sportowym, oświatowym, ze wszystkimi stopniami szkolnictwa, w tym uniwersyteckiego. Ważnym dla potencjalnych inwestorów krajowych i zagranicznych jest fakt istnienia na terenie powiatu Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „EURO-PARK WISŁOSAN”, w ramach której dostępne są zasoby w postaci uzbrojonych terenów i budynków oraz znaczące rezerwy mediów. Atutem TSSE jest położenie w sąsiedztwie Huty Stalowa Wola oraz innych podmiotów gospodarczych, co umożliwia inwestowanie w takich branżach jak: przemysł motoryzacyjny, maszyn ciężkich, metalowy i elektromaszynowy oraz przemysł budowlany. Powiat Stalowowlaski ma charakter rolniczo – przemysłowy. Użytki rolne stanowią 34,4% powierzchni powiatu. Są to gleby słabe, głównie żytnio – ziemniaczane, z dużą przewagą użytków zielonych. Gospodarstwa rolne prowadzą produkcję głównie na własne potrzeby, a hodowla zwierząt gospodarskich

jest niewielka z tendencją malejącą. Powiat Stalowowski jest po Powiecie Bieszczadzkim najbardziej zalesionym powiatem. Kompleksy leśne stanowią część Puszczy Sandomierskiej, Lasów Lipskich i Lasów Janowskich. Dobrze rozwinięta sieć dróg i linii kolejowych zapewnia dogodne połączenia komunikacyjne. W miejscowości Turbia w odległości 5 km od Stalowej Woli usytuowane jest lotnisko sportowe.¹

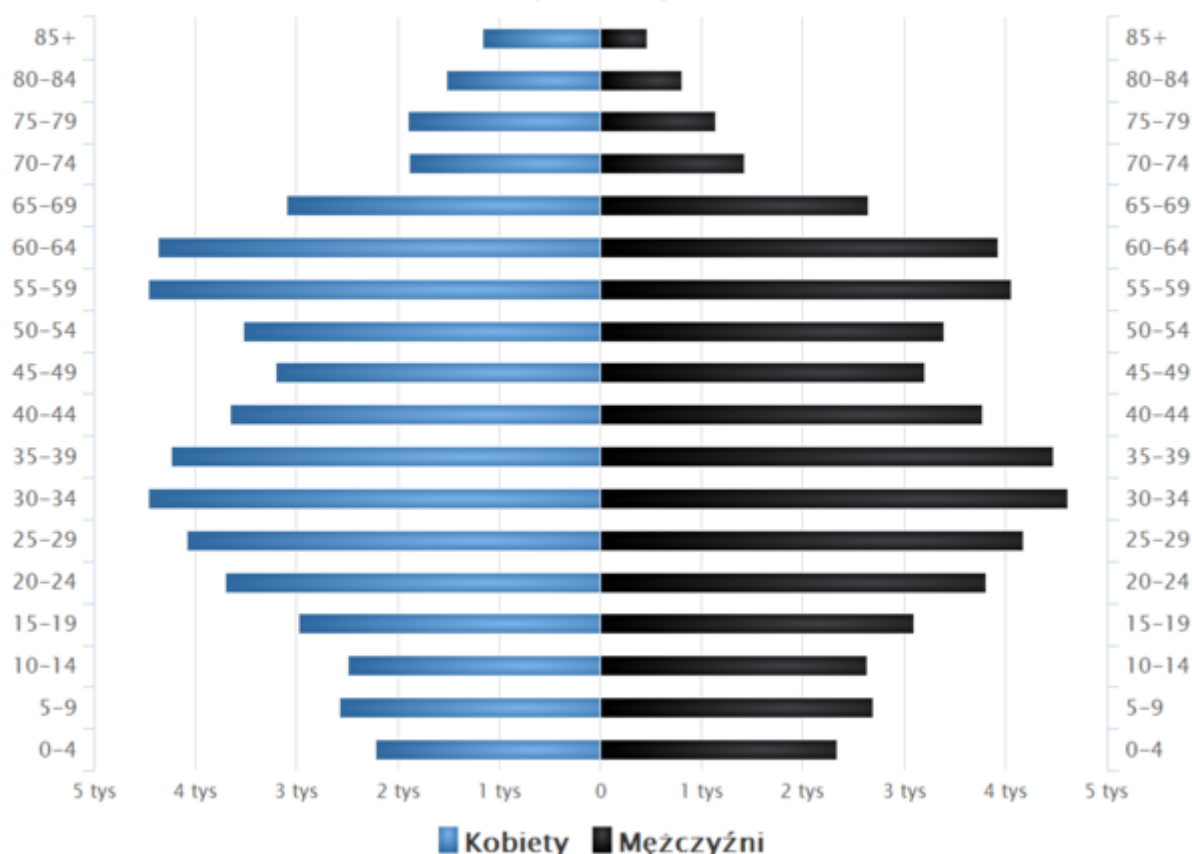
2.2. Powiat Stalowowski w liczbach.

Tabela nr 1. Liczba ludności (dane z 30 czerwca 2014 – źródło: GUS):

	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	osób	%	osób	%	osób	%
Ogółem	108 422	100	55 591	51,27	52 831	48,73
Miasto	66 495	61,33	34 545	31,86	31 950	29,47
Wieś	41 927	38,67	21 046	19,41	20 881	19,26

Piramida wieku mieszkańców powiatu stalowowskiego, 2014

(Źródło: GUS)

Powiat Stalowowski ma **108 280** mieszkańców, z czego **51,3%** stanowią kobiety, a **48,7%** mężczyźni. W latach 2002-2014 liczba mieszkańców **zmaląła** o **1,9%**. Średni wiek mieszkańców wynosi

¹ <http://bjp.stalowowski.pl/>

40,9 lat (średni wiek kobiet: **42,3** lata; średni wiek mężczyzn: **39,4** lata) i jest nieznacznie większy od średniego wieku mieszkańców województwa podkarpackiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Powiat Stalowowolski ma **ujemny** przyrost naturalny wynoszący **-81**. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu **-0,7** na 1000 mieszkańców Powiatu Stalowowolskiego. W 2014 roku urodziło się **894** dzieci, w tym **47,2%** dziewczynek i **52,8%** chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi **0,92** i jest **znacznie mniejszy od** średniej dla województwa oraz **mniejszy od** współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

W 2014 roku zarejestrowano **861** zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz **1 163** wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla Powiatu Stalowowolskiego **-302**. W tym samym roku **62** osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano **118** wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące **-56**. Z danych wynika, że **64,0%** mieszkańców Powiatu Stalowowolskiego jest w wieku produkcyjnym, **17,1%** w wieku przedprodukcyjnym, a **18,9%** mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

W Powiecie Stalowowolskim na 1000 mieszkańców pracuje **240** osób. Jest to **znacznie więcej od** wartości dla województwa podkarpackiego oraz **nieznacznie więcej od** wartości dla Polski. **42,4%** wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a **57,6%** mężczyźni. Bezrobocie w Powiecie Stalowowolskim wynosiło w 2014 roku **12,3%** (**14,0%** wśród kobiet i **10,8%** wśród mężczyzn). Jest to **znacznie mniej od** stopy bezrobocia dla województwa podkarpackiego oraz **więcej od** stopy bezrobocia dla całej Polski. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Powiatu Stalowowolskiego **1 580** osób wyjeżdża do pracy do innych miast, a **7 953** pracujących przyjeżdża do pracy spoza miasta, w którym mieszka - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi **6 373**. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Powiatu Stalowowolskiego **21,7%** pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), **40,3%** w przemyśle i budownictwie, a **12,8%** w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz **2,4%** pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).²

² WWW.polskawliczbach.pl

2.3. Zasoby instytucjonalne w obszarze pomocy społecznej i rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Stalowowolskim.

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie powiatu lub obejmujące swym zasięgiem działania jej mieszkańców, które funkcjonują w obszarze problematyki pomocy społecznej. Są to zarówno jednostki samorządu terytorialnego oraz niepubliczne, na przykład organizacje pozarządowe.

Na terenie Powiatu Stalowowolskiego funkcjonuje szereg jednostek o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym, prowadzonych przez samorządy oraz podmioty niepubliczne. Wśród nich należy wymienić:

- ✓ **Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS)** w gminach: Bojanów, Pysznicza, Radomyśl n/Sanem, Stalowa Wola, Zaklików, Zaleszany. Celem ich działania jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, wspieranie w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, umożliwienie życia w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz w miarę możliwości doprowadzenie osób i rodzin do życiowego usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem. Realizacja zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. polega w szczególności na:
 - przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń oraz przyznawaniu pomocy w naturze,
 - pracy socjalnej i interwencji kryzysowej,
 - prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
 - analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
 - realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
 - rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb,
 - opracowaniu i realizacji programów pomocy społecznej, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.
- ✓ **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR)** realizuje zadania własne powiatu z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, nie zastrzeżone dla innych jednostek, a także określone w przepisach prawa inne zadania własne oraz z zakresu administracji rządowej, określone w przepisach prawa jako zadania zlecone powiatu. PCPR realizuje inne zadania Powiatu Stalowowolskiego nałożone odrębnymi przepisami oraz programy związane z realizacją zadań ustawowych, a także podejmuje inne działania wynikające z rozeznaczonych potrzeb. Realizuje zadania w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, ze

szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych. Celem tych działań jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Przy realizacji zadań PCPR współpracuje z organami administracji rządowej i samorządowej, sądami i ich organami pomocniczymi, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, organizacjami społecznymi, kościołami i związkami wyznaniowymi, fundacjami stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi. PCPR może zlecać realizację zadań innym podmiotom na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub w innych przepisach prawa. Do obowiązków PCPR w Stalowej Woli należy realizacja poniższych zadań:

- opracowywanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- opracowywania powiatowego programu pieczy zastępczej,
- opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- prowadzenia specjalistycznego poradnictwa,
- organizowania opieki w rodzinach zastępczych, udzielania pomocy finansowej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci,
- zapewnienia opieki i wychowania dzieciom i młodzieży całkowicie lub częściowo pozbawionej opieki rodzicielskiej,
- pokrywania kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych i w rodzinach zastępczych,
- udzielania wsparcia finansowego pomocnego w usamodzielnieniu się oraz kontynuowaniu nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie, domy dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze,
- integracji środowiskowej dla osób mających trudności w przystosowaniu się do życia,
- pomocy osobom posiadającym status uchodźcy lub ochrony uzupełniającej,
- prowadzenia i rozwoju infrastruktury domów pomocy społecznej oraz umieszczanie w nich skierowanych osób,
- prowadzenia mieszkań chronionych oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży,
- prowadzenia ośrodków interwencji kryzysowej,
- szkolenia i doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,

- doradztwa metodycznego dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu,
 - terminowej i rzetelnej realizacji sprawozdawczości,
 - sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej,
 - opracowywania i realizacji powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
 - opracowywania planów zadań i przekazywanie informacji z prowadzonej działalności na potrzeby samorządu województwa,
 - dofinansowania do: uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, imprezach sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych i turystyki osób niepełnosprawnych, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, działań mających na celu likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,
 - realizacji uchwał podjętych przez Radę Powiatu, Zarząd Powiatu w sprawach związanych z działalnością centrum,
 - współpraca z organizacjami rządowymi i pozarządowymi, stowarzyszeniami i fundacjami,
 - podejmowanie doraźnych działań wynikających z aktualnych potrzeb mieszkańców, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych,
 - realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia,
 - zapewnienie mieszkańcom powiatu bieżących informacji dotyczących działalności centrum, w tym rehabilitacji społecznej i zawodowej, praw i przywilejów należnych osobom objętym jego działalnością.
- ✓ **Dom Pomocy Społecznej w Stalowej Woli** dla 88 osób przewlekle somatycznie chorych oraz **Dom Pomocy Społecznej w Irenie** dla 76 kobiet psychicznie chorych. Dom pomocy społecznej (DPS) świadczy, na poziomie obowiązującego standardu, osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności usługi: bytowe, opiekuńcze, wspomagające, edukacyjne w formach i zakresie wynikających z indywidualnych potrzeb. Decyzję o skierowaniu oraz decyzję ustalającą opłatę za pobyt w DPS wydaje organ gminy właściwy dla tej osoby w dniu jej kierowania do DPS. Decyzje te wydaje OPS, właściwy wg miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o ten rodzaj pomocy. Decyzję o umieszczeniu w DPS wydaje starosta powiatu lub z jego upoważnienia dyrektor PCPR, na terenie którego jest usytuowany DPS.
 - ✓ **Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy (ZPO)** w Stalowej Woli udziela całodobowych świadczeń zdrowotnych, które obejmują swoim zakresem pielęgnację, opiekę i rehabilitację

osób niewymagających hospitalizacji oraz zapewnia im kontynuację leczenia farmakologicznego i dietetycznego, a także przewiduje sprawowanie opieki lekarskiej przez lekarza konsultanta oraz realizuje w niezbędnym stopniu pełny zakres diagnostyki. Głównym celem pobytu podopiecznego w ZPO jest poprawa stanu zdrowia oraz pełna rehabilitacja zapobiegająca powikłaniom wynikającym z procesu chorobowego i unieruchomienia. Terenem działania ZPO jest Powiat Stalowowski.

✓ **Dom Dziecka** przy ul. Podleśnej 6 oraz **Dom Dziecka „Ochronka”** przy ul. Wałowej 46 – placówki opiekuńczo-wychowawcze o charakterze socjalizacyjnym znajdują się na terenie miasta Stalowa Wola. Statutowo dysponują ilością 30 miejsc dla wychowanków powyżej 10 roku życia. Każdemu umieszczonemu dziecku placówka zapewnia:

- wyżywienie dostosowane do potrzeb rozwojowych, kulturowych, religijnych oraz stanu zdrowia,
- dostęp do opieki zdrowotnej,
- zaopatrzenie w produkty lecznicze,
- zaopatrzenie w środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyroby medyczne,
- dostęp do zajęć wychowawczych, kompensacyjnych, a także terapeutycznych i rewalidacyjnych, o ile takie są wskazane dla dziecka,
- wyposażenie w: odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku – stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb, zabawki odpowiednie do wieku rozwojowego, środki higieny osobistej,
- zaopatrzenie w podręczniki pomoce i przybory szkolne,
- kwotę pieniężną do własnego dysponowania,
- dostęp przez całą dobę do podstawowych produktów żywnościowych oraz napojów,
- dostęp do nauki, która w zależności od potrzeb dzieci odbywa się w szkołach poza placówką lub w systemie nauczania indywidualnego,
- pomoc w nauce, w szczególności przy odrabianiu zadań domowych oraz w miarę potrzeby przez udział w zajęciach wyrównawczych,
- uczestnictwo, w miarę możliwości, w zajęciach pozalekcyjnych i rekreacyjno-sportowych,
- opłatę za pobyt w bursie lub internacie, jeżeli dziecko uczy się poza miejscowością, w której znajduje się placówka opiekuńczo-wychowawcza,
- pokrycie kosztów przejazdu do i z miejsca uzasadnionego pobytu poza placówką opiekuńczo-wychowawczą.

✓ **Placówka Interwencyjna dla Dzieci i Młodzieży** w Stalowej Woli dysponuje 8 miejscami. Jest placówką całodobowego pobytu dla dzieci w sytuacjach zagrożenia, oczekiwania na

zakończenie postępowania sądowego do czasu uregulowania sytuacji opiekuńczo-wychowawczej lub w przypadkach konieczności opieki, gdy jedyny opiekun czasowo nie może jej wypełnić. Wraz z placówką wsparcia dziennego oraz klubem młodzieżowym funkcjonuje w strukturze Zespołu Placówek Katolickiego Ośrodka Opiekuńczo-Wychowawczego „Oratorium” w Stalowej Woli.

- ✓ **Świetlica Socjoterapeutyczna** w Stalowej Woli przeznaczona dla dzieci w wieku szkolnym pochodzących z rodzin wielodzietnych, ubogich, dysfunkcyjnych. W ramach swej działalności ma na celu pełne zaspokojenie potrzeb dziecka i pomoc w osiągnięciu przez nie odpowiedniego poziomu rozwoju intelektualnego, fizycznego i społecznego. Prowadzone działania mają zapewnić dzieciom pomoc we wszechstronnym rozwoju osobowości, pomoc w realizacji zadań, głównie szkolnych, a także pomoc w przezwyciężaniu trudności w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami, które mają ścisły związek z problemami rodzinnymi dzieci.
- ✓ **Stalowowski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej (SOWiIK)** w Stalowej Woli. Realizuje zadania z zakresu interwencji kryzysowej – w tym: ambulatoryjnego poradnictwa specjalistycznego dla osób i rodzin dotkniętych przemocą i innymi problemami społecznymi, jak również zapewnia całodobową opiekę i schronienie w ramach hostelu (3 pokoje dla 12 osób). SOWiIK jest przykładem „dobrych praktyk”, bowiem prowadzony przez stowarzyszenie realizuje zadania gminy w zakresie wspierania rodziny oraz zadania powiatu w obszarze interwencji kryzysowej.
- ✓ **Stowarzyszenie na Rzecz Osób Dotkniętych Przemocą „Tarcza”** w Stalowej Woli prowadzi bezpłatnie punkt konsultacyjny (porady psychologiczne oraz prawne) i informacyjny. Dyżurujący specjaliści udzielają porad i pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz sporządzają pisma urzędowe do sądu i innych instytucji. Stowarzyszenie oferuje również inne formy pomocy, tj. grupy terapeutyczne dla kobiet i dzieci doświadczających przemocy w rodzinie, wypoczynek dla dzieci z rodzin dotkniętych przemocą i problemem alkoholowym, pośredniczą w kontakcie z instytucjami pomagającymi rodzinom dysfunkcyjnym.
- ✓ **Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS)** są rodzajem ośrodków wsparcia jako środowiskowej formy pomocy półstacjonarnej służącej utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałaniu instytucjonalizacji. Zadaniem ŚDS jest budowanie sieci oparcia społecznego dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz przewlekle, psychicznie chorych, które mają trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w zakresie przygotowania do

życia w społeczeństwie i funkcjonowania w środowisku.

Do zasobów powiatu zaliczyć można:

- ŚDS nr 1 w Stalowej Woli przy ul. Popieluszki 29,
 - ŚDS nr 2 dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Stalowej Woli przy ul. Wańkowicza 72,
 - ŚDS w Bojanowie przy ul. Parkowej 4,
 - ŚDS w Radomyślu n/Sanem przy ul. Mickiewicza 25.
- ✓ **Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności**, wydający orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności, niezbędne do realizacji celów określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
 - ✓ **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna** w Stalowej Woli, przeprowadzająca między innymi badania psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne i lekarskie dzieci i młodzieży. Świadczy również pomoc pośrednią w postaci wydawania opinii oraz orzeczeń, a także pomoc bezpośrednią w postaci prowadzenia zajęć specjalistycznych, udzielania porad. Ponadto jednostka udziela wsparcia nauczycielom, rodzicom i wychowawcom.
 - ✓ **Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ)** zlokalizowane w Stalowej Woli; WTZ przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej (MOPS), WTZ przy Stowarzyszeniu „Szansa” i WTZ przy Stowarzyszeniu „Nadzieja.” Warsztat Terapii Zajęciowej realizuje zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej zmierzającej do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, co jest niezbędne do możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia w środowisku. Stwarza osobom niepełnosprawnym możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.
 - ✓ **Dzienny Dom Pobytu** przy MOPS w Stalowej Woli jest ośrodkiem wsparcia dla osób starszych, po 60 roku życia zameldowanych na terenie miasta. Oferta skierowana jest do emerytów, rencistów, osób osamotnionych o niskich dochodach. Celem placówki jest pomoc w zachowaniu sprawności fizycznej i intelektualnej osób uczęszczających, podtrzymywanie ich aktywności życiowej i społecznej. Cele te są realizowane poprzez organizowanie różnych zajęć m.in.: wspólne wyjścia do kina, ciekawe wykłady, zajęcia kulturalne, edukacyjne i terapeutyczne (np.: wyszywanie obrazów, muzykoterapia, terapia zajęciowa). Organizowane także są wycieczki poza miasto, wspólne wyjścia na spektakle, wystawy w Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli.

- ✓ **Klub Trzeźwego Życia** przy MOPS w Stalowej Woli; uczestnikami klubu są w szczególności trzeźwiejący alkoholicy z różnym stażem abstynencji. Pragną swą ideą polegającą na zmianie stylu życia propagować zdrowienie z uzależnienia.
- ✓ **Miejska i Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** przyjmują zgłoszenia dotyczące osób nadużywających alkoholu. Przeprowadza się rozmowy interwencyjno-motywacyjne z osobami uzależnionymi, a także kieruje na leczenie odwykowe. Udziela się porad osobom współuzależnionym i wskazuje miejsca, gdzie można uzyskać pomoc prawną, psychologiczną i finansową.
- ✓ **Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia** w Stalowej Woli jako podmiot leczniczy, wykonuje świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad osobami uzależnionymi. Podstawowym celem działania jest wykonywanie działalności leczniczej poprzez udzielanie świadczeń zdrowotnych oraz działalności pozaleczniczej poprzez promocję zdrowia, realizację działań dydaktycznych, badawczych i szkoleniowych.
- ✓ **Poradnia Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia** Powiatowego Szpitala Specjalistycznego w Stalowej Woli. Procedury wykonywane w zakresie poradni to: badanie i porada lekarska, profilaktyka i promocja zdrowia, opieka pielęgniarska.
- ✓ **Poradnia Profilaktyki i Terapii Uzależnień „Monar”** przyjmuje pacjentów bez ograniczeń wiekowych, działania skierowane m.in. do osób z problemem narkotykowym. Placówka prowadzi program profilaktyczno-leczniczy dla osób uzależnionych lub używających szkodliwie, skierowanych do programu w związku z art. 72 ust.1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii tj.; „1. Jeżeli osoba uzależniona lub używająca substancje psychoaktywne szkodliwie, której zarzucono popełnienie przestępstwa zagrożonego karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, podda się leczeniu i rehabilitacji lub udziałowi w programie profilaktyczno-leczniczym prowadzonym przez zakład opieki zdrowotnej lub inny podmiot działający w ochronie zdrowia, prokurator może zawiesić postępowanie do czasu zakończenia leczenia”. Cele poradni:
 - przeciwdziałanie narkomanii,
 - psychoterapia indywidualna oraz dla rodzin osób z problemem narkotykowym,
 - grupy wsparcia/edukacyjne,
 - zajęcia informacyjno-edukacyjne dla młodzieży szkolnej,
 - upowszechnianie w środowisku wiedzy o problemie narkotykowym, społecznych kosztach i skutkach narkomanii, o jej psychologicznym i społecznym podłożu,
 - współpraca z miejscowym systemem pomocy społecznej.

W placówce istnieje możliwość wykonania testu umożliwiającego rozpoznanie dostarczonej substancji psychoaktywnej – bezpłatnie. W placówce działa telefon zaufania.

- ✓ **Schronisko dla bezdomnych mężczyzn im. Brata Alberta** w Stalowej Woli zapewnia schronienie i całodzienne wyżywienie, wymianę odzieży, kontakt z lekarzem rodzinnym, pomoc prawną i socjalną bezdomnym, w tym osobom uzależnionym oraz z problemem alkoholowym. Celem Towarzystwa jest przygotowanie bezdomnych do samodzielnego życia w społeczeństwie.
- ✓ **Powiatowy Urząd Pracy** realizujący zadania z zakresu promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Głównym celem działania instytucji rynku pracy jest pełne i produktywne zatrudnienie, ale również działania mające na celu rozwój zasobów ludzkich, osiągnięcia wysokiej jakości pracy, wzmacniania integracji i solidarności społecznej oraz zwiększenia mobilności na rynku pracy.
- ✓ **Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej** w Stalowej Woli jest oddziałem zamiejscowym wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie. Klientami są osoby bezrobotne, poszukujące pracy, młodzież ucząca się, absolwenci i pracodawcy. Do jego zadań należą :
 - świadczenie usługi z zakresu informacji zawodowej, poradnictwa zawodowego i edukacyjnego oraz pomocy psychologicznej,
 - pomoc w określeniu własnych oczekiwań zawodowych, wybór ścieżki edukacyjnej, poznanie specyfiki interesujących zawodów lub kierunków studiów,
 - prowadzenie indywidualnego poradnictwa zawodowego,
 - prowadzenia grupowego poradnictwa zawodowego przy pomocy różnych metod stosowania w poradnictwie zawodowym,
 - opracowywanie indywidualnych planów działania,
 - poznać metody i techniki poszukiwania pracy,
 - pomoc w napisaniu życiorysu i listu motywacyjnego,
 - przygotować do rozmowy z pracodawcą,
- ✓ **Centrum Kształcenia Ustawicznego i Ośrodek Doksztalcania i Doskonalenia Zawodowego** w Stalowej Woli jest publiczną placówką kształcenia dorosłych oferującą szkoły policealne, liceum dla dorosłych oraz kwalifikacyjne kursy zawodowe. W obszarze działalności znajdują się także pozaszkolne formy edukacji. Centrum współpracuje z różnymi instytucjami, m.in. z: PUP w Stalowej Woli, miejskim i gminnymi ośrodkami pomocy społecznej z terenu powiatu, dla których organizuje i prowadzi szkolenia. Uczestnicy w krótkim czasie zdobywają praktyczne umiejętności. Warunki sprzyjają

podniesieniu kwalifikacji zawodowych, a co za tym idzie zwiększeniu szans na osiągnięcie awansu, czy też znalezienie zatrudnienia na rynku pracy.

- ✓ **Centrum Edukacji Zawodowej (CEZ)** jest oświatową placówką kształcenia dydaktycznego. Głównym celem CEZ jest przygotowanie dojrzałego człowieka do pracy zawodowej, podjęcia dalszej nauki w liceach uzupełniających, technikach uzupełniających, szkołach policealnych, na studiach, wdrożenie do kształcenia ustawicznego. W ramach CEZ są również realizowane zajęcia na kursach zawodowych dla osób dorosłych.
- ✓ **Ochotniczy Hufiec Pracy** jest instytucją, która realizuje zadania w zakresie zatrudniania, przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży w wieku 15-18 lat (prowadzi także Gimnazjum dla osób dorosłych). Poza działalnością opiekuńczo-wychowawczą instytucja pełni ważną rolę w kształceniu tzw. trudnej młodzieży, umożliwiając jej uzupełnienie wykształcenia i zdobycia kwalifikacji zawodowych. Działalność szkoleniowo-kursowa realizowana jest we współpracy z Cechem Rzemieślników i Przedsiębiorców w Stalowej Woli. Nauka zawodu, zakończona egzaminem czeladniczym, daje możliwość zdobycia odpowiednich umiejętności osobom, które nie radzą sobie w systemie szkolnym.
- ✓ **Prokuratura Rejonowa w Stalowej Woli** dla gmin: Pysznica, Radomyśl n/Sanem, Stalowa Wola, Zaklików, Zaleszany oraz **Prokuratura Rejonowa w Nisku** dla gminy Bojanów.
- ✓ **Sąd Rejonowy w Stalowej Woli** dla gmin: Pysznica, Radomyśl n/Sanem, Stalowa Wola, Zaklików, Zaleszany oraz **Sąd Rejonowy w Nisku** dla gminy Bojanów.
- ✓ **Komenda Powiatowa Policji w Stalowej Woli oraz posterunki w gminach powiatu.**
- ✓ **Świetlice Środowiskowe i Kluby Młodzieżowe.**
- ✓ **Inne placówki w obszarze ochrony zdrowia (przychodnie, poradnie).**
- ✓ **Placówki oświatowe (psychologdy, pedagogdy).**

Istotną rolę wspierającą dziecko i rodzinę, a także osoby starsze, niepełnosprawne, osoby pozostające w uzależnieniu spełniają również bardzo liczne **stowarzyszenia i organizacje pozarządowe**, z którymi powiat współpracuje w oparciu o przyjmowany corocznie, uchwałą Rady Powiatu, **Program Współpracy Powiatu Stalowowolskiego z Organizacjami Pozarządowymi**.

Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego poprzez swoje zaangażowanie, aktywność, skupienie w swoich szeregach ludzi najaktywniejszych pragnących rozwiązywać ważne problemy społeczne, w istotny sposób wpływają na jakość życia w powiecie. Rozległość zadań, w które angażują się organizacje, ich społeczny charakter oraz wysoki poziom realizowanych zadań powodują, że postrzegane są, jako cenny partner samorządu terytorialnego. Stanowią znaczące wsparcie w realizacji zadań wynikających z przepisów prawa.

3. Diagnoza i analiza problemów społecznych Powiatu Stalowowolskiego.

Zdiagnozowanie najważniejszych problemów społecznych występujących na terenie powiatu jest warunkiem koniecznym dla wskazania kierunków i priorytetów działania wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za politykę społeczną na terenie Powiatu Stalowowolskiego. Podstawą do dokonania takiej diagnozy są informacje zebrane z różnych źródeł – m. in. informacje własne administracji samorządowej, jednostek organizacyjnych samorządów, informacje zebrane przez organizacje samorządowe. Zebrane dane pozwolą na określenie najważniejszych obszarów do dokonania analizy problemów społecznych na terenie Powiatu Stalowowolskiego. Skuteczność strategii zależy od dokonania diagnozy uwzględniającej nie tylko występujące potrzeby, ale również istniejące zasoby i możliwości do wykorzystania potencjału. Uwzględnienie tych czynników pozwoli na założenie do realizacji celów realnych do osiągnięcia, z właściwie dobranymi metodami realizacji tych celów i realnymi terminami ich realizacji. Wyciągnięte w trakcie diagnozy wnioski zostaną wykorzystane do określenia celów strategicznych i operacyjnych a w konsekwencji do prowadzenia skutecznej polityki społecznej na terenie powiatu.

Ustawa o pomocy społecznej określa szczegółowe zadania poszczególnych struktur administracji samorządowej w obszarze zarówno świadczeń, jak i pracy socjalnej z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Ustawa jest jednocześnie regulacją dotyczącą środków pomocy stosowanych przez państwo, skierowanych do tych osób i grup społecznych, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej. Dlatego diagnoza problemów społecznych przeprowadzona zostanie w oparciu o analizę głównych przyczyn ubiegania się o świadczenia z zakresu pomocy społecznej w gminach na terenie powiatu.

3.1. Ubóstwo.

Ze względu na zasięg oraz społeczne i ekonomiczne skutki ubóstwa, informacje z tego zakresu odgrywają szczególnie istotną rolę. Są one m.in. niezbędne do opracowywania, wdrażania, monitorowania i oceny polityki społecznej.

Zdefiniowanie kategorii ubóstwa jest pierwszym i zarazem kluczowym krokiem na drodze pomiaru jego charakterystyk. W praktyce pomiaru ubóstwa najczęściej przyjmowana jest tzw. ekonomiczna definicja ubóstwa. Ubóstwem określa się sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami finansowymi (zarówno środkami pieniężnymi w postaci dochodów bieżących i dochodów z poprzednich okresów jak i w formie nagromadzonych zasobów materialnych) pozwalających

na zaspokojenie jej podstawowych potrzeb.³ W wielu rodzinach dochód przeliczony na jedną osobę wystarcza jedynie na to, aby przeżyć. Niemal cały wysiłek ukierunkowany jest na zaspokojenie potrzeb podstawowych – kosztem potrzeb rozwojowych. Rodziny w celu zaspokojenia swych podstawowych potrzeb życiowych korzystają z różnych form świadczeń pomocy społecznej. Specjaliści zajmujący się tematyką ubóstwa wskazują, że polska bieda jest masowa i utrwalona. „To, co wyróżnia problem ubóstwa w Polsce to fakt, iż często jest to bieda dwu a nawet trzypokoleniowa. Sytuacji takiej winne jest przede wszystkim wieloletnie korzystanie z systemu pomocy społecznej.”⁴ Styl życia rodziców i uzależnienie od systemu pomocy społecznej jest bowiem powielany przez ich dzieci.

Przyjęcie za granicę ubóstwa poziomu minimum egzystencji zwanego również niekiedy minimum biologicznym pozwala ocenić rozmiar ubóstwa skrajnego oraz wskazać na te grupy ludności, które znajdują się w najtrudniejszej sytuacji materialnej i powinny być przedmiotem szczególnego zainteresowania polityki społecznej oraz adresatem pomocy. W koszyku minimum egzystencji szacowanym przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) uwzględnione są bowiem wyłącznie wydatki związane z zaspokojeniem najniezbędniejszych potrzeb egzystencjalnych. Dotyczy to przede wszystkim wydatków wystarczających na skromne wyżywienie oraz utrzymanie bardzo małego mieszkania. W koszyku tym nie uwzględnia się natomiast żadnych potrzeb związanych z wykonywaniem pracy zawodowej, komunikacją, kulturą i wypoczynkiem – nawet korzystania z telewizji.⁵

Czynnikiem decydującym o statusie społecznym, w tym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne i rodziny osób bezrobotnych. Większa liczba osób bezrobotnych w gospodarstwie domowym znacząco zwiększa ryzyko ubóstwa skrajnego. Zasięg ubóstwa jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej, określanej na podstawie przeważającego źródła dochodów. W najtrudniejszej sytuacji znajdują się osoby żyjące w gospodarstwach domowych utrzymujących się z tzw. innych niezarobkowych źródeł, w tym przede wszystkim gospodarstwa, których podstawę utrzymania stanowią świadczenia społeczne inne niż renty i emerytury. Ubożeniu sprzyja także wykonywanie nisko płatnej pracy. Dotyczy to głównie osób o niskim poziomie wykształcenia. Niski poziom wykształcenia jest bardzo istotnym czynnikiem zwiększającym ryzyko popadnięcia w ubóstwo. W Polsce częściej ubóstwem

³ Czapiński J., Panek T., *Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*, [online], dostęp: 8.11.2014r., adres WWW: http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2011.pdf

⁴ Grotowska-Leder, *Fenomen wielkomięskiej biedy. Od epizodu do underclass*, Łódź: Wydawnictwo UŁ, 2002, s. 267

⁵ A. Bieńkuńska (red.), *Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS*, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia Warszawa 2013, s. 8-12.

ekonomicznym zagrożeni są ludzie młodzi, w tym dzieci. Pomimo, że ubóstwo w Polsce dotyka częściej ludzi młodych, to nie można nie zwrócić uwagi na bardzo trudną sytuację części osób starszych. Ze względu na swój wiek i stan zdrowia osoby starsze mają ograniczone możliwości podejmowania aktywnych działań zmierzających do poprawy swojej sytuacji materialnej. Często są samotne, co pogłębia ich problemy finansowe. Nie zawsze też mogą liczyć na pomoc rodziny. Nawet jeśli mieszkają wspólnie z dziećmi, to w sytuacji bezrobocia często zdarza się, że ich świadczenia emerytalne są jedynym regularnym źródłem dochodów wielopokoleniowej rodziny. Rodziny wielodzietne stanowią grupę najbardziej zagrożoną ubóstwem skrajnym. Sytuacja rodzin niepełnych jest zróżnicowana i w przypadku samotnych rodziców z większą liczbą dzieci poziom zagrożenia ubóstwem jest wyższy. Obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym znacznie zwiększa ryzyko zagrożenia ubóstwem. Zagrożenie ubóstwem w znacznie większym stopniu dotyczy mieszkańców wsi niż ośrodków miejskich.⁶

Zarówno indywidualne jak i społeczne skutki ubóstwa zależą od tego, czy mamy do czynienia tylko z krótkotrwałym pogorszeniem się sytuacji bytowej, czy też z utrwaloną złą sytuacją materialną rodziny. Nie wszystkie rodziny potrafią sobie radzić ze swoimi problemami i oczekują różnego rodzaju wsparcia. Zarówno rodzaj oczekiwanej pomocy jak i skala tej pomocy uzależnione są od konkretnej sytuacji danej osoby/rodziny. Ubóstwo ustawowe, czyli próg interwencji socjalnej, to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej. Obecnie możliwość uzyskania w Polsce świadczeń z pomocy społecznej uzależniona jest od dwóch kryteriów, po pierwsze – wystąpienia w odniesieniu do osoby lub rodziny jednej z przesłanek, o której mowa w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, po drugie – spełnienie kryterium dochodowego. Od października 2015 r. dla osoby samotnie gospodarującej kwota ta wynosi 634 zł, a dla osoby w rodzinie – 514 zł. (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r.- Dz. U. z 2015 r. poz. 1058).

Instytucji pomocy społecznej przypada rola tzw. „koła ratunkowego”, gdyż zajmuje się ona sytuacjami, w których występują: niedostatki systemu ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia społecznego – np. niskie renty, emerytury czy też zasiłki dla bezrobotnych, negatywne skutki polityki społecznej państwa – np. alkoholizm, narkomania, kumulacja zagrożeń (dysfunkcji) – np. choroba, starość, inwalidztwo, bezdomność, bezrobocie i inne. Wyróżnić można trzy istotne zakresy jej działania: profilaktykę, czyli zapobieganie powstawaniu trudnych sytuacji życiowych (dysfunkcji), diagnozę – wyrażającą się w trafnym rozeznaniu potrzeb społeczeństwa, terapię, która jest możliwa do zrealizowania za pomocą

⁶ Tamże, s. 9-12.

profesjonalnej kadry (pracowników socjalnych, także asystentów rodziny), środków finansowych i odpowiedniej infrastruktury technicznej.⁷

Regulacje prawne w zakresie przyznawania świadczeń z pomocy społecznej starają się odpowiadać na rzeczywiste potrzeby osób/rodzin, zmieniającą się rzeczywistość i pojawiające się nowe wyzwania stojące przed pomocą społeczną. Ciągłe jednak pojawiają się nowe dysfunkcje, które powodują, że dotychczasowe rozwiązania prawne mogą okazać się niewystarczające.

Tabela nr 2. *Ubóstwo jako główna przyczyna udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowskim w latach 2013-2015.*

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	332	303	284	1296	1128	1030
OPS Pysznica	4	1	3	12	2	6
GOPS Radomyśl	136	122	128	400	357	338
MOPS Stalowa Wola	1039	956	876	2369	2122	1876
OPS Zaklików	228	387	392	674	1124	992
OPS Zaleszany	238	204	200	680	509	500
Powiat Stalowowski	1977	1973	1883	5431	5242	4742

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowskiego.

Analiza SWOT dla problemu ubóstwa.

Mocne strony	Słabe strony
<p>-prężnie działające ośrodki pomocy społecznej w gminach powiatu,</p> <p>- dobrze przygotowana i stale doskonaląca swoje umiejętności kadra instytucji działających na rzecz rodziny,</p> <p>- katalog przewidzianych ustawą świadczeń oraz możliwość przyznawania pomocy w naturze,</p> <p>-organizacje pozarządowe działające w obszarze wsparcia rodziny.</p>	<p>-ubóstwo jako główna przesłanka do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w powiecie,</p> <p>- występujący problem tzw. „dziedziczenia biedy” (wieloletnie korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej),</p> <p>- uzależnienie od systemu pomocy społecznej,</p> <p>-postawa roszczeniowa klientów, niechęć do zmiany własnej sytuacji życiowej.</p>
Szanse	Zagrożenia

⁷ A. Miruć, O istocie pomocy społecznej. „Administracja. Teoria. Dydaktyka. Praktyka”, nr 4, 2006, s. 20

<p>-intensywniejsza pomoc państwa rodzinom z dziećmi,</p> <p>-zmniejszająca się liczba osób i rodzin, w których główną przesłanką do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej było ubóstwo,</p> <p>-współpraca z instytucjami, podmiotami i organizacjami w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, w tym ubóstwa,</p> <p>-istnienie systemowych i innych programów,</p> <p>-możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację programów dotyczących rozwiązywania problemów społecznych, w tym ubóstwa.</p>	<p>-niekorzystne trendy demograficzne,</p> <p>-wyjście z ubóstwa utrudniają inne współtowarzyszące problemy społeczne, jak: bezrobocie, alkoholizm, niekorzystna sytuacja mieszkaniowa, itp.</p> <p>-niskie kryteria ustawowe pomocy społecznej, uniemożliwiające przyznawanie świadczeń osobom/rodzinom o niewielkim przekroczeniu kryterium dochodowego,</p> <p>-częste zmiany w przepisach prawnych,</p> <p>-rozbudowana biurokracja w pracy socjalnej.</p>
--	--

3.2. Sieroctwo, w tym: piecza zastępcza, usamodzielnienia wychowanków.

Sieroctwo jest rozumiane jako sieroctwo biologiczne oraz sieroctwo społeczne. W tym ostatnim zakresie zostało ono zawężone i obejmuje jedynie dzieci pozostające w pieczy zastępczej. Oznacza to, że za moment pojawienia się problemu sieroctwa przyjęto moment przejęcia opieki nad dzieckiem przez instytucje pieczy zastępczej i inne formy opieki.

Według prawa, dzieci mogą być umieszczane poza swoją rodziną, gdy ta nie wypełnia swoich funkcji, a pomoc jej udzielana nie przynosi efektów. Dzieci te pochodzą z rodzin, które mają wiele problemów: socjalno-bytowych, emocjonalnych, zdrowotnych, związanych z brakiem pracy, przemocą, uzależnieniami. Dorosli żyją z dnia na dzień, utrzymując się głównie z systemu zabezpieczeń społecznych. Do opieki zastępczej trafiają też dzieci z rodzin, które nie poradziły sobie z kryzysem (choroba, utrata pracy lub wyjazd zarobkowy za granicę, śmierć jednego z rodziców). Dzieciom wychowywanym w trudnych warunkach, brakuje poczucia bezpieczeństwa, nie mają stabilnej, przewidywalnej sytuacji i oparcia w dorosłych. Ich podstawowe potrzeby fizyczne i emocjonalne są słabo i nieregularnie zaspokajane. W wielu domach nie ma stałych reguł, brakuje jasnych i stabilnych oczekiwań. Dzieci żyją w stałym napięciu wynikającym z konfliktów i kryzysów rodzinnych. Mają wiele zaniedbań zdrowotnych: nie zdiagnozowane wady rozwojowe, brak szczepień, badań, bilansów. W wielu rodzinach się nie gotuje, członkowie rodziny odżywiają się nieregularnie i nieracjonalnie (słodczyce, zupki „chińskie”). Rodzice przekazują dzieciom ubogie dziedzictwo kulturowe (wzorce, normy). Nie mają dostępu do komputerów, zajęć artystycznych, sportowych, edukacyjnych. Często są niedomyte i źle ubrane, co nierzadko powoduje niechęć i izolację ze strony rówieśników. W związku

z tym, że żyją w stałym napięciu, nie potrafią się koncentrować i mają słabą pamięć. Ponieważ stale walczą o uwagę (np. destrukcją) mają wiele problemów w szkole. Żyją z godziny na godzinę i podobnie jak ich rodzice, nie planują niczego na przyszłość, brakuje im poczucia sprawczości, nie wierzą w siebie. Unikają ryzyka, unikają porażek. Są nieufni wobec innych, zwłaszcza wobec dorosłych. Nie umieją działać długofalowo, uczyć się na błędach. Brakuje im odpowiedzialności za siebie i swoje życie oraz nadziei na zmianę. Są bierne, roszczeniowe, mają nierealistyczne wyobrażenia i oczekiwania. Mają natomiast wiele form kompensacji: kłamstwa, fantazje, uzależnienia, manipulacje. Część z nich, w wyniku interwencji szkoły lub służb społecznych umieszczana jest w placówkach lub rodzinach zastępczych, mających zabezpieczyć im dobre warunki, możliwość rozwoju i bezpieczeństwo.⁸

Wówczas niezbędne jest wsparcie z zewnątrz realizowane przez instytucje i służby do tego powołane. Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Zwiększenie efektywności podejmowanych działań jest możliwe tylko w przypadku kompleksowego spojrzenia na problemy rodziny i podjęcia systemowych rozwiązań, dzięki którym rodzina uzyska potrzebną pomoc. Natomiast system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców.

Na terenie Powiatu Stalowowolskiego zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (jako samodzielna jednostka organizacyjno-budżetowa podporządkowana bezpośrednio Zarządowi Powiatu zostało powołane uchwałą Nr IV/9/99 Rady Powiatu Stalowowolskiego z dnia 5 lutego 1999 r.) zgodnie z Zarządzeniem Nr 49/2011 Starosty Stalowowolskiego z dnia 23 listopada 2011 r. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej tworzy strukturę podlegającą Dyrektorowi PCPR. Składają się na nią:

- **Dział Pomocy Społecznej** (za jego należyte funkcjonowanie odpowiada kierownik) w ramach którego funkcjonują 2 zespoły:
 - Zespół ds. Pieczy Zastępczej** (pedagog, psycholog oraz 2 koordynatorów)
 - Zespół ds. Pomocy Instytucjonalnej i Świadczeń** (starszy specjalista pracy socjalnej, dwóch specjalistów oraz referent prawno-administracyjny).

Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem. W wyniku zmiany sytuacji prawnej dziecka (przywrócenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej) może ustać potrzeba

⁸ „Z opieki w dorosłość – model usamodzielnienia”, Towarzystwo Psychoprofilaktyczne Oddział w Warszawie – WWW.tpp.org.pl/Opis_modelu_usamodzielnienia.pdf

sprawowania dalszej pieczy zastępczej. Kandydaci, podejmując decyzję o utworzeniu rodziny zastępczej dokładnie informowani są o czasowości opieki nad dzieckiem, dlatego muszą brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej.

Rozpatrzenie wniosku kandydata do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej oznacza konieczność sporządzenia opinii (negatywnej lub pozytywnej) przez organizatora pieczy zastępczej, ze szczególnym uwzględnieniem motywacji i predyspozycji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, analizy sytuacji osobistej, rodzinnej, zdrowotnej, finansowej kandydatów potwierdzonej stosownymi dokumentami. PCPR w Stalowej Woli opracowało procedurę opiniowania kandydatów na rodzinę zastępczą zawodową i niezawodową. Procedura obejmuje:

- ✓ Rozmowę wstępną oraz ustne i pisemne przekazanie informacji dotyczących wymagań w stosunku do kandydatów zawartych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- ✓ Zebranie i analizę dokumentów złożonych przez kandydatów na rodzinę zastępczą potwierdzających spełnianie przez nich warunków.
- ✓ Badania psychologiczno – pedagogiczne: 4 –5 sesji z kandydatami:
 - praca indywidualna z kandydatami mająca na celu sprawdzenie ich motywacji i predyspozycji do przyjęcia dziecka do rodziny,
 - badania osobowości kandydatów, ich mocnych i słabych stron,
 - badania systemu rodzinnego kandydatów – domy pochodzeniowe kandydatów; wartości, normy, podstawy działania, ze szczególnym uwzględnieniem miejsca dziecka w rodzinie, stosunku dorosłych do dzieci,
 - badania związku małżeńskiego kandydatów: stworzenie mapy mocnych i słabych stron związku małżeńskiego, modele przywiązania małżeńskiego,
 - badanie postaw rodzicielskich w stosunku do dzieci własnych kandydatów; zapoznanie się ze zdaniem dzieci własnych dotyczącym przyjęcia do rodziny dziecka osieroconego społecznie.
 - wizyta domowa mając na celu sprawdzenie warunków mieszkaniowo – bytowych,
 - odbycie przez kandydatów obowiązkowego szkolenia, które trwa nie mniej niż 40 godzin, zawiera 10 godzinny staż w rodzinnej lub instytucjonalnej opiece zastępczej. Szkolenie grupowe prowadzone jest metodą warsztatową.

Zespół ds. Pieczy Zastępczej opracował autorski program szkoleniowy przeznaczony dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej pn. „Drogowskaz do dobrych więzi...” zatwierdzony decyzją Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2013 r. Nr 31/2013/RZ.

Rodziny zastępcze obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który może mieć po opieką do 15 rodzin zastępczych.

W ramach Zespołu ds. Pieczy Zastępczej zatrudnionych zostało dwóch koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Jak stanowi art. 79 ust. 3 ustawy, praca koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej nie może być łączona z wykonywaniem obowiązków pracownika socjalnego. Ponadto, zgodnie z art. 79 ust. 4 koordynator nie może prowadzić postępowań z zakresu świadczeń realizowanych przez powiat.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku;
- pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

W ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ustawodawca podkreśla, podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do wychowywania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka. PCPR w Stalowej Woli dążąc do zapewnienia opieki i wychowania każdemu dziecku pozbawionemu możliwości wzrastania w swym naturalnym środowisku rodzinnym, angażuje się w realizację działań na rzecz pozyskiwania rodzin zastępczych.

Tabela nr 3. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w Powiecie Stalowowolskim w latach 2012-2015.

Lata	Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	Liczba rodzin zastępczych niezawodowych	Liczba rodzin zastępczych zawodowych	Liczba dzieci
2012	53	19	3	108
2013	42	21	3	98
2014	36	18	3	88
2015	34	18	3	80

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Zdecydowaną większość zastępczych środowisk stanowią rodziny spokrewnione, czyli najbliżsi krewni dziecka: dziadkowie lub starsze, pełnoletnie rodzeństwo. Jednak analizując lata 2012 – 2015, czyli czas obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, łatwo zauważyć, iż znacząco zmniejszyła się ilość spokrewnionych rodzin zastępczych, co oznacza, że działania organizatora pieczy zastępczej w Powiecie Stalowowolskim w kierunku dalszego rozwoju pieczy zastępczej zmierzają do jej profesjonalizacji, czyli poszukiwania niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych. Wśród tych ostatnich najbardziej pożądaną formą jest rodzina zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego. Niewystarczająca liczba rodzin zawodowych uniemożliwia umieszczanie w nich zwłaszcza najmłodszych dzieci. Ty bardziej, że w aktualnym stanie prawnym umieszczenie dziecka poniżej 10 roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest możliwe, gdy w danej placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa. Skutkuje to często koniecznością umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej na terenie innego powiatu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi wydatki na opiekę i wychowanie dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. Koszty utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych w innych powiatach ponoszone są na podstawie porozumień zawartych między powiatami. Na terenie Powiatu Stalowowolskiego nie funkcjonuje żaden rodzinny dom dziecka ani żadna rodzina zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego z uwagi na brak kandydatów do pełnienia tych funkcji.

Rodziny zastępcze zawodowe są przyszłością profesjonalnej opieki pozainstytucjonalnej. Dlatego wszelkie działania instytucji powołanych do pracy z rodziną i dzieckiem oraz stosunek władz samorządowych do osób zgłaszających gotowość pełnienia roli opiekunów zastępczych są nastawione na współpracę z nimi i traktowanie jako partnerów w realizacji ustawowych zadań.

Potrzeby Powiatu Stalowowolskiego w zakresie pieczy zastępczej realizowane są m. in. poprzez:

- promowanie idei rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskiwania kandydatów do tworzenia i realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej;
- podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej w zakresie wynikającym z przyszłych zadań;
- zwiększenie liczby niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych;
- wspieranie funkcjonowania Grupy Wsparcia dla rodzin zastępczych;
- zapewnienie rodzinom zastępczym i ich wychowankom specjalistycznej pomocy i wsparcia pedagogicznego, psychologicznego lub uzależnionego od indywidualnych potrzeb rodziny i dziecka;
- tworzenie wewnętrznego systemu wspierania rodziny w oparciu o działania profilaktyczne podejmowane we współpracy ze środowiskiem lokalnym, a szczególności z właściwym ze względu na miejsce zamieszkania rodziny i dziecka, ośrodkiem pomocy społecznej, asystentem rodziny;

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Stalowowolskim na lata 2015-2017 przyjęty Uchwałą Rady Powiatu Stalowowolskiego Nr IV/33/2015 z dnia 28 stycznia 2015 r. został opracowany na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Stanowi on próbę wyznaczenia jak najlepszego kierunku działań w środowisku lokalnym, tak, aby praca nad rozwojem i wspieraniem rodzinnej pieczy zastępczej spełniała wszystkie standardy w tym zakresie. Istotnym elementem programu jest zwiększenie świadomości i zaangażowania instytucji z terenu Powiatu Stalowowolskiego, poprzez aktywnie włączenie się w promowanie idei rodzicielstwa zastępczego oraz niesienie wsparcia rodzinom zastępczym w wypełnianiu ich funkcji.

Działania PCPR w Stalowej Woli od wielu lat koncentrują się na rozwoju tej efektywnej wychowawczo i korzystnej ekonomicznie formy pieczy zastępczej. Zastępcze, rodzinne formy opieki nad dzieckiem są najlepszym rozwiązaniem w sytuacji, kiedy dziecko pozbawione jest możliwości wzrastania i rozwoju w rodzinie naturalnej. Zapewnienie dziecku właściwego kontaktu emocjonalnego oraz warunki wychowania i opieki są o wiele korzystniejsze w rodzinnych formach pieczy niż w przypadku dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Rodziny zastępcze zapewniają bowiem w sposób właściwy potrzeby emocjonalne dzieci: potrzeby miłości, poczucia bezpieczeństwa, akceptacji, uznania. Ponadto wychowanie w warunkach rodzinnych daje dzieciom pozbawionym opieki przez rodzinę naturalną możliwość wszechstronnego przygotowania się do samodzielnego i odpowiedzialnego życia. Celem pieczy zastępczej jest więc przygotowanie dziecka do

pokonywania trudności życiowych, wpajanie prawidłowych norm społecznych, podtrzymywanie bliskich i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami oraz zaspakajanie potrzeb emocjonalnych dzieci ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych. Prawidłowy przebieg procesów wychowawczych i socjalizacyjnych inicjowany w rodzinie warunkuje przygotowanie do pełnienia przez dzieci i młodzież ról społecznych także w innych zbiorowościach, m.in. w grupach rówieśniczych, zawodowych, w społeczeństwie.

Analiza SWOT dla problemu sieroctwa.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> -aktywność służb społecznych w reagowaniu na problemy dziecka i rodziny, -rozwijające się rodzicielstwo zastępcze jako alternatywa dla instytucjonalnej formy pieczy, -Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej, -odpowiednio przygotowana i stale podnosząca swoje kwalifikacje kadra instytucji i podmiotów działających na rzecz dzieci i młodzieży, -specjalistyczne poradnictwo, -rola koordynatora rodziny zastępczej w powiatowej strukturze wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej, -Grupa Wsparcia dla rodzin zastępczych jako źródło wymiany doświadczeń i wsparcie w codziennych problemach, -funkcjonowanie dwóch placówek opiekuńczo – wychowawczych o charakterze socjalizacyjnym (Domy Dziecka w Stalowej Woli), -funkcjonowanie jednej placówki opiekuńczo-wychowawczej o charakterze interwencyjnym (Placówka Interwencyjna dla Dzieci i Młodzieży), 	<ul style="list-style-type: none"> -niewystarczająca liczba zawodowych rodzin zastępczych, -brak w powiecie rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego oraz brak rodzinnego domu dziecka, -brak specjalistów w obszarze ochrony zdrowia dzieci i młodzieży, w tym: neurologa i psychiatry, w sytuacji ogromnych potrzeb w tym zakresie dla wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, -niska aktywność w zakresie integracji rodzin zastępczych, m.in. w obszarze tworzenia rodzin pomocowych,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - działania gmin w systemie pomocy społecznej polegające na wspieraniu rozwoju umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców biologicznych, -rola asystenta rodziny w gminnej strukturze wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej, 	<ul style="list-style-type: none"> -zarobkowa emigracja ludności i rozpad więzi rodzinnych, -niewystarczająca dostępność poradnictwa rodzinnego,

<p>-działalność specjalistycznych placówek poradnictwa, wsparcia dziennego,</p> <p>-wykwalifikowana kadra specjalistów w obszarze pomocy dzieciom i młodzieży (pedagodzy, psychologdy, terapeuci),</p> <p>-formy pomocy wspierające samodzielność wychowanków pieczy zastępczej.</p>	<p>-znikome zainteresowanie społeczności lokalnej uczestnictwem w sprawowaniu pieczy zastępczej,</p> <p>-brak chęci do kształcenia się i samorozwoju wśród młodzieży opuszczającej instytucjonalne formy pieczy zastępczej,</p> <p>-mała dostępność do lokali socjalnych dla wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.</p>
--	--

POMOC W USAMODZIELNIANIU SIĘ PEŁNOLETNICH WYCHOWANKÓW PIECZY ZASTĘPCZEJ

Konsekwencją wychowywania się w zastępczych formach pieczy jest proces usamodzielnienia. Dotychczasowe doświadczenia zawodowe z tą grupą młodych ludzi (PCPR w Stalowej Woli od 1999 r. prowadzi procesy usamodzielnień) pokazują, że młodzież ta jest bardzo narażona na bezrobocie wynikające m.in. z niskich kwalifikacji, bezdomność, wejście w konflikt z prawem. Dla nich to państwo podejmuje wysiłek zapewnienia odpowiedniego wsparcia w wejściu w dorosłe życie, w sposób zapewniający znalezienie przez te osoby miejsca w społeczeństwie.

Osoba, która w wyniku sieroctwa lub niewłaściwej opieki rodzicielskiej została umieszczona przez sąd rodzinny w pieczy zastępczej i w niej osiągnęła pełnoletniość, może po opuszczeniu dotychczasowego miejsca pobytu otrzymać wsparcie, które ma jej pomóc w usamodzielnieniu się. Z formalnego punktu widzenia, za moment rozpoczęcia procesu usamodzielniania należy uznać ukończenie przez wychowanka 18 roku życia. Usamodzielnienie jest więc elementem procesu wychowawczego, który służyć ma przygotowaniu człowieka do wejścia w dorosłość.

Pomoc dla usamodzielniających się wychowanków opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze, domy pomocy społecznej, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, znajduje swoje umocowanie w ustawie z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej i w rozporządzeniu będącym aktem wykonawczym do tej ustawy (Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie – Dz. U. z 2012 r., poz. 954).

Podstawę prawną usamodzielnienia wychowanków rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych lub regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, po 1 stycznia 2012 r. stanowi ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Przepisy dotyczące procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej, wprowadzone z początkiem 2012 r., w dużej mierze bazują na wcześniej obowiązujących

rozwiązaniach, określonych w ustawie o pomocy społecznej. Aktem wykonawczym do ustawy jest Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. nr 292 poz. 1720) które wskazuje, że zadaniem placówki jest m.in. praca z dzieckiem uwzględniająca możliwe scenariusze przyszłości, w tym i taki zakładający pobyt w placówce aż do momentu uzyskania pełnoletniości. Wsparcie udzielane przez placówkę musi więc służyć kształtowaniu w dziecku samodzielności (tak socjalno-bytowej, jak i dojrzałości emocjonalnej i społecznej). Kluczową dla powodzenia procesu usamodzielnienia rolę odgrywa zatem jakość pracy wychowawczej w placówce. Musi mieć ona charakter kompleksowy, ułatwiający przejście z warunków panujących w placówce do warunków dorosłego, autonomicznego życia. Konieczność podejmowania współpracy ukierunkowanej na przygotowywanie dziecka do usamodzielnienia, dostrzega także ustawodawca. W ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wskazano jednoznacznie, że w realizacji swoich działań placówka współpracować ma z szeregiem instytucji publicznych i tymi wszystkimi podmiotami, które podejmują się wspierania działań wychowawczych placówki opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności w zakresie przygotowania dziecka do samodzielnego życia. W przypadku placówek, w przeciwieństwie do organizatora pieczy zastępczej (w Powiecie Stalowowolskim jest nim PCPR), ustawodawca wyraźnie wskazał zatem na szczególną konieczność współdziałania z szerokim gronem partnerów na rzecz usamodzielniających się wychowanków.⁹

Zgodnie z prawem młodemu człowiekowi w takiej sytuacji przysługuje pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie, a także pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia. Zgodnie z art. 191 ust. 1 pkt 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pomoc na kontynuowanie nauki i na usamodzielnienie jest przyznawana przez powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania wychowanka przed pierwszym umieszczeniem w pieczy zastępczej. Wsparciem w procesie usamodzielnienia ma służyć opiekun, którego wskazuje sam wychowanek. Pomoc na kontynuowanie nauki i na usamodzielnienie uzależniona jest od złożenia wniosku oraz posiadania zatwierdzonego przez kierownika PCPR programu usamodzielnienia, określającego w szczególności: zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem oraz sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia. Program ten opracowywany jest przez osobę usamodzielnianą wspólnie z opiekunem usamodzielnienia lub koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, co najmniej na miesiąc przed

⁹ *Uwarunkowania procesu usamodzielnienia wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej w województwie łódzkim. Raport z badania. Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Łódź 2014, s. 24*

osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletniości. Istotną pomocą w opracowaniu indywidualnego programu usamodzielnienia jest udział doświadczonego pracownika socjalnego PCPR, służącego radą i pomocą. Ponadto wychowankowie mogą korzystać w procesie usamodzielnienia z poradnictwa i pomocy specjalistów z PCPR.

Uregulowania zawarte w ustawie o pieczy zastępczej i ustawie o pomocy społecznej różnicują osoby uprawnione do świadczeń, np. ze względu na okres pobytu w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz ze względu na formę sprawowanej opieki, czego konsekwencją są różne wysokości dofinansowania przyznawane dla poszczególnych wychowanków. Na przykład, wychowanek zakładu poprawczego, usamodzielniany na podstawie ustawy o pomocy społecznej, po roku przebywania w zakładzie nabywa prawo do świadczeń na kontynuowanie nauki, natomiast wychowanek rodziny zastępczej spokrewnionej, usamodzielniany na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dopiero po trzech latach przebywania w pieczy zastępczej.

Tabela nr 4. Pomoc dla usamodzielniających się wychowanków opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze, domy pomocy społecznej, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii w latach 2013-2015 (na podstawie ustawy o pomocy społecznej).

Lata	Pomoc na kontynuowanie nauki	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	Pomoc rzeczowa na zagospodarowanie
	liczba wychowanków	liczba wychowanków	liczba wychowanków
2013	35	13	11
2014	35	12	13
2015	31	9	7

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Tabela nr 5. Pomoc dla usamodzielniających się wychowanków opuszczających rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne w latach 2013-2015 (na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Lata	Pomoc na kontynuowanie nauki	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	Pomoc rzeczowa na zagospodarowanie
	liczba wychowanków	liczba wychowanków	liczba wychowanków
2013	48	12	8
2014	45	12	15
2015	44	8	10

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Realizacja obowiązków w zakresie wspierania wychowanków pieczy zastępczej osiągających pełnoletniość w procesie usamodzielniania została w całości przypisana władzom samorządowym. Dla osób, które nie mogą nadal zamieszkiwać w pieczy zastępczej (instytucjonalnej lub rodzinnej)

przepisy zakładają pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, przy czym nie jest doprecyzowane, na czym pomoc ta ma polegać. Wykonanie tej dyspozycji stwarza trudności samorządowi powiatowemu, który nie posiada w tym zakresie takich możliwości, jak gmina. Stąd wychowankowie pieczy zastępczej, którzy ubiegają się o lokale z zasobów gminy, mogą liczyć jedynie na pismo popierające do gminy ze strony PCPR. Skuteczność tych działań jest jednak niska w sytuacji bardzo ograniczonej puli mieszkań socjalnych i komunalnych. Następstwem długiego czasu oczekiwania na mieszkania komunalne, jest niejednokrotnie powrót do środowisk rodzinnych, często do środowisk z obszaru wykluczenia społecznego. Innym rodzajem wsparcia dla osób usamodzielnianych poszukujących pracy jest pomoc PCPR w uzyskaniu zatrudnienia, która polega na kontaktach z PUP. Młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą zaproponowano również udziału w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (7 wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych uczestniczyło w Projekcie w ramach PO KL Priorytet VII realizowanym przez PCPR w Stalowej Woli w okresie od 01.01.2013 r. do 30.06.2015 r.), zapewniających podnoszenie kwalifikacji zawodowych, doradztwo zawodowe, poradnictwo psychologiczne i prawne, warsztaty samodoskonalenia (aktywne poszukiwanie pracy, trening kompetencji), dofinansowanie edukacji oraz staże.

W zakresie sprawowanego nadzoru na procesem usamodzielnienia pozycja powiatowych centrów pomocy rodzinie jest słaba, niepoparta umocowaniami prawnymi pozwalającymi skutecznie egzekwować efektywne wykorzystanie udzielonych form wsparcia. Ustawodawca nie wyposażył bowiem powiatowych centrów pomocy rodzinie w kompetencje w tym zakresie. Konsekwencją tego jest brak wpływu na sposób wykorzystania środków przez usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej. W szczególności dotyczy to pomocy na usamodzielnienie i zagospodarowanie.¹⁰

Nie monitoruje się procesu usamodzielniania wychowanków, którzy po otrzymaniu świadczenia pieniężnego na usamodzielnienie zrywają kontakt z PCPR i zmieniają miejsce zamieszkania, nie informując o tym fakcie. Ustawodawca uznaje, że monitorowanie losów byłych wychowanków pieczy zastępczej byłby nieuzasadniony i prowadziłby do zbyt daleko idącej ingerencji w ich dorosłe życie. Bowiem pełnoletni wychowanek pieczy zastępczej po ukończeniu procesu usamodzielnienia może korzystać z form pomocy przewidzianych w ustawie o pomocy społecznej. Istniejące obecnie rozwiązania w zakresie pracy socjalnej są wystarczające, by zapewnić odpowiednie wsparcie tej omawianej kategorii osób.¹¹

¹⁰ *Pomoc w usamodzielnianiu się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej. Informacja o wynikach kontroli NIK (KPS-4101-001-00/2014, Nr ewid.189/2014/P/14/45/KPS), Warszawa 2014, s. 14.*

¹¹ *Stanowisko Ministra Pracy i Polityki Społecznej do Wiceprezesa Najwyższej Izby Kontroli (pismo z dnia 5 stycznia 2015 r., znak: BDG-V-0911-33(5)-AO/14*

3.3. Bezdomność.

Bezdomność jest problemem społecznym charakteryzującym się brakiem stałego miejsca zamieszkania. Wiąże się m.in. ze zmianami demograficznymi i ruchliwością społeczną, z recesją gospodarczą, bezrobociem, ubóstwem, kryzysem polityki mieszkaniowej. Ustawa o pomocy społecznej definiuje osobę bezdomną jako niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także jako osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Dla potrzeb niniejszej strategii posłużono się głęboką, rozumiejącą definicją ujmującą w jednym opisie związku przyczynowo-skutkowe decydujące o zaistnieniu stanu bezdomności. Autorka definicji, dla której odniesieniem są doświadczenia w pracy badawczej z osobami bezdomnymi, przyznaje, że bezdomność to konieczność życiowa tych, którzy nie mają możliwości godnego zamieszkania, a jedynie szansę na tymczasowe schronienie w placówkach pomocy społecznej. Przedstawia bezdomnych jako osoby, które charakteryzuje wyizolowanie, bezradność oraz zerwane więzy z rodziną i zauważa u nich mechanizm przystosowania do pozostawania w trudnych – czasem nawet skrajnie – warunkach, które wymuszają na nich i narzucają trwanie w patologicznym pod względem psychofizycznym stanie.¹²

Tabela nr 6. **Bezdomność jako główna przyczyna udzielania pomocy społecznej osobom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.**

Jednostka pomocy społecznej	Liczba osób, którym przyznano świadczenie		
	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	0	0	0
OPS Pysznicza	2	1	1
GOPS Radomyśl	3	3	4
MOPS Stalowa Wola	81	81	87
OPS Zaklików	3	3	2
OPS Zaleszany	5	4	6
Powiat Stalowowolski	94	92	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu bezdomności

Mocne strony	Słabe strony
-realizacja gminnych programów wychodzenia z bezdomności, -diagnozowanie problemu bezdomności,	-trudności w określeniu skali zjawiska, -niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych, chronionych i readaptacyjnych,

¹² M. Oliwa-Ciesielska, *Piętno nieprzypisania. Studium o wyizolowaniu społecznym bezdomnych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006, s. 25.

<p>-zapobieganie bezdomności oraz prowadzenie działań na rzecz osób bezdomnych,</p> <p>-informowanie bezdomnych o przysługujących im prawach oraz dostępnych formach pomocy,</p> <p>-zapewnianie osobom bezdomnym schronienia,</p> <p>-prowadzenie działań uwrażliwiających społeczność lokalną na problemy osób bezdomnych,</p> <p>-współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezdomnych.</p>	<p>-trudności ze świadczeniem pomocy, szczególnie gdy brak jest woli zmiany swej sytuacji ze strony osoby bezdomnej,</p> <p>-brak działań na rzecz reintegracji zawodowej i społecznej osób bezdomnych, czyli odbudowywania i podtrzymania u tych osób zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy,</p> <p>-niewystarczająca liczba miejsc w Schronisku im. Brata Alberta w Stalowej Woli.</p> <p>-bezradność życiowa osób bezdomnych.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>-zmiana postrzegania problemu – dopuszczenie istnienia przyczyn bezdomności niezależnych od osoby bezdomnej,</p> <p>-posiadanie przez bezdomnych wiedzy o przysługujących im prawach i dostępnych formach wsparcia,</p> <p>-tworzenie miejsc pracy dla osób bezdomnych,</p> <p>-wprowadzenie nowych metod pracy z osobami wykluczonymi i zagrożonymi wykluczeniem społecznym (streetworking, asystowanie),</p> <p>-terenowe działania specjalistów polegające na faktycznym objęciu poradnictwem i wsparciem osób zagrożonych oraz wykluczonych,</p> <p>-aktywne wsparcie specjalistyczne stymulujące działania osób wykluczonych społecznie w procesie wychodzenia z bezdomności.</p>	<p>-ograniczone możliwości realizowania indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności (m.in. brak standaryzacji w indywidualnych programach wychodzenia z bezdomności),</p> <p>-niewielka liczba osób wychodzących z bezdomności,</p> <p>-mała liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób bezdomnych,</p> <p>-znikome szanse na zatrudnienie,</p>

Można przyjąć, że zmiany w polityce polskiego rządu wobec zjawiska bezdomności i modyfikacja sposobów wspierania tej grupy nastąpiły około 2004 roku, wraz z wejściem w życie zapisów ustawy o pomocy społecznej. Na mocy art. 17 ust. 1 pkt 1, samorządom gmin, powierzono obowiązek opracowania i realizacji gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i

innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – w tym również osób bezdomnych. Ustawodawca bardziej szczegółowo określił zadania względem tej grupy. W art. 49 zapisano, że osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, przez co rozumie się rozwiązywanie jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych oraz pomoc w uzyskaniu zatrudnienia. W rozumieniu ustawy funkcję przewodnika osoby bezdomnej mają pełnić pracownicy pomocy społecznej. W praktyce wspomniany program daje możliwość skorzystania z doradztwa zawodowego, różnego typu kursów zawodowych lub kompetencyjnych, zapewnia kontakt z psychologiem lub pracownikiem socjalnym. Jest to model ujęcia problemu bezdomności, którego głównym założeniem jest społeczna i zawodowa reintegracja osób wykluczonych ze społeczności.¹³

Bezdomność jest jedną z form wykluczenia społecznego i zarazem zjawiskiem niezmiernie trudnym do zdiagnozowania. Trudności w zbieraniu danych wynikają z głównie przemieszczania się bezdomnych, jak też z brakiem meldunku tych osób. Podkarpacki Urząd Wojewódzki co 2 lata przeprowadza w placówkach wsparcia, w których przebywają osoby bezdomne monitoring liczby bezdomnych oraz sytuacji ekonomiczno-społecznej tych osób. Jednak zainteresowanie tematem bezdomności nie polega jedynie na badaniach społeczno-socjologicznych. Ma ono prowadzić do opracowania metod skutecznego zapobiegania bezdomności. Punktem wyjścia do tego typu badań jest potraktowanie problemu bezdomności, jako przesłanki ubóstwa. Ludzie, których dochody spadają, bądź w wyniku utraty pracy, popadają w nędzę. Bywa, że nie znajdując oparcia ani w rodzinie, ani w znajomych, doświadczają upokorzeń i tracą wiarę w sens życia. Bezdomność nie jest jednak skutkiem jedynie niekorzystnych uwarunkowań socjalnych (bezrobocie, brak mieszkania). To także efekt zmniejszonej zdolności do samodzielnego życia i poddania się wymogom społeczeństwa oceniającego jednostkę głównie pod względem wydajności. Bezdomnych należy pojmować jako ludzi w kryzysie, którzy zostali wykorzeni społecznie i nie są przystosowani do życia w społeczeństwie zorganizowanym.¹⁴

3.4. Bezrobocie.

W ujęciu encyklopedycznym bezrobocie to zjawisko społeczne polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i pragnących ją podjąć nie znajduje zatrudnienia. Jego miarą jest stopa bezrobocia, będąca relacją liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności aktywnej zawodowo. Pojęcie „bezrobotnego” oznacza ogólnie osobę niezatrudnioną, nieprowadzącą działalności gospodarczej

¹³ D. Podgórska-Jachnik, *Praca socjalna z osobami bezdomnymi*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa, 2014, s. 72.

¹⁴ Raport z badania „Bezdomność w Województwie Podkarpackim” przeprowadzony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Rzeszów 2014, s. 49.

i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia (w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy). Bardzo rozbudowaną i szczegółową definicję terminu „bezrobotny” podaje w art. 2 (ust. 1 pkt 2) ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Powiatowy Urząd Pracy (PUP) jest powiatową, samorządową jednostką organizacyjną świadcząca usługi dla osób bezrobotnych, pracodawców i innych partnerów rynku pracy. PUP w Stalowej Woli pomaga osobom rozpoczynającym swoją karierę zawodową (które właśnie zakończyły edukację i dopiero rozpoczynają poszukiwanie pracy) oraz tym, którzy już pracowali i stracili zatrudnienie. Wspiera osoby, które mają problemy z funkcjonowaniem na współczesnym rynku pracy, które straciły wiarę w siebie. Zadaniem urzędu jest także wspieranie osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej oraz istniejących już na rynku przedsiębiorców w tworzeniu nowych miejsc pracy. PUP w Stalowej Woli prowadzi następujące formy wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy:

- ✓ pośrednictwo pracy krajowe,
- ✓ pośrednictwo pracy z obszaru Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego (strefa wolnego handlu opierająca się na 4 fundamentalnych wolnościach: swobodzie przepływu ludzi, kapitału, towarów i usług),
- ✓ giełdy pracy,
- ✓ targi pracy,
- ✓ staże,
- ✓ przygotowanie zawodowe dorosłych,
- ✓ prace interwencyjne,
- ✓ roboty publiczne,
- ✓ prace społecznie użyteczne,
- ✓ poradnictwo zawodowe,
- ✓ szkolenia i inne formy podnoszenia kwalifikacji,
- ✓ porady grupowe,
- ✓ grupowe informacje zawodowe,
- ✓ praktyki absolwenckie,
- ✓ wyposażenie/ doposażenie stanowisk pracy,
- ✓ instrumenty dla bezrobotnych do 30 roku życia,
- ✓ wsparcie osób powracających na rynek pracy po przerwie związanej z opieką nad dzieckiem lub osobą zależną,
- ✓ dofinansowanie zatrudnienia bezrobotnego powyżej 50 roku życia,

- ✓ trójstronna umowa szkoleniowa zawierana pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową, na mocy której PUP finansuje szkolenia dla osób bezrobotnych na zamówienie pracodawcy, który po odbytym szkoleniu zobowiązuje się zatrudnić jego uczestników.

Finansowe formy wsparcia dla bezrobotnych i poszukujących pracy oferowanych przez PUP:

- ✓ zasiłki dla bezrobotnych,
- ✓ ubezpieczenia zdrowotne,
- ✓ dodatek aktywizacyjny,
- ✓ jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej,
- ✓ zwrot kosztów przejazdu,
- ✓ stypendium z tytułu dofinansowania do studiów podyplomowych,
- ✓ świadczenia przysługujące rolnikom zwalnianym z pracy.

Tabela nr 7. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Gmina	2013			2014			2015		
	Ogółem	Kobiety	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Ogółem	Kobiety	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Ogółem	Kobiety	Bezrobotni z prawem do zasiłku
Bojanów	504	247	36	433	228	24	337	174	38
Pysznica	529	246	43	435	211	32	364	178	42
Radomyśl	514	269	36	417	225	26	307	163	28
St. Wola	3739	1913	395	3023	1636	346	2327	1272	264
Zaklików	737	383	51	582	318	50	462	259	22
Zaleszany	722	358	77	570	305	65	418	234	43
Powiat Stalowo-wolski	6745	3416	638	5460	2923	543	4215	2280	394

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Stalowej Woli.

Tabela nr 8. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych według posiadanego wykształcenia w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Gmina	Lata	wyższe	policealne, średnie ogólnokształcące i średnie zawodowe	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
Bojanów	2013	45	140	186	133
	2014	44	120	145	124
	2015	34	95	118	90
Pysznica	2013	61	191	160	117
	2014	56	156	116	107
	2015	57	120	104	83

Radomyśl	2013	54	162	148	150
	2014	43	133	116	125
	2015	27	95	89	96
Stalowa Wola	2013	671	1384	899	785
	2014	594	1113	691	625
	2015	472	841	538	476
Zaklików	2013	81	281	192	183
	2014	70	203	156	153
	2015	62	157	115	128
Zaleszany	2013	90	223	200	209
	2014	91	176	157	146
	2015	61	133	113	111
Powiat Stalowo-wolski	2013-2015	2613	5723	4243	3841

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Stalowej Woli.

PUP wypełnia zadania powiatu określone w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Ponadto urząd realizuje również zadania w zakresie zatrudnienia oraz rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. PUP w Stalowej Woli współdziała z organami administracji rządowej i samorządowej, Powiatową Radą Zatrudnienia, organizacjami pracodawców, poszczególnymi pracodawcami, fundacjami i stowarzyszeniami, organizacjami działającymi w sprawach promocji zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej.

Tabela nr 9 . Liczba osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Gmina	2013			2014			2015		
	Niepełno-sprawni	Długo-trwale bezrobotni	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Bezrobotni i niepełnosprawni	Długo-trwale bezrobotni	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Bezrobotni i niepełnosprawni	Długo-trwale bezrobotni	Bezrobotni z prawem do zasiłku
Bojanów	22	309	36	17	267	24	11	189	38
Pysznica	28	275	43	22	250	32	18	194	42
Radomyśl	24	290	36	24	267	26	16	188	28
St. Wola	246	2158	395	250	1823	346	220	1388	264
Zaklików	35	432	51	33	352	50	24	277	22
Zaleszany	31	386	77	24	336	65	23	235	43

Powiat Stalowo-wolski	386	3850	638	370	3295	543	312	2471	437
------------------------------	------------	-------------	------------	------------	-------------	------------	------------	-------------	------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Stalowej Woli.

Tabela nr 10. **Bezrobocie jako główna przyczyna udzielania pomocy społecznej osobom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.**

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	141	120	124	561	456	456
OPS Pysznicza	68	68	68	267	270	243
GOPS Radomyśl	153	136	127	498	458	397
MOPS Stalowa Wola	1046	883	764	2687	2227	1828
OPS Zaklików	107	295	275	273	947	855
OPS Zaleszany	198	149	150	620	458	450
Powiat Stalowowolski	1713	1651	1508	4906	4816	4229

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Wychodzi naprzeciw postulatami organizacji pozarządowych, które oczekują od Państwa większego zaangażowania w aktywizację i edukację środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym umożliwia organizacjom pozarządowym i samorządom terytorialnym tworzenie Klubów Integracji Społecznej (KIS) jako jednostek, których celem jest udzielanie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. KIS działa na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. Pomaga samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy.

Klub Integracji Społecznej przy MOPS w Stalowej Woli powstał w czerwcu 2005 r. w odpowiedzi na dynamicznie postępujące w naszym rejonie zjawisko bezrobocia. Celem KIS jest przede wszystkim reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, czyli przygotowanie osób bezrobotnych z terenu Stalowej Woli do efektywnego poszukiwania pracy, wyzbycia się bierności, poprzez ich uczestnictwo w różnych zajęciach oraz pomoc w wyjściu z izolacji i osamotnienia.

Analiza SWOT dla problemu bezrobocia

Mocne strony	Słabe strony
<p>-spadek bezrobocia w powiecie do poziomu 9,4% (dane z października 2015 r.)</p> <p>-postępujący spadek bezrobocia długotrwałego,</p> <p>-odpowiednie przygotowanie pracowników urzędu pracy i ośrodków pomocy społecznej do pracy z osobami bezrobotnymi,</p> <p>-podnoszenie kwalifikacji przez osoby bezrobotne,</p> <p>-KIS przy MOPS w Stalowej Woli,</p> <p>-prace społecznie użyteczne w gminach powiatu,</p> <p>-wdrażanie lokalnych programów aktywizujących bezrobotnych,</p> <p>-współpraca instytucji z organizacjami pozarządowymi w celu aktywizacji społecznej i zawodowej,</p> <p>-pojawianie się nowych miejsc pracy w związku z realizacją projektów unijnych,</p> <p>-stały kontakt pracowników urzędu pracy z pracodawcami,</p> <p>-oferta kształcenia dla osób dorosłych umożliwiająca uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych,</p> <p>-istnienie uczelni wyższych na terenie powiatu,</p> <p>-liczne formy wsparcia i aktywizacji bezrobotnych przez PUP w Stalowej Woli.</p>	<p>-usytuowanie powiatu w oddaleniu od autostrad i dróg szybkiego ruchu jako niesprzyjający czynnik do pozyskiwania nowych inwestorów,</p> <p>-ujemne saldo migracji,</p> <p>-występowanie zjawiska pokoleniowego dziedziczenia bezrobocia,</p> <p>-wysoki poziom bezrobocia wśród osób z wykształceniem zawodowym,</p> <p>-sezonowość rynku pracy,</p> <p>-brak atrakcyjnych ofert pracy dla kobiet,</p> <p>-system kształcenia nie spełnia wszystkich potrzeb płynących z rynku pracy,</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>-fakt istnienia na terenie powiatu Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „EURO-PARK</p>	<p>-niski poziom wiedzy pracodawców na temat możliwych form wsparcia ze środków publicznych,</p>

<p>WISŁOSAN” szansą na inwestycje i nowe miejsca pracy,</p> <p>-rozwijający się profil kształcenia dla potrzeb „Doliny Lotniczej”,</p> <p>-poradnictwo zawodowe w urzędzie pracy,</p> <p>-optymistyczne plany zatrudnieniowe na podstawie 363 badanych podmiotów gospodarki z terenu powiatu,</p> <p>-100% pracodawców skłonnych jest zatrudnić osoby do 30 roku życia,</p> <p>-staż jako najpopularniejsza i najbardziej pożądana przez pracodawców forma wsparcia,</p> <p>-pracodawcy pozytywnie wypowiadają się o współpracy z PUP w Stalowej Woli. Statystyki potwierdzają, że liczba podmiotów, z którymi urząd podejmuje współpracę pozostaje na stabilnym poziomie, a na uwagę zasługuje fakt, że w III pierwszych kwartałach 2015 roku, PUP podjął współpracę ze 168 nowymi pracodawcami.¹⁵</p>	<p>-znacząca część przedstawicieli podmiotów gospodarki wyraża negatywne opinie na temat przygotowania zawodowego oraz podejścia do pracy absolwentów szkół,</p> <p>-liczna grupa pracodawców deprecjonuje wagę szkoleń, podkreślając rangę przygotowania zawodowego w szkołach,</p> <p>-występowanie „szarej strefy zatrudnienia”,</p> <p>-znaczny odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym,</p> <p>-duża niepewność i niestabilność rynku pracy,</p> <p>-migracje edukacyjne młodzieży i pozostawanie na stałe w większych ośrodkach akademickich,</p> <p>-niechęć do zmiany i podjęcia zatrudnienia,</p> <p>-wysokie koszty utrzymania pracownika,</p> <p>-niewystarczająca infrastruktura (żłobki, przedszkola) jako czynnik utrudniających podjęcie zatrudnienia szczególnie przez kobiety,</p> <p>-niskie uposażenia.</p>
--	--

¹⁵ Analiza SWOT w oparciu m.in. o Raport z wyników badań przeprowadzonych w 2015 r. w Powiecie Stalowowolskim przez Pracownię Badań Socjologicznych Humlard ze Środy Wielkopolskiej.

3.5. Niepełnosprawność.

Zgodnie z definicją sformułowaną przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) osoba niepełnosprawna to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, biorąc pod uwagę takie czynniki jak płeć, wiek oraz czynniki zewnętrzne. Niepełnosprawność jest zjawiskiem, które może prowadzić do wykluczenia społecznego, dlatego aktywne i skuteczne wspieranie osób niepełnosprawnych stanowi ogromne wyzwanie dla lokalnych samorządów. Niepełnosprawność jest problemem złożonym, który można rozpatrywać w aspekcie zawodowym, społecznym i zdrowotnym.

ORZEKANIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.

Osoba zainteresowana uzyskaniem orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (lub opiekun prawny dziecka do lat 16, który ubiega się o orzeczenie o niepełnosprawności) składa wniosek o ustalenie niepełnosprawności do Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności przy PCPR. W skład zespołu wchodzi specjalistów z różnych dziedzin, tj. lekarze, psychologowie, doradcy zawodowi, pracownicy socjalni, pedagodzy i inni specjaliści uznani za niezbędnych do rozpatrzenia indywidualnej sprawy osoby zainteresowanej uzyskaniem orzeczenia.

Niepełnosprawność podlega stopniowaniu w zależności od stanu naruszenia sprawności organizmu.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ustala trzy stopnie niepełnosprawności:

- ✓ znaczny,
- ✓ umiarkowany,
- ✓ lekki.

Właściwy do rozpatrzenia wniosku o ustalenie stopnia niepełnosprawności zespół ds. orzekania o niepełnosprawności przeprowadza postępowanie, w wyniku którego wydaje orzeczenie zaliczające osobę do jednego z wyżej określonych stopni niepełnosprawności lub w przypadku dziecka zalicza do osób niepełnosprawnych (bez nadawania stopnia).

Orzeczenie o niepełnosprawności jest dokumentem nadającym osobie status niepełnosprawności i stanowi podstawę do korzystania z ulg i przywilejów przysługujących osobom niepełnosprawnym na podstawie ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz innych ustaw i przepisów wykonawczych do tych ustaw, określających uprawnienia osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 11. *Wydane orzeczenia w latach 2013-2015 przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli.*

Osoby przed 16 rokiem życia				
Lp.	Wyszczególnienie	2013	2014	2015
1.	Wydane orzeczenia o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych	396	387	394
2.	Wydane orzeczenia o niezaliczeniu do osób niepełnosprawnych	20	36	24
3.	Wydane orzeczenia o odmowie ustalenia niepełnosprawności	1	3	0
Razem		417	426	418
Osoby po 16 roku życia				
1.	Wydane orzeczenia z określeniem stopnia niepełnosprawnych	2882	2827	3158
2.	Wydane orzeczenia o niezaliczeniu do osób niepełnosprawnych	64	73	62
3.	Wydane orzeczenia o odmowie ustalenia stopnia niepełnosprawności	41	36	37
Razem		2987	2936	3257

Źródło: Dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli.

Tabela nr 12. *Niepełnosprawność jako główna przyczyna udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.*

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	85	82	38	198	163	151
OPS Pysznicza	90	103	97	224	220	221
GOPS Radomyśl	88	77	84	221	184	199
MOPS Stalowa Wola	922	865	831	1827	1653	1517
OPS Zaklików	107	138	104	273	621	262
OPS Zaleszany	145	144	145	361	297	299
Powiat Stalowowolski	1437	1409	1299	3104	3138	2649

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu niepełnosprawności

Mocne strony	Słabe strony
-wzrost świadomości społecznej odnośnie problematyki osób niepełnosprawnych,	-niedostateczna wiedza na temat podmiotów publicznych i niepublicznych, zajmujących się pomocą osobom niepełnosprawnym,

<p>-wzrost aktywności osób niepełnosprawnych i organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych,</p> <p>-polityka zatrudniania osób niepełnosprawnych (w oparciu o środki PFRON),</p> <p>-likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych u indywidualnych wnioskodawców,</p> <p>-obecność zakładów pracy chronionej na terenie powiatu oferujących miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych,</p> <p>-szeroka i urozmaicona oferta wsparcia osób niepełnosprawnych (środki PFRON, środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych),</p> <p>-dobrze rozwinięta sieć placówek (domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, warsztaty terapii zajęciowej, dzienne domy pobytu) i wykwalifikowana kadra pracownicza,</p> <p>-zaangażowanie środowiska osób niepełnosprawnych w działalność samopomocową,</p> <p>-przepływ informacji między podmiotami pomocowymi,</p> <p>-rozpowszechnianie w środowisku pozytywnych wzorców postaw charytatywnych i filantropijnych.</p>	<p>-niewystarczająca oferta pomocy osobom niepełnosprawnym w gminach,</p> <p>-niewystarczająca baza rehabilitacyjna w stosunku do potrzeb osób niepełnosprawnych i wydłużony okres oczekiwania na rehabilitację,</p> <p>-mała aktywność, niechęć do zmian, niska samoocena osób niepełnosprawnych szczególnie w obszarach wiejskich,</p> <p>-niewystarczająca liczba kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich dyskryminacji,</p> <p>-długi okres oczekiwania na wizyty u specjalistów i diagnostykę specjalistyczną,</p> <p>-niewystarczająca liczba wolontariuszy,</p> <p>-brak asystentów osoby niepełnosprawnej,</p> <p>-bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>-postępująca społeczna akceptacja osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym,</p> <p>-środki finansowe na zadania w obszarze pomocy osobom niepełnosprawnym,</p> <p>-wykwalifikowana kadra zajmująca się osobami niepełnosprawnymi i starszymi,</p>	<p>-bierność i izolacja osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym,</p> <p>-obniżenie standardu życia osób niepełnosprawnych i ich rodzin,</p> <p>-wysokie ceny specjalistycznego sprzętu dla osób niepełnosprawnych,</p>

<p>-współpraca sektora publicznego z sektorem pozarządowym w dziedzinie pomocy osobom niepełnosprawnym,</p> <p>-podejmowanie działań na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych,</p> <p>-upowszechnianie informacji o możliwościach skorzystania z usług i form wsparcia dla osób niepełnosprawnych, zwłaszcza na obszarach wiejskich.</p>	<p>- wzrastające zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i stacjonarne,</p> <p>- niski poziom świadczeń emerytalnych i rentowych,</p> <p>- zanik tradycyjnych rodzin wielopokoleniowych.</p>
--	---

Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PCPR w Stalowej Woli realizuje przede wszystkim zadania powiatu określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. W szczególności dotyczą one rehabilitacji społecznej, przestrzegania praw osób niepełnosprawnych, podejmowania działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności, współpracy z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób.

Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych udziela dofinansowań w zakresie:

- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- rehabilitacji dzieci i młodzieży,
- usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika,
- kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej.

Należy zauważyć, że duży wpływ na możliwość objęcia pomocą rodzin i osób z niepełnosprawnością w powiecie mają środki, jakimi dysponuje w danym roku budżetowym PCPR w Stalowej Woli na realizację poszczególnych zadań z zakresu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 13 . Wysokość środków PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Lata	Środki finansowe w ramach PFRON	
	Zadania ustawowe z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	Realizacja zadań w ramach programu „Aktywny Samorząd”
2013	2.792 409,00	431 609,64
2014	3.047 373,00	541 153,74
2015	3.140 092,00	543 008,58

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Tabela nr 14. Liczba osób niepełnosprawnych w Powiecie Stalowowolskim objęta różnymi działaniami PCPR w Stalowej Woli w latach 2013-2015.

Lata	Zadania ustawowe związane z udzielaniem dofinansowania ze środków PFRON	Zadania w ramach programu „Aktywny Samorząd”	Działania związane z instrumentami aktywnej integracji finansowane ze środków unijnych w ramach EFS	Razem
2013	1500	139	24	1663
2014	2735	134	24	2893
2015	1606	150	14	1771

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Podstawą prawną uruchomienia i realizacji programu Aktywny Samorząd jest art. 47 ust. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Struktura programu

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową:

- Obszar A – likwidacja bariery transportowej:
 - a. Zadanie 1 - pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
 - b. Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B,

- Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:
 - a. Zadanie 1 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
 - b. Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
- Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:
 - a. Zadanie 1 - pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - b. Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - c. Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
 - d. Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny,
- Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

Cele programu.

Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Cele szczegółowe programu:

- przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych poprzez umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego,
- przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych,
- umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie,

- poprawa szans beneficjentów programu na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji,

Podstawą prawną uruchomienia i realizacji Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II był art. 47 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 47 ust. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Celem strategicznym programu było wyrównanie szans osób niepełnosprawnych, zamieszkujących regiony słabo rozwinięte gospodarczo i społecznie w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Dofinansowaniem ze środków przeznaczonych na realizację programu mogły być objęte w ramach:

- obszaru A (wyposażenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny) – realizator: samorząd wojewódzki,
- obszaru B (likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej, urzędach i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania) – realizator: samorząd powiatowy
- obszaru C (tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych) – realizator: samorząd powiatowy
- obszaru D (likwidacja barier transportowych) – realizator: samorząd powiatowy
- obszaru E (dofinansowanie wymaganego wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób niepełnosprawnych) – realizator: samorząd powiatowy
- obszaru F (tworzenie warsztatów terapii zajęciowej) – realizator: samorząd powiatowy
- obszaru G (skierowanie do powiatów poza algorytmem dodatkowych środków na finansowanie zadań ustawowych dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych) – koszty wynikające z zadań, o których mowa w art.: 11, 12a, 13, 26, 26d, 26e, 40 oraz art. 41 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – realizator: samorząd powiatowy.

Tabela nr 15. Realizacja „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II” w 2013 r. na podstawie umowy Nr WRR/0000186/09/D z dnia 25 września 2013 r. i aneksu nr 1 z dnia 16 grudnia 2013 r.

Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych szansą na zatrudnienie w Powiecie Stalowowolskim	PUP Stalowa Wola	umowa Nr WRR/0000186/09/D z dnia 25 września 2013 r.	Kwota wypłacona 235 750 ,00 zł.
Obszar D – likwidacja barier transportowych	Powiat Stalowowolski - Dom Pomocy Społecznej w Stalowej Woli	umowa Nr WRR/0000186/09/D z dnia 25 września 2013 r.	Kwota wypłacona 70 000 ,00 zł.
Obszar B – likwidacja barier architektonicznych	Powiat Stalowowolski – Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Stalowej Woli	umowa Nr WRR/0000186/09/D z dnia 25 września 2013 r.	Kwota wypłacona 130 000 ,00 zł.
Razem 3 Beneficjentów			435 750,00 zł

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Tabela nr 16. Realizacja „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II” w 2013 r. na podstawie umowy Nr WRR/0000187/09/D z dnia 25 września 2013 r. i aneksu nr 1 z dnia 16 grudnia 2013 r.

Obszar D – likwidacja barier transportowych	Gmina Stalowa Wola	Umowa Nr 1/D/2013 z dnia 27.09.2013 r.	Kwota wypłacona 70 000 ,00 zł.
Obszar D – likwidacja barier transportowych	Koło Stalowowolskie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta w Stalowej Woli	Umowa Nr 2/D/2013 z dnia 30.12.2013 r.	Kwota wypłacona 80 000 ,00 zł.
Obszar D – likwidacja barier transportowych	Gmina Zaklików	Umowa Nr 3/D/2013 z dnia 30.12.2013 r.	Kwota wypłacona 159 000 ,00 zł.
Razem 3 Beneficjentów			309 000,00zł.

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Tabela nr 17. Realizacja „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II” w 2014 r. na podstawie umowy Nr WRR/0000231/09/D z dnia 26 sierpnia 2014 r.

Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełno-sprawnych szansą na zatrudnienie - II edycja	PUP Stalowa Wola	umowy Nr WRR/0000231/09/D z dnia 26 sierpnia 2014 r.	Kwota wypłacona 285 975 ,00 zł.
Razem 1 Beneficjent			285 975 ,00 zł.

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Tabela nr 18. **Realizacja „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II” w 2014 r. na podstawie umowy Nr WRR/0000232/09/D z dnia 26 sierpnia 2014 r.**

Obszar D – likwidacja Barier transportowych	Gmina Bojanów	Umowa Nr 1/D/2014 z dnia 10.09.2014 r.	Kwota wypłacona 75 000 ,00 zł.
Obszar B – likwidacja barier architektonicznych	SPZOZ w Bojanowie	Umowa Nr 2/B/2014 z dnia 24.09.2014 r.	Kwota wypłacona 61 738 ,41 zł.
Razem 2 Beneficjentów			136 738,41 zł.

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli.

Realizacja Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II była możliwa dzięki opracowanemu i uchwalonemu Uchwałą nr XXIII/155/05 Rady Powiatu Stalowowolskiego z dnia 21 marca 2015 r. Programowi Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2005 – 2015 w Powiecie Stalowowolskim.

Wiele z założeń Programu udało się zrealizować, a poprzez aplikację środków w ramach Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami II częściowo zlikwidowano bariery transportowe i architektoniczne oraz zaktywizowano osoby niepełnosprawne.

PCPR w Stalowej Woli w okresie od 01.01.2013 r. do 30.06.2015 r. realizowało Projekt w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet VII. Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.2. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie.

W ramach Projektu ze wsparcia skorzystało 56 osób niepełnosprawnych oraz 7 wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych. Zrealizowano następujące działania:

- Poradnictwo i wsparcie indywidualne oraz grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych (ćwiczenie umiejętności radzenia sobie z napięciem, asertywność, umiejętność podejmowania decyzji, pomoc w przewycięzaniu indywidualnych problemów, np. uzależnienie od alkoholu, narkotyków, nikotyny, niska samoocena, obniżenie poziomu napięcia, dostarczenie nowych doświadczeń, szczególnie z zakresu umiejętności społecznych). Powyższy rodzaj wsparcia prowadzony był w formie zajęć warsztatowych z psychologiem.
- Osoby niepełnosprawne skorzystały z wyjazdu na 14-dniowy turnus rehabilitacyjny.
- Usługi wspierające aktywizację zawodową. Warsztaty aktywnego poszukiwania pracy prowadzone przez doradcę zawodowego obejmowały zagadnienia związane z wchodzeniem i poruszaniem się po rynku pracy między innymi: pisanie CV i listu motywacyjnego, przygotowanie autoprezentacji.

- Kursy: ABC przedsiębiorczości oraz zakładanie spółdzielni socjalnej. Każdy z kursów trwał 80 godzin.
- Warsztaty z zakresu prawa. Zajęcia informacyjne prowadzone przez prawnika mające na celu zapoznanie uczestników z aktualnymi uregulowaniami prawnymi dotyczącymi wejścia na otwarty rynek pracy.
- Szkolenia zawodowe w ilości 150 godzin. Miały na celu podniesienie zdobytych umiejętności zawodowych.
- 3-miesięczne staże zawodowe.

Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych na terenie działania powiatu wskazuje jednak, że wiele z potrzeb pozostaje jeszcze do realizacji. Zgodnie z propozycjami instytucji i organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych, zostały one ujęte w Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2020 i zaakceptowane przez Powiatową Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych.

Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2020 został przyjęty Uchwałą Nr XVII/115/2016 Rady Powiatu Stalowowolskiego z dnia 21 marca 2016 r. Założenia programu są zgodne ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego.

W szczególności w zakresie:

- rozbudowy systemu pomocy społecznej i przeciwdziałania skutkom wykluczenia społecznego,
- integracji społeczności osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną,
- propagowania rozwoju przedsiębiorczości poprzez zachęcanie do prowadzenia działalności gospodarczej oraz rolniczej, w celu zmniejszenia bezrobocia na lokalnym rynku pracy.

Przy opracowywaniu planów polityki na rzecz osób niepełnosprawnych bardzo ważne jest wypracowanie skutecznych procedur współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i organizacjami funkcjonującymi na rzecz osób niepełnosprawnych. Należy zaznaczyć, że działania ujęte w niniejszym programie opracowano na podstawie propozycji działań na rzecz osób niepełnosprawnych przedstawionych przez organizacje i instytucje funkcjonujące na rzecz osób niepełnosprawnych w Powiecie Stalowowolskim.

Należy zaznaczyć, że opracowany program jest dokumentem otwartym i podatnym na wprowadzenie zmian, uzupełnień o kolejne, nowe propozycje rozwiązań.

3.6. Długotrwała lub ciężka choroba oraz starzejąca się społeczność lokalna.

Długotrwała i/lub ciężka choroba to jedna z bardzo częstych, a zarazem trudnych sytuacji życiowych osób i rodzin, mających wpływ na ich funkcjonowanie w społeczeństwie. Sytuacja osób przewlekle i ciężko chorych jest pogłębiona utrudnieniami związanymi z dostępem do specjalistycznej opieki medycznej, postępującym procesem wykluczenia społecznego rodzin dotkniętych chorobą.

Starzenie się populacji rozumiane jako zwiększanie się odsetka osób starszych przy jednoczesnym zmniejszaniu się odsetka dzieci jest demograficznym faktem i jednym z podstawowych problemów współczesnych czasów. Demografowie alarmują, że postępujące zjawisko starzenia się i niski przyrost naturalny nie gwarantuje nawet zastępowalności pokoleń. Wraz ze wzrostem liczby osób starszych zwiększać się będzie liczba osób chorych, niepełnosprawnych i potrzebujących pomocy, coraz większy wpływ na życie społeczeństwa jako całości będzie miał sposób funkcjonowania starszych mieszkańców. Opieka nad człowiekiem starym i chorym, potrzebującym pomocy jest prawem każdego człowieka i jednocześnie obowiązkiem społeczeństwa.

Konieczne staje się podjęcie skutecznych działań gwarantujących seniorom należyte miejsce w społeczeństwie, możliwość zaspokajania potrzeb, poprawę jakości życia i sprawowania właściwej opieki. Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze obejmują m.in. pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację. Ośrodek pomocy społecznej przyznając usługi opiekuńcze, ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia oraz odpłatność klienta.

Według prognozy demograficznej na lata 2014-2050 dla województwa podkarpackiego przewiduje się systematyczny spadek liczby ludności. W początkowych latach obserwowana będzie niewielka nadwyżka urodzeń nad zgonami. Od 2017 r. - w wyniku odwrócenia tendencji - przyrost naturalny będzie ujemny. Przewiduje się, że nastąpią zmiany w strukturze ludności według miejsca zamieszkania. Udział ludności wiejskiej wzrośnie, zmaleje udział ludności miejskiej. Obniży się liczba osób w wieku produkcyjnym, wzrośnie natomiast w wieku poprodukcyjnym. Według prognozy w latach 2014-2050 w miastach województwa podkarpackiego najbardziej zmniejszy się liczba osób w wieku 25-29 lat i 30-34 lata – odpowiednio o 58,9% i 57,9%, a na wsi w wieku 20-24 lata – o 46,4% oraz w wieku 25-29 lat – o 42,7%. Największy wzrost liczby ludności zarówno w miastach jak i na wsi wystąpi wśród osób w wieku 85 lat i więcej (odpowiednio ponad czterokrotny i trzykrotny). W prognozowanym okresie w województwie podkarpackim populacja ludności w wieku 0-24 lata zmniejszy się o 37,9%.¹⁶

¹⁶ Prognoza demograficzna na lata 2014-2050 dla Województwa Podkarpackiego opublikowana przez Główny Urząd Statystyczny.

Dlatego pozytywne spojrzenie na proces starzenia się społeczeństwa i na starość jako na naturalny etap życia człowieka ma fundamentalne znaczenie dla formułowania strategii działań odpowiadających na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństw. Ważne jest zatem, aby w publicznej debacie wokół tematu starzenia się kształtować pozytywne postawy wobec starości i zachodzących zmian demograficznych oraz przedstawiać osoby starsze jako grupę zróżnicowaną, twórczą, wnoszącą istotny wkład w życie społeczne i ekonomiczne. Promowanie pozytywnego wizerunku osób starszych, popularyzowanie wiedzy na temat procesów starzenia się, potrzeb i potencjału seniorów jest kluczowe dla wspierania kultury dialogu między pokoleniami, kształtowania stosunków społecznych w oparciu o zasadę solidarności pokoleń w wielu obszarach życia. Docenienie starości, podniesienie jej statusu społecznego jest także niezbędne, aby twórczo odpowiedzieć na wyzwania, jakie stoją przed starzejącym się społeczeństwem, aby szukać nowych ról dla osób starszych w zmieniającym się świecie. Przeciwdziałanie negatywnym stereotypom związanym z wiekiem ma widoczne przełożenie na jakość życia ludzi starszych: ich podmiotowe, równe traktowanie i związane z nim możliwie długie samostanowienie o sobie, godność, wolność od przemocy fizycznej i psychicznej czy w końcu samorealizację oraz udzielane i uzyskiwane wsparcie. Gdy mówimy o wizerunku starości, konieczne jest odniesienie się do stereotypów, jakie funkcjonują w społeczeństwie w odniesieniu do ludzi starszych, i które są przedstawiane i utrwalane w przekazach kulturowych (jak media, reklama, kultura popularna). Stereotypy są mocno powiązane z obecnym od wieków w naszej kulturze lękiem przed śmiercią, a także ze szczególnie silnie obecnym w naszych czasach kultem młodości. Negatywne stereotypy ludzi starych eksponują takie cechy jak: zły stan zdrowia, niepełnosprawność, niesamodzielność fizyczna i intelektualna, samotność, wycofanie z aktywności. Negatywne stereotypy, uprzedzenia odnoszące się do osób starszych leżą u podstaw dyskryminacji wiekowej, są jedną z ważniejszych barier w wykorzystaniu potencjału starszego pokolenia. Stereotypy związane z wiekiem przekładają się także na to, jak osoby starsze postrzegają same siebie, co może przejawiać się rezygnacją z własnych potrzeb, wycofaniem czy zaniżoną samooceną. Starzenie się ludności jest zjawiskiem, które przez najbliższe dziesięciolecia będzie jednym z ważniejszych wyzwań dla psychologów, socjologów, pedagogów, czy pracowników socjalnych. Tymczasem w podstawach programowych kształcenia studentów na tych kierunkach tematyka starości, starzenia się społeczeństw jest obecna w niewielkim zakresie. Brakuje także szkoleń i studiów podyplomowych adresowanych do osób pracujących z ludźmi starszymi, z których mogliby korzystać m.in. pracownicy socjalni, pracownicy organizacji pozarządowych czy pracownicy samorządów.¹⁷

¹⁷ A. Chabiera, B. Tokarz-Kamińska, *Wizerunek starości i człowieka starego. Postawy wobec starzenia się społeczeństw [w:] Strategie działania w starzejącym się społeczeństwie. Tezy i rekomendacje, Warszawa 2012, s. 127.*

Tabela nr 19. Długotrwała lub ciężka choroba jako główne przyczyny udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	49	39	38	198	163	151
OPS Pysznica	30	21	57	83	75	170
GOPS Radomyśl	72	69	91	204	202	234
MOPS Stalowa Wola	1347	1246	1124	2686	2395	2087
OPS Zaklików	150	145	135	395	352	310
OPS Zaleszany	107	116	117	260	259	260
Razem	1755	1636	1562	3826	3446	3212

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz starzejącej się społeczności lokalnej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> -ulgi dla osób starszych w centrach rekreacji i kultury (m.in. Program 60+), -placówki samorządowe i pozarządowe wspomagające osoby długotrwałe chore (np. ZOZ, DPS, WTZ, ZPO), -działalność stowarzyszeń i grup wsparcia integrujących osoby starsze (Związek Emerytów i Rencistów, Kluby Seniora i inne grupy wsparcia), -Dzienny Dom Pobytu przy MOPS w Stalowej Woli jako oferta dla seniorów z terenu miasta, -organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje) angażujące osoby w wieku poprodukcyjnym, -wzrost świadomości w zakresie profilaktyki i zdrowego stylu życia, -zwiększenie aktywności fizycznej osób starszych, 	<ul style="list-style-type: none"> -niski poziom materialny życia osób starszych, -zmiana modelu rodziny wielopokoleniowej na dwupokoleniową z postępującym marginalizowaniem funkcji opiekuńczych wobec seniorów rodu, -ograniczone możliwości kontynuowania przez osoby starsze aktywności zawodowej, -niskie świadczenia dla osób zagrożonych długotrwałą chorobą lub osób opiekujących się takimi osobami, -system opieki zdrowotnej nie w pełni wychodzący naprzeciw potrzebom seniorów, -długi okres oczekiwania na wizyty u specjalistów i diagnostykę specjalistyczną, -brak specjalistów w dziedzinie geriatry, -starzejąca się społeczność lokalna oznacza konieczność rozbudowy infrastruktury o placówki opieki stacjonarnej i niestacjonarnej, usługi opiekuńcze i specjalistyczne,

<p>-rozwój opieki długoterminowej i pielęgniarstwa i opieki środowiskowej,</p> <p>-organizowanie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób starszych i chorych,</p> <p>-działalność Uniwersytetu III Wieku.</p> <p>- Rada Seniorów powstała przy Urzędzie Miasta w Stalowej Woli jako organ doradczy.</p>	<p>-ograniczona liczba programów profilaktycznych skierowanych do osób starszych,</p> <p>-ograniczona dostępność do ortopedycznego przyrządowania pomocniczego i stałego,</p> <p>-niewystarczająca liczba ośrodków wsparcia dziennego dla osób starszych,</p> <p>-ograniczony dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych na terenach wiejskich,</p> <p>-słabo rozwinięty wolontariat na rzecz osób starszych,</p> <p>-zanik takich form, jak pomoc sąsiedzka,</p> <p>-brak takich form wsparcia, jak ośrodek całodobowej, czasowej opieki nad osobą zależną,</p> <p>-brak Rodzinnych Domów Pomocy Społecznej.</p> <p>-brak współpracy ze strony ochrony zdrowia przy konieczności umieszczenia osoby zależnej w DPS i innych placówkach całodobowych.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>-wpływ postępu medycyny na poprawę sytuacji zdrowotnej osób starszych,</p> <p>-wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie profilaktyki i zdrowego stylu życia,</p> <p>-wprowadzanie nowych rozwiązań w opiece nad osobami starszymi,</p> <p>-realizacja programów zdrowotnych dla seniorów,</p> <p>-możliwość tworzenia grup samopomocowych, grup wsparcia oraz organizacji pozarządowych przez seniorów,</p>	<p>-ograniczona liczba szkoleń dla kadry realizującej pomoc osobom starszym,</p> <p>-wzrastająca liczba osób samotnych, feminizacja starości,</p> <p>-długi czas oczekiwania na wizyty u lekarzy specjalistów,</p> <p>-brak wyspecjalizowanej kadry zajmującej się problemem geriatry,</p> <p>-brak międzysektorowego podejścia do problematyki zdrowotnej osób starszych</p>

<ul style="list-style-type: none"> -uwzględnianie problematyki osób starszych w programach rządowych i unijnych, -zaangażowanie jednostek samorządowych w promowaniu zdrowego stylu życia, -promowanie pozytywnego wizerunku osób starszych, popularyzowanie wiedzy na temat procesów starzenia się, -działania inicjujące wolontariat na rzecz osób starszych, -stworzenie sieci wsparcia dziennych domów pobytu. 	<ul style="list-style-type: none"> (ochrona zdrowia, pomoc społeczna, organizacje pozarządowe), -brak długofalowego i stabilnego finansowania podmiotów leczniczych przez NFZ, -marginalizowanie problemów osób starszych, -negatywne stereotypy, uprzedzenia odnoszące się do osób starszych, -przemoc wobec osób starszych, -zbyt duże obciążenie budżetów gmin w finansowaniu pobytu osób zależnych w DPS.
---	---

3.7. Przemoc w rodzinie.

Kwestia przemocy w rodzinie od wielu lat uważana jest za istotny problem społeczny. Występuje on we wszystkich warunkach społeczno – ekonomicznych, we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia, czy też sytuacji materialnej. Przemoc jest demonstracją siły i chęci przejęcia kontroli nad drugą osobą. Najczęściej doświadczającymi przemocy są kobiety i dzieci, czy też osoby starsze.

Przemoc u osoby jej doświadczającej powoduje niską samoocenę, poczucie bezsilności i bezradności, ciągly niepokój, depresję oraz choroby związane ze stresem. Doznawanie lub bycie świadkiem przemocy przez dzieci prowadzi do nieodwracalnych skutków, które mogą objawić się dopiero w życiu dorosłym.

Rodzina jest miejscem, w którym kształtuje się osobowość, system wartości i styl życia człowieka. Dbanie o odpowiednie relacje wewnątrzrodzinne, ochrona dóbr osobistych, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa jest także zadaniem państwa, dlatego niezbędne jest objęcie pomocą i wsparciem osób doświadczających przemocy oraz stanowcze działania wobec osób stosujących przemoc.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zobowiązuje samorządy do bardziej systemowego podejścia w rozwiązywaniu problemów przemocy, czemu służyć ma **Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Stalowowolskim na lata 2016-2020** przyjęty Uchwałą Nr XVI/113/2016 Rady Powiatu Stalowowolskiego z dnia 21 marca 2016 r.

W w/w Programie dokonano dokładnej analizy problemu społecznego, jakim jest przemoc w oparciu o dane instytucji samorządowych, gmin oraz organizacji pozarządowych. Za główny cel Programu przyjęto: **„Zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ograniczenie skali tego zjawiska w Powiecie Stalowowolskim”**.

Z celu głównego programu wynikają cztery cele szczegółowe:

- Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
- Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
- Podniesienie oraz doskonalenie umiejętności kadr pomocy społecznej i innych współpracujących przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Tabela nr 20. Przemoc w rodzinie jako przesłanka udzielania pomocy oraz przyczyna interwencji służb społecznych w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Jednostka pomocy społecznej	Lata	Liczba rodzin objętych pomocą z powodu występującej przemocy	Liczba założonych Niebieskich Kart	Liczba interwencji pracowników wobec dzieci zagrożonych utratą zdrowia lub życia	Liczba rodzin skierowanych przez pracownika socjalnego do SOWiK w Stalowej Woli
GOPS Bojanów	2013	6	2	3	0
	2014	6	2	0	0
	2015	16	4	0	0
OPS Pysznicza	2013	3	10	0	0
	2014	1	13	0	0
	2015	0	14	0	3
GOPS Radomyśl	2013	9	3	0	0
	2014	7	5	0	1
	2015	11	8	0	0

MOPS Stalowa Wola	2013	75	37	2	5
	2014	171	22	2	2
	2015	189	99	0	0
OPS Zaklików	2013	7	4	1	2
	2014	5	6	0	1
	2015	0	5	0	1
OPS Zaleszany	2013	0	3	2	0
	2014	14	14	0	0
	2015	0	19	1	0
Razem	2013 - 2015	520	270	11	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu przemocy w rodzinie

Mocne strony	Słabe strony
<p>-Stalowowolski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej posiadający hostel dla 12 osób reagujący natychmiast w sytuacji zgłoszenia przemocy; dostępny dla osób niepełnosprawnych,</p> <p>-kadra SOWiK - wykwalifikowana i doświadczona w codziennej pracy z ofiarami, sprawcami, świadkami, w tym dziećmi doświadczającymi przemocy domowej,</p> <p>-oferta działań terapeutycznych w ramach pracy SOWiK.</p> <p>-Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia w Gorzycach, Nowej Sarzynie, Jaśle i Korytnikach – w razie braku miejsc w SOWiK lub wyraźnej prośby osoby doświadczającej przemocy ze względu na bliskość miejsca zamieszkania,</p> <p>-Placówka Interwencyjna dla Dzieci i Młodzieży przy Zespole Placówek Katolickiego Ośrodka Opiekuńczo-Wychowawczego, umożliwiającą natychmiastową ochronę i pobyt do 3 miesięcy dziecka w przypadku przemocy ze strony obojga</p>	<p>-dalej panujące mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie w społeczności lokalnej, szczególnie małych miast i wiosek,</p> <p>-brak umiejętności właściwego rozpoznawania zjawiska przemocy, mylenie konfliktów w rodzinie, w sąsiedztwie, problemów przestępczości z problemem przemocy,</p> <p>-niewystarczające przygotowanie merytoryczne kadr pomocy społecznej, policji, kuratorów sądowych, psychologów i pedagogów szkolnych – szczególnie dotyczy to nowych pracowników,</p> <p>-niski poziom wiedzy na temat mechanizmów występujących w rodzinach i rządzących zaburzeniami oraz brak postawy neutralności wśród służb zajmujących się problematyką przemocy,</p> <p>-niskie zaangażowanie systemu ochrony zdrowia w realizację procedury „Niebieskie Karty”,</p>

<p>rodziców lub braku jednego i przemocy ze strony jedyne go opiekuna,</p> <p>-duże doświadczenie w pracy zespołami interdyscyplinarnymi i praca interdyscyplinarna w przypadku wszystkich większych problemów,</p> <p>-realizacja od 2006 r. programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w Punkcie Konsultacyjnym SOWiK,</p> <p>-przeszkolona kadra pomocy społecznej, policji, kuratorów sądowych, pedagogów szkolnych w szkoleniach interdyscyplinarnych na temat interwencji kryzysowej, w tym wobec problemów przemocy domowej,</p> <p>-dobra współpraca służb i osób zarządzających instytucjami na poziomie powiatu w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy,</p> <p>-organizacje pozarządowe zajmujące się m.in. statutowo pomocą rodzinom uwięzłym w przemoc domową oraz realizujące projekty w tym zakresie: Stowarzyszenie Ruch Pomocy Psychologicznej „Integracja” prowadzący SOWiK, Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi „Oratorium” prowadzący ZP KOOW (Placówka Interwencyjna dla Dzieci i Młodzieży, placówki wsparcia dziennego, Klub Młodzieżowy), Stowarzyszenie na Rzecz Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie „Tarcza”, Towarzystwo im. Brata Alberta prowadzące Dom Dziecka i schronisko dla mężczyzn,</p> <p>-funkcjonujące w każdej gminie Powiatu Stalowowolskiego Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,</p> <p>-wypracowane i obowiązujące w większości instytucji procedury interweniowania w sytuacji przemocy domowej (rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty”).</p>	<p>-głębokie przekonanie, że osoba stosująca przemoc jest bezkarna, fakty przemawiające za jego uzasadnieniem,</p> <p>-trudności w odseparowaniu osób stosujących przemoc od osób doświadczających przemocy,</p> <p>-zdarzające się fakty wtórnej wiktyimizacji ofiar na policji, w sądach i jatrogenizacji w ochronie zdrowia,</p> <p>-brak dostępu do pomocy specjalistycznej w gminach wiejskich,</p> <p>-brak wystarczającej sieci instytucji oferujących działania terapeutyczne, w tym terapię rodzinną po zakończeniu procesu interwencyjnego, prawnego, psychoedukacyjnego, po terapii uzależnień,</p> <p>-brak środków finansowych na szkolenia specjalistyczne kadry, w tym superwizji dla kadry pracującej bardzo intensywnie z problemami przemocy i zagrożonej wypaleniem zawodowym,</p> <p>-niewystarczająca ilość programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci wychowujących się w środowiskach zagrożonych przemocą w rodzinie.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>-prawo pozwalające rozwinąć różne działania ochronne, interwencyjne, pomocowe dla wszystkich uczestników procesu – rodzin dotkniętych przemocą, tak ofiar /świadków jak i sprawców, instytucji interwencyjnych, pomocowych,</p>	<p>-zdarzające się uchybienia w wypełnianiu obowiązków przez pracowników różnych służb polegające na widzeniu zagrożeń dla skuteczności pracy z problemami przemocy wyłącznie w rodzinach dotkniętych przemocą,</p>

<p>-krajowy, wojewódzki, powiatowy i gminne programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie,</p> <p>-wzrost świadomości społeczności lokalnej na temat zjawiska przemocy w rodzinie,</p> <p>-rosnące kompetencje wszystkich pracowników służb i instytucji zaangażowanych w pomaganie rodzinom dotkniętym przemocą domową, szczególnie kadry ośrodków pomocy społecznej,</p> <p>-związany z tym wzrost zaufania osób pokrzywdzonych,</p> <p>-łączenie środków finansowych gminy Stalowa Wola i powiatu – dobra praktyka jaką jest „SOWiK”,</p> <p>-możliwość pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł na realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p>	<p>-brak wystarczającej wiedzy na temat normalnych zjawisk związanych z przemocą jak: niechęć do jej ujawniania, odwoływanie zawiadomień o przemoc, wstyd szczególnie w rodzinach o wysokim statusie społecznym i materialnym, itp.</p> <p>-nierównomierny układ sytuacji prawnej, socjalno– bytowej osób stosujących przemoc wobec osób doświadczających przemocy, najczęściej obciążonych wychowaniem dzieci i opieką nad nimi,</p> <p>-zjawiska ASD/PTSD/Z. Desnos¹⁸ , które powodują obniżenie funkcjonowania osób uwikłanych w przemoc (np. dzieci – zaburzenia zachowania) i negatywny ich odbiór przez pracowników służb i instytucji,</p> <p>-dysfunkcje w rodzinach dotkniętych przemocą w rodzinie w miarę trwania procesu przemocy i związane z tym mechanizmy wstydu, zaprzeczenia, bezradności itp.</p> <p>-przedłużające się w czasie procedury policyjne, prokuratorskie, sądowe, w tym alimentacyjne, znacznie utrudniające lub uniemożliwiające zachowanie 3 miesięcznego pobytu w hostelu SOWiK. Ze względu na brak środków na usamodzielnienie się osoby doświadczającej przemocy opiekującej się dziećmi oraz w przypadku braku chęci współpracy osoby stosującej przemoc trudno znaleźć lokum dla rodziny opuszczającej hostel. Zmusza to osoby doświadczające przemocy, a znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej do powrotu do osoby stosującej przemoc, a gdy osoba ta jest niebezpieczna występuje realne zagrożenie umieszczenia dzieci poza rodziną, w zastępczej formie pieczy - dotyczy to szczególnie terenów wiejskich,</p> <p>-niewystarczające wykorzystanie przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości istniejących już przepisów prawnych (np. zakaz zbliżania się do</p>
--	---

¹⁸ ASD - ostra reakcja na stres), PTSD - zaburzenia po stresie traumatycznym, Zespół Desnos - złożone PTSD - objawy potraumatyczne, często występujące jako skutek doświadczania przemocy, u dzieci również skutek bycia świadkiem przemocy, współwystępujące z innymi zaburzeniami utrudniającymi diagnozę przemocy, szczególnie, gdy sprawca jest zdrowy, silny i manipulujący.

	<p>ofiary, nakaz opuszczenia lokalu, zobowiązanie do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym),</p> <p>-brak mieszkania adaptacyjnego dla osób, które muszą opuścić bezpieczne schronienie w hostelu, a nie mają wystarczających zasobów finansowych ani rodzinnych zabezpieczających przed koniecznością powrotu do miejsca zamieszkania osoby stosującej przemoc,</p> <p>-niskie nakłady finansowe na realizację wszystkich koniecznych działań związanych z realizacją programu,</p> <p>-zbyt niskie wynagrodzenia dla kadry ośrodków prowadzonych przez organizacje pozarządowe grożące fluktuacją kadr i obniżeniem standardów ich pracy ze względu na zmęczenie wywołane koniecznością dorabiania dla utrzymania poziomu pracy – na superwizje, szkolenia itp.</p> <p>-zagrożenie wypaleniem zawodowym.</p>
--	---

Zgodnie z art. 9d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę "Niebieskie Karty" i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura ta obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Nikt nie ma prawa znęcać się, poniżać, bić innych. Dlatego też przemoc w rodzinie jest przestępstwem ściganym przez prawo. Każdy, kto wie lub jest świadkiem tego zjawiska powinien poinformować o tym odpowiednie służby, które są zobowiązane do ochrony osób doświadczających przemocy i udzielenia wszechstronnej pomocy.

W związku z powyższym konieczne jest podjęcie działań w ramach dobrze zaplanowanego Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Stalowowolskim na lata 2016-2020. Jego realizacja powinna wpłynąć na poprawę stanu bezpieczeństwa życia codziennego rodziny.

Zakładając, że realizacja niniejszego programu będzie stanowiła wspólny strategiczny plan działań wobec problemu przemocy w rodzinie i będzie przebiegać wielopoziomowo we wszystkich instytucjach i organizacjach zobligowanych do podejmowania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, oczekuje się, iż przyczyni się on do usprawnienia systemu

przeciwdziałania przemocy, ograniczenia zjawiska przemocy i towarzyszących mu innych zjawisk patologicznych oraz poprawy kondycji rodzin.

3.8. Ochrona macierzyństwa lub wielodzietności.

W rozwoju cywilizowanych społeczeństw europejskich, opieka prawna nad rodziną pojawiła się stosunkowo niedawno, bo na początku XIX wieku i oznaczało to wzięcie przynajmniej częściowej odpowiedzialności przez państwo za tych, którzy potrzebują wsparcia, uznanie uprawnień opiekuńczych potrzebującym i obligatoryjności ich realizacji przez powołane do tego podmioty.¹⁹ Obecnie polityka prorodzinna to wszelkie działania, normy prawne i środki uruchamiane przez państwo w celu stworzenia odpowiednich warunków życia dla rodziny, dla jej prawidłowego funkcjonowania i wypełniania przez nią istotnych dla państwa zadań.

Wymieniona w ustawie o pomocy społecznej przesłanka „potrzeba ochrony macierzyństwa” kierowana jest do kobiet posiadających dzieci. Należy zauważyć, że okres prawny i faktyczny ochrony macierzyńskiej zależy od wieku dziecka. Można postawić tezę, że wraz z ukończeniem osiemnastego roku życia kończy się „potrzeba ochrony macierzyństwa, co nie jest równoznaczne z tym, że z tym dniem rodzice zaprzestają działań na rzecz swoich dzieci, ponieważ spoczywa na nich m.in. obowiązek alimentacyjny względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie samodzielnie się utrzymać. Oznacza to zarazem, że potrzeba ochrony macierzyństwa jest najsilniejsza w pierwszym okresie życia dziecka, a to znajduje odzwierciedlenie w unormowaniach prawnych, gdyż takie świadczenia jak zasiłek rodzinny oraz przewidziane do niego dodatki (np.: z tytułu urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka) są przykładem świadczeń, których podstawą jest właśnie potrzeba ochrony macierzyństwa. Wydaje się, że z omawianą przesłanką wiąże się zagadnienie zapewnienia przez matkę właściwej opieki dziecku i w tym zakresie istotną rolę odgrywają zadania, jakie ciążyą na gminie. Dotyczą one m.in. tworzenia i prowadzenia żłobków i przedszkoli, a zatem placówek, które umożliwiają zapewnienie dziecku należytej opieki i wychowania w okresie umożliwiającym matce dziecka podjęcie zatrudnienia.²⁰

Prawną sytuację kobiet – matek szczegółowo określa szereg uregulowań legislacyjnych, które zawierają zobowiązania państwa wobec matki i dziecka. Tymczasem program polityki prorodzinnej państwa powinien mieć charakter długofalowy, systemowy i kompleksowy. Jednym z nadrzędnych, długookresowych celów polityki rodzinnej jest stworzenie rodzinie warunków do pełnego rozwoju i funkcjonowania poprzez wspomaganie jej we wszystkich fazach rozwoju.²¹ Potrzeba praktycznych

¹⁹ Z. Dąbrowski, *Pedagogika opiekuńcza w zarysie, część I*, Olsztyn 1998, s. 131-132.

²⁰ S. Nitecki, *Prawo do pomocy społecznej w polskim systemie prawnym*, Warszawa 2008, s. 164-165.

²¹ A. Gałuszka, W. Misztal, P. Stańczyk (red.), *Samorząd terytorialny na rzecz rodziny*, Kraków 1999, s. 55-56.

rozwiązań, których faktyczne wprowadzanie w życie i sukcesywne realizowanie budziłoby w kobietach, potencjalnych i faktycznych matkach, wewnętrzny spokój, obniżało ich lęki i gwarantowało poczucie bezpieczeństwa psychicznego i socjalnego, sprzyjając podejmowaniu decyzji prokreacyjnych. Sama praca socjalna, stojąc przed wyzwaniem ochrony macierzyństwa, nie zdoła jako profesja uchronić go przed degradacją, ale wsparta instrumentami ochrony prawnej, zdrowotnej i socjalnej, ma szansę zaistnieć w systemie wsparcia i ochrony macierzyństwa.²²

W potocznym rozumieniu rodzina wielodzietna to rodzina mająca liczne potomstwo. Istotne są dwa podejścia: demograficzne i ekonomiczne. Z punktu widzenia demografii rodziną wielodzietną jest taka, która zapewnia lekko rozszerzoną zastępowalność pokoleń. W tym ujęciu za wielodzietną uznaje się rodzinę z co najmniej czworgiem dzieci. Z kolei kryteria ekonomiczne wskazują, iż wielodzietność oznacza rodzinę z trojgiem dzieci, ponieważ moment pojawienia się w rodzinie trzeciego potomka znacznie obniża zamożność rodzin w porównaniu z rodzinami z mniejszą liczbą dzieci. Z kryterium ekonomicznym łączy się aspekt pomocy społecznej, a więc wsparcia finansowego i rzeczowego rodzin z większą liczbą dzieci. Ustawa o świadczeniach rodzinnych z 2003 r. określa rodzinę wielodzietną jako rodzinę wychowującą troje i więcej dzieci mających prawo do zasiłku rodzinnego. Zatem czynnik ekonomiczny przesądza o ujmowaniu wielodzietności: to rodziny 3+.

Trudna sytuacja materialna rodzin wielodzietnych, zjawisko bezrobocia w rodzinie, liczniejsze potomstwo w rodzinach wielodzietnych żyjących na wsi może stanowić zagrożenie dziedziczenia statusu przez następne pokolenie. Może mieć miejsce utrwalanie zjawiska bezrobocia i międzygeneracyjne dziedziczenie ubóstwa, co stanowi szczególne ryzyko dla młodego pokolenia (brak równych szans, utrudniony start w dorosłe życie, powielanie negatywnych wzorców i strategii życiowych). Gorsze warunki materialne i bytowe mogą przekładać się ponadto na sposób funkcjonowania rodziny i występujące w niej problemy opiekuńczo-wychowawcze. Generalnie, obciążenia rodzin wielodzietnych wynikają z wydłużonego okresu pozostawania dzieci na utrzymaniu rodziców (aż najmłodsze dziecko się usamodzielnia). Okres ten może ulegać wydłużeniu ze względu na czas nauki, jak również ze względu na utrudnione możliwości usamodzielnienia się dzieci (brak pracy, brak mieszkania, brak pomocy finansowej ze strony rodziców). Dlatego też w przypadku tych rodzin występuje realne zagrożenie wykluczeniem i marginalizacją. Tym bardziej, że społeczny odbiór wielodzietności jest nadal stereotypowy i niestety powielany, a jednocześnie krzywdzący i rodziców

²² E. Włodarczyk, *Potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności*, Seria Psychologia i Pedagogika nr 165, Poznań 2011, s. 14-15.

i dzieci wychowujące się w dużych rodzinach.²³ Niewątpliwie rodziny wielodzietne potrzebują wsparcia ze strony państwa, zwłaszcza, że stanowią pożądaną z punktu demograficznego model rodziny.

Kwestia wielodzietności pojawia się w ustawie o pomocy społecznej w art. 7 w kontekście potrzeby jej ochrony. Głównym podmiotem realizującym zadania wsparcia rodzin wielodzietnych w ich środowisku są ośrodki pomocy społecznej. Na podstawie informacji uzyskanych z wywiadu środowiskowego i po spełnieniu określonych kryteriów udzielają one odpowiednich przysługujących świadczeń. Są nimi zarówno świadczenia pieniężne w postaci zasiłków, jak i pomoc rzeczowa. Osoby/rodziny mające prawo do zasiłku rodzinnego mogą także skorzystać z dodatków do tego zasiłku, zwłaszcza dodatku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej.

Aktywne samorządy lokalne – wszystkie gminy powiatu realizują tzw. Kartę Dużej Rodziny, mając na celu polepszenie warunków życiowych rodzin wielodzietnych bez względu na ich dochód i dając im pakiet przywilejów w postaci uprawnień dla ich członków. Przywołane powyżej formy wspomaganie rodzin wielodzietnych służą polepszeniu warunków ich codziennego życia. Niestety, odwrócenie niekorzystnych trendów demograficznych nie jest szybkim i natychmiastowym procesem. Choć czynniki ekonomiczne mają decydujące znaczenie w podejmowaniu decyzji prokreacyjnych, to zachęcanie rodziców do posiadania większej liczby dzieci nie wiąże się jedynie z finansowym wsparciem rodziny. Jest to bardziej złożona kwestia, obejmująca rynek pracy, sytuację mieszkaniową, organizację opieki nad dziećmi, dylematy łączenia ról zawodowych z rodzinnymi, problem wyrównywania szans edukacyjnych, itd. Dlatego też proponowane w ramach polityki rodzinnej rozwiązania skupiają się w ostatnich latach na tych właśnie aspektach, aby w jak największym stopniu wspomagać funkcjonujące rodziny.

Tabela nr 21. Ochrona macierzyństwa lub wielodzietności jako główne przyczyny udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowskim.

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	42	38	39	257	225	227
OPS Pysznica	9	1	8	40	4	28
GOPS Radomyśl	30	30	35	177	177	210
MOPS Stalowa Wola	43	45	42	167	186	181
OPS Zaklików	43	98	88	282	526	483
OPS Zaleszany	46	50	50	138	149	149
Razem	213	262	262	1061	1267	1278

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowskiego.

²³ M. Szyszka, *Wielodzietność w Polsce – społeczne postrzeganie i pomoc państwa*, Instytut Socjologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski, adres: WWW.repozytorium.uni.wroc.pl.

Analiza SWOT dla problemu ochrony macierzyństwa lub wielodzietności

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (m.in. asystent rodziny i placówki wsparcia dziennego), -katalog świadczeń i zasiłków w potrzebie ochrony macierzyństwa i wsparcia rodzin wielodzietnych, -aktywność służb społecznych w reagowaniu na problemy rodzin, -współpraca interdyscyplinarna w obszarze wsparcia rodziny, -aktywność samorządów lokalnych na rzecz wsparcia rodzin wielodzietnych (m.in. Karta Dużej Rodziny). - aktywność organizacji pozarządowych (np. Szlachetna Paczka) -akcje charytatywne, -organizowanie społeczności lokalnych na rzecz rodzin (działania w kierunku budowania wspólnej tożsamości), -sieć przedszkoli w mieście Stalowa Wola, 	<ul style="list-style-type: none"> -stereotypowe myślenie o rodzinie wielodzietnej jako ubogiej i dysfunkcyjnej; -trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz inne dysfunkcje towarzyszące rodzinom wielodzietnym, -niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach w gminach powiatu, -brak żłobków lub innych form opieki nad dzieckiem do 3 roku życia w gminach powiatu, -brak poradni rodzinnej w powiecie prowadzącej pracę terapeutyczną dla rodziny.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> -ustawodawstwo sprzyjające macierzyństwu i wielodzietności (np. Rodzina 500 +), -rozwój systemu opieki nad matką i dzieckiem, -wielodzietność jako pożądaný model rodziny z punktu widzenia sytuacji demograficznej powiatu, - możliwość pozyskiwania środków unijnych, -programy profilaktyczne skierowane do rodzin (m.in. Szkoła dla Rodziców). 	<ul style="list-style-type: none"> -problemy w wypełnianiu ról rodzicielskich, zawodowych itp. w rodzinach wielodzietnych, -problemy z zaspokojeniem potrzeb materialnych w rodzinach wielodzietnych, -stereotypy w postrzeganiu wielodzietności, -brak elastycznych form zatrudnienia, -rozluźnienie więzi międzypokoleniowej, -niechęć pracodawców do zatrudniania młodych matek, utrudniony powrót na rynek pracy.

Zważywszy na występowanie niekorzystnych zjawisk demograficznych (ujemny przyrost naturalny) ochrona macierzyństwa oraz pomoc rodzinom wielodzietnym stają się ważnym zadaniem pomocy społecznej.

3.9. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stworzyła podstawy do budowania nowego systemu wspierania rodziny. Zgodnie z jej zapisami, pracę z rodzinami w Powiecie Stalowowolskim organizują gminy a wyznaczonymi podmiotami są ośrodki pomocy społecznej. Praca z rodziną jest prowadzona w formie: konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych, pomocy prawnej (szczególnie w zakresie prawa rodzinnego), oraz organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji.

Zbudowany nowy system, daje też możliwość wsparcia rodziny niewydolnej wychowawczo na różnych etapach jej funkcjonowania w zależności od stopnia nasilenia tych problemów: od problemów opiekuńczo-wychowawczych wymagających okresowego wsparcia do sytuacji, w której dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej. Zgodnie z art. 8 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych wójt/burmistrz/prezydent zapewnia wsparcie, które polega m.in. na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli i funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny. Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Ustawa zakłada, że wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Powodzenie procesu wspierania zależy w dużej mierze od zaangażowania samych rodziców, gotowości na dokonanie zmian w celu poprawy funkcjonowania. Nie w każdym przypadku praca asystenta z rodziną mającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przynosi oczekiwane rezultaty. W sytuacjach takich dzieci z powyższych rodzin są umieszczane w pieczy zastępczej. Jednak zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zadaniem gminy jest prowadzenie pracy z rodziną także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.

W tym systemie asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej stanowią bardzo ważne ogniwo a współpracując ze sobą działają na rzecz poprawy funkcjonowania rodziny w sferze opiekuńczo-wychowawczej i powrotu dziecka do rodziny biologicznej.

Tabela nr 22. *Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych jako główna przyczyna udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.*

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w tych rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	12	11	11	23	23	24
OPS Pysznica	11	14	20	61	58	94
GOPS Radomyśl	41	39	45	191	199	202
MOPS Stalowa Wola	546	476	484	1721	1445	1334
OPS Zaklików	89	143	124	399	633	567
OPS Zaleszany	11	15	15	43	62	60
Razem	710	698	699	2438	2420	2281

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Tabela nr 23. *Rodziny objęte wsparciem asystenta w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.*

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba dzieci w tych rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	0	7	8	0	20	22
OPS Pysznica	4	10	13	10	22	32
GOPS Radomyśl	0	7	8	0	16	19
MOPS Stalowa Wola	67	59	55	145	127	113
OPS Zaklików	13	13	14	33	33	33
OPS Zaleszany	0	4	8	0	10	19
Powiat Stalowowolski	84	100	106	188	228	238

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych

Mocne strony	Słabe strony
<p>-dobra współpraca pomiędzy instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką dzieci, młodzieży i rodziny,</p> <p>-aktywne działanie pracowników służb społecznych na rzecz pomocy rodzinie i dziecku,</p> <p>-doświadczona i wykwalifikowana kadra działająca na rzecz dzieci, młodzieży i ich rodzin,</p>	<p>-występowanie poważnych problemów społecznych zagrażających trwałości rodziny,</p> <p>-brak umiejętności, bezradność, bierność opiekuńczo - wychowawcza rodzin w rozwiązywaniu własnych problemów,</p>

<p>-sieć organizacji pozarządowych aktywnie działająca na rzecz dzieci i ich rodzin,</p> <p>-Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna w Stalowej Woli, która realizuje zadania w szczególności poprzez: diagnozę, konsultację, terapię, psychoedukację, rehabilitację, mediację, doradztwo, interwencje w środowisku ucznia, działalność profilaktyczną i informacyjną,</p> <p>-wspieranie przez samorządy lokalnych inicjatyw na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny,</p> <p>-gminne 3-letnie programy wspierania rodziny,</p> <p>-rola asystentów rodzin w gminnym systemie pomocy społecznej,</p> <p>-sieć placówek wsparcia dziennego,</p> <p>-prowadzenie działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny,</p> <p>-umożliwianie dzieciom i młodzieży dostępu do atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego,</p> <p>- działalność placówek kulturalnych w Stalowej Woli (MDK, SDK, Muzeum Regionalne, Biblioteka Miejska) w zakresie organizowania imprez mających na celu rozwijanie zainteresowań i propagowanie efektywnego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież oraz promocję rodzinnej integracji.</p> <p>-realizacja Gminnej Karty Dużej Rodziny,</p> <p>-programy osłonowe i profilaktyczne.</p>	<p>- alkoholizm i przemoc w rodzinach, w których wychowują się małe dzieci, a w konsekwencji interwencja służb społecznych,</p> <p>-niewystarczająca ilość ośrodków wsparcia dla rodzin w kryzysie,</p> <p>-niski status materialny rodzin wielodzietnych i niepełnych,</p> <p>-niski poziom rozpoznawania problemów i potrzeb rozwojowych dzieci,</p> <p>-wyuczona bezradność oraz częsta postawa roszczeniowa osób objętych pomocą i wsparciem,</p> <p>-przesuwanie przez rodziców odpowiedzialności za proces wychowawczy na instytucje, w tym głównie oświatowe,</p> <p>-brak specjalistów w obszarze ochrony zdrowia dzieci i młodzieży, w tym: neurologa i psychiatry,</p> <p>-niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych,</p> <p>-niewystarczająca liczba miejsc i ofert spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży,</p> <p>-niewielka liczba bezpłatnych, ciekawych ofert spędzania czasu dla dzieci i młodzieży,</p> <p>-brak możliwości korzystania na terenie gmin z dożywiania dzieci w okresie wolnym od nauki (Pomoc państwa w zakresie dożywiania).</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>-budowanie sieci wsparcia (kompleksowość, interdyscyplinarna praca na rzecz rodziny),</p>	<p>-niewystarczające środki finansowe samorządów gmin na realizację wszystkich zadań w obszarze pracy z dzieckiem i rodziną,</p> <p>-migracja zarobkowa rodziców,</p>

<p>-wzrost znaczenia organizacji pozarządowych oraz potencjału specjalistów prowadzących działalność na rzecz pomocy rodzinie i dziecku,</p> <p>-stałe doksztalająca się kadra służb społecznych,</p> <p>-współpraca z lokalnymi mediami na rzecz propagowania wzorca prawidłowo funkcjonującej rodziny,</p> <p>-akcje, kampanie, pikniki i inne działania promujące prawidłowe wzorce i więzi rodzinne oraz sposób spędzania czasu wolnego celem integracji rodzin,</p> <p>-dofinansowanie działań samorządów w ramach Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej,</p> <p>-możliwość pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania na realizację projektów na rzecz rodziny i dziecka,</p> <p>-akcje charytatywne (m.in. Szlachetna Paczka, Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimę, Bank Żywności),</p>	<p>-choroba lub niepełnosprawność uniemożliwiająca wypełnianie ról rodzicielskich,</p> <p>-narastające problemy społeczne w rodzinach wielodzietnych i niepełnych: ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm, rozluźnienie więzi rodzinnych itp.</p> <p>-niechęć do współpracy z osobami i instytucjami z obszaru pomocy społecznej (wstyd, stereotypy, złe doświadczenia),</p> <p>-roszczeniowość klientów pomocy społecznej.</p>
--	--

W prawie polskim rodzina traktowana jest jako podmiot szczególny. W Konstytucji zostało zapisane w art. 7, iż „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarce uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.”²⁴

3.10. Trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Przesłanka ta adresowana jest do ściśle określonego kręgu osób, a mianowicie do cudzoziemców. Oznacza to, że nie dotyczy ona obywateli polskich, jak również tych cudzoziemców, którzy nie są

²⁴ Art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

uchodźcami lub posiadającymi ochronę uzupełniającą. Istotą tej przesłanki jest umożliwienie cudzoziemcom procesu integracji w społeczeństwie.

W art. 3 ustawy o cudzoziemcach zdefiniowano termin „cudzoziemca” jako każdej osoby, która nie posiada obywatelstwa polskiego.

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcowi udziela się ochrony przez:

- a) nadanie statusu uchodźcy,
- b) udzielenie ochrony uzupełniającej,
- c) udzielenie azylu,
- d) udzielenie zgody na pobyt tolerowany,
- e) udzielenie ochrony czasowej.

W myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, cudzoziemiec zamieszkujący i przebywający na terytorium RP, posiadający ochronę uzupełniającą lub status uchodźcy nadany w Rzeczypospolitej Polskiej ma prawo do świadczeń z pomocy społecznej. Ustawa o pomocy społecznej w art. 5 mówi, że prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium RP – w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego. Art. 5 ustawy o pomocy społecznej reguluje kwestie udzielania pomocy mającej na celu wspieranie procesu integracji. Oznacza to, że prawo do pomocy integracyjnej jest szczególnym uprawnieniem przyznawanym osobom, które uzyskały status uchodźcy bądź ochronę uzupełniającą.

Pomocy udziela się na wniosek cudzoziemcy złożony do starosty właściwego ze względu na miejsce zamieszkania cudzoziemcy, za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie. PCPR przekazuje wojewodzie uzgodniony z cudzoziemcem indywidualny program integracji wraz z przewidywanymi kosztami jego realizacji. Wojewoda po zaakceptowaniu przedstawionego programu przekazuje środki na jego realizację. PCPR współdziała w sprawie pomocy uchodźcy w uzyskaniu możliwości zamieszkania z właściwym wojewodą i gminą, uwzględniając w miarę możliwości wybór miejsca zamieszkania dokonany przez cudzoziemca. Cudzoziemiec zamieszkuje w miejscu wskazanym przez wojewodę działającego w porozumieniu z PCPR oraz gminą.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie zobowiązane jest do:

- 1) udzielania cudzoziemcowi informacji dotyczącej pomocy określonej w programie oraz warunkach jej wstrzymania lub odmowy udzielenia,
- 2) współdziałania z cudzoziemcami oraz wspierania go w kontaktach ze środowiskiem lokalnym, w tym w nawiązaniu kontaktów z właściwym dla miejsca zamieszkania cudzoziemca ośrodkiem pomocy społecznej,
- 3) pomocy w uzyskaniu mieszkania, w tym w miarę możliwości w mieszkaniu chronionym,
- 4) prowadzenia z cudzoziemcem pracy socjalnej,

5) innych uzgodnionych z cudzoziemcem działań wynikających z indywidualnej sytuacji życiowej,
6) wskazania pracownika, zwanego „realizatorem programu”, uzgadniającego z cudzoziemcem program oraz wspierającego cudzoziemca w okresie realizacji tego programu do: zameldowania się w miejscu zamieszkania, zarejestrowania się w Powiatowym Urzędzie Pracy w terminie ustalonym w programie oraz aktywnego poszukiwania pracy, obowiązkowego uczestnictwa w kursach języka polskiego, w przypadku gdy zachodzi taka potrzeba, współdziałania oraz kontaktowania się z realizatorem programu w ustalonych terminach, nie rzadziej jednak niż dwa razy w miesiącu, innych uzgodnionych z realizatorem programu działań wynikających z jego indywidualnej sytuacji życiowej, przestrzegania zobowiązań przyjętych w programie.

Warto wspomnieć, że nie tylko w analizowanym pod kątem problemów społecznych okresie 2013-2015, ale również w całej dotychczasowej działalności PCPR w Stalowej Woli, nie odnotowano przypadku integracji cudzoziemca o statusie uchodźcy lub posiadającego ochronę uzupełniającą. Jednak ruchy migracyjne nabierają również w Polsce nowego znaczenia i wymagają poszukiwania kompleksowych sposobów ich rozwiązywania.

3.11. Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Osoba opuszczająca zakład karny mogła nie zmienić swoich przekonań i poddać się resocjalizacji tylko pozornie, przewidując w takim działaniu korzyść. Wtedy powrót do środowiska przestępczego jest bardzo prawdopodobny. Jeśli jednak więzień chce zacząć życie zgodne z prawem i normami społecznymi, czeka go wiele przeszkód. Jedną z najpoważniejszych jest stygmatyzacja. Społeczeństwo odnosi się nieufnie do osób, które przebywały w zakładzie karnym i odrzuca je bez względu na rodzaj popełnionego przestępstwa. Powszechnie uważa się, że powinni oni dotkliwie odczuć karę i nie zasługują na pomoc. Wiele osób nie chce mieszkać w pobliżu byłych więźniów ani pracować z nimi, a tym bardziej włączać się w proces udzielania im pomocy. Również niewielu pracodawców jest chętnych do zatrudniania osób z przestępczą przeszłością. Trudności ze zdobyciem zatrudnienia mogą być też skutkiem niskich kwalifikacji zawodowych, zmiany sytuacji na rynku pracy czy wyuczonej bezradności społecznej. Pobyt w zakładzie karnym w znacznym stopniu osłabia więzi z rodziną. Nie każdy więzień ma prawo do przepustek, a bliskich często nie stać na ponoszenie kosztów przejazdu na widzenie. Rodzina skazanego jest też często naznaczana przez społeczeństwo i wymaga terapii. Zdarza się, że więzi zostają zerwane całkowicie i osadzony nie ma dokąd wrócić po odbyciu kary. Zakład karny jest instytucją totalną, rządzi się własnymi prawami, do których osadzeni muszą się przystosować. Izoluje skazanych od społeczeństwa, w którym w czasie odbywania przez nich kary zachodzą znaczące zmiany. Nagła zmiana tego środowiska na wolnościowe wiąże się z szokiem i wyzwala bezradność. Kara, która ma się zakończyć readaptacją więźnia przebiega z dala od

społeczeństwa, co utrudnia ponowne przystosowanie się. Kodeks karny wykonawczy z 1997 roku podkreśla potrzebę udziału społeczeństwa w pracy ze skazanymi oraz ich readaptacji. Zapewne jest to słuszna idea, gdyż powrót do społeczeństwa nie jest możliwy bez pewnej przychylności z jego strony.²⁵

Przeгляд regulacji prawnych oraz niewystarczająca liczba pracowników Służby Więziennej specjalizujących się w pomocy postpenitencjarnej powoduje, że aktualnie najwięcej obowiązków z tytułu readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne i organizacja pomocy ich rodzinom docelowo obciąża służby społeczne. Pracownicy socjalni, którzy na co dzień nie mają do czynienia z problematyką więzienną w praktyce, mają zajmować się najcięższymi przypadkami osób zwalnianych z jednostek penitencjarnych. Kurator jest pośrednikiem w organizacji życia na wolności, a kompetencje Służby Więziennej obowiązują tylko w obrębie systemu penitencjarnego. To, co najistotniejsze w samodzielnym bytowaniu to schronienie i realne środki do życia. Każdy skazany jest zwalniany z pewnymi zasobami, ale okresy pomiędzy kolejnymi etapami, tj. przejmowaniem klienta przez kolejną służbę mogą przyczynić się do degradacji tego, co zostało wcześniej osiągnięte w zakładzie karnym. Byli więźniowie uzyskują m.in. świadczenia z pomocy społecznej, jeśli spełniają kryteria do jej uzyskania. Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej polega głównie na wzajemnej informacji o osobach zwalnianych i ich rodzinach, m.in. o terminie zwolnienia i potrzebach socjalnych skazanego, bieżących potrzebach jego rodziny oraz wywiązywania się przez umawiające się strony z realizacji zadań statutowych sprzyjających readaptacji społecznej.

Polskie więziennictwo ma doświadczenie w organizacji pomocy po zwolnieniu, w porozumieniu i we współpracy z podmiotami środowiska otwartego. Niestety nie ma wpływu na efektywność tych działań, które przede wszystkim zależą od samego zainteresowanego, jego aktywności w funkcjonowaniu społecznym, zwłaszcza zatrudnienia. Stąd w systemie penitencjarnym dużą wagę przywiązuje się do organizacji aktywnych form pomocy, z których bardzo istotną jest np. umożliwienie kontaktów ze społeczeństwem otwartym. Realizuje się to poprzez system przepustek, organizację pracy, naukę, terapię uzależnień, uczestnictwo w kulturze i sporcie, a także pracy wolontariackiej skazanych na cele charytatywne poza zakładem karnym.

Izolacja więzienna to krótszy, bądź dłuższy, ale jednak stan przejściowy. Normą dla jednostki jest prawidłowe środowisko otwarte, konstruktywne pełnienie w nim roli adekwatnej do oczekiwań grupy i otrzymywanie gratyfikacji satysfakcjonującej zarówno jednostkę jak i jej otoczenie. Więzienie jest systemem sztucznym, który ma zwracać społeczeństwu jednostki zresocjalizowane. Zatem współczesny system penitencjarny jest możliwie otwarty i nakierowany na psychospołeczną rehabilitację skazanych na

²⁵ W. Ambrozik, *Czynniki społecznej readaptacji byłych przestępców [w:] B. Urban, J. Stanik (red.): Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna, PWN, Tom 2, Warszawa 2007, s. 188-189.*

tylę, na ile ich właściwości osobiste na to pozwalają. Wzajemne przenikanie się poszczególnych systemów polityki społecznej państwa jest konieczne, tak dla zabezpieczenia zasobów skazanego w środowisku otwartym jak i możliwości wyrównania deficytów społecznych w trakcie odbywania kary. I jedno i drugie służy ułatwieniu readaptacji po opuszczeniu zakładu karnego, czyli odzyskaniu zdolności do prospołecznego funkcjonowania. Stąd ważne, aby informacja o wzajemnych kompetencjach i realizacja świadczeń na każdym etapie pracy ku usamodzielnieniu osoby marginalizowanej tworzyła spójny system. Ważne jest, aby specjaliści, wprawdzie z odmiennych środowisk zawodowych, ale jednak działający we wspólnym interesie, znali nawzajem swoje możliwości i ograniczenia, zasady działania, wspierali się i mieli kontakt zawodowy.²⁶

Tabela nr 24. Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego jako główna przyczyna udzielania pomocy społecznej osobom w Powiecie Stalowowskim.

Jednostka pomocy społecznej	Liczba osób, którym przyznano świadczenie		
	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	1	1	1
OPS Pysznicza	2	3	2
GOPS Radomyśl	1	4	4
MOPS Stalowa Wola	50	33	37
OPS Zaklików	6	1	2
OPS Zaleszany	5	9	8
Powiat Stalowowski	65	51	54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowskiego.

Analiza SWOT dotycząca trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego

Mocne strony	Słabe strony
-bardzo dobre rozeznanie w przepisach prawa wśród osób opuszczających zakłady karne, -przysługujące prawo do świadczeń pomocy społecznej (pomoc postpenitencjarna).	-brak zaplecza materialnego w zakresie ochrony socjalnej (brak lokali), -brak systemu monitorującego beneficjentów pomocy od czasu opuszczenia zakładu karnego do usamodzielnienia,

²⁶ I. Dybalska, *Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego – między diagnozą a działaniem, Poradnik dla służb społecznych, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 2012, s. 11-12.*

	-rozdrobienie kompetencji oraz powielanie zadań przez poszczególne służby (więziennictwo, kuratorzy sądowi oraz pomoc społeczna), -brak wymiany informacji pomiędzy trzema w/w służbami, -niska pomoc postpenitencjarna, -brak długofalowej pomocy dla osób opuszczających zakłady karne, -brak organizacji pozarządowych w obszarze pomocy osobom opuszczającym zakłady karne.
Szanse	Zagrożenia
-powołanie do życia organizacji pozarządowych na rzecz osób opuszczających zakłady karne, -aktywizacja osób opuszczających zakłady karne.	-stygmatyzacja i odrzucenie osób opuszczających zakłady karne, - zagrożenie wykluczeniem społecznym, m.in. bezdomnością, uzależnieniami, ubóstwem, -wejście na drogę przestępstwa sposobem na zabezpieczenie lepszych warunków socjalnych.

3.12. Alkoholizm, narkomania i inne uzależnienia.

Określona czynność staje się nałogowa wtedy, gdy towarzyszy jej silne pragnienie lub wewnętrzny przymus jej podejmowania (tzw. głód) z coraz większą częstotliwością (zwiększanie się tolerancji) oraz narastające trudności w kontrolowaniu zachowań z nią związanych. W sytuacji ograniczenia lub przerwania czynności występują objawy abstynencyjne (fizjologiczne: bezsenność, nadmierna potliwość, drżenie rąk, ból głowy; psychologiczne: wstyd, poczucie winy, nasilona lękliwość, rozdrażnienie, zachowania agresywne). Osoba uzależniona powtarza określone zachowania pomimo ich wyraźnej szkodliwości dla jej codziennego funkcjonowania w różnych sferach życia (społecznej, zawodowej, rodzinnej). Uzależnieniu towarzyszy zespół mechanizmów obronnych, które odpowiadają m.in. za zniekształcanie i blokowanie trudnych, treści związanych z nałogiem oraz jego negatywnymi konsekwencjami. Prowadzi to do tego, że osoba uzależniona przez lata nieświadomie wytwarza różnorodne złudzenia na temat swojego życia, co minimalizuje w niej chęć do zmiany swoich destrukcyjnych nawyków.

Uzależnienie jest chorobą "demokratyczną" – nie uznaje różnic w wykształceniu, statusie społecznym, nie ma dla niej znaczenia wiek, płeć, kolor skóry czy światopogląd. Powszechnie znane są uzależnienia od środków psychoaktywnych, takich jak alkohol i narkotyki, które powodują szybkie, fizyczne wyniszczenie organizmu. Mniej znane, ale coraz bardziej powszechne zaczynają być tzw. uzależnienia niechemiczne. W tym przypadku, osoba uzależnia się od pewnych zachowań lub czynności, a nie chemicznej substancji. Lista tego typu uzależnień wcale nie jest krótka, bo oprócz uzależnienia od komputera, Internetu, hazardu, pracy, pornografii, seksu, zakupów, dochodzą mniej znane, takie jak: uzależnienie od ćwiczeń fizycznych, tatuowania się, telefonu komórkowego i inne. Uzależnienia niechemiczne stały się więc ważnym wyzwaniem dla obszaru leczenia uzależnień.

Poważny problem stanowi spożywanie alkoholu przez młodzież i coraz młodsze dzieci. Zjawisko jest rzeczywiście bardzo groźne. Spożywanie alkoholu wśród nastolatków sprzyja nie tylko powstawaniu sytuacji kryminogennych, ale także rujnuje zdrowie młodego organizmu, mało odpornego na działanie alkoholu. Innym istotnym problemem młodych jest nikotynizm, którego wpływ na zdrowie nastolatków jest również bardzo szkodliwy. Jednak największym zagrożeniem dla zdrowia i życia młodych jest narkomania. Powoduje ona m.in. wiele negatywnych zachowań i problemów społecznych. Często powodem uzależnienia jest między innymi: ciekawość, naśladowanie dorosłych, zaburzenia natury osobowościowo-emocjonalnej.

Charakter rozwojowy uzależnień można obserwować na podstawie:

- wzrostu liczby osób uzależnionych, w tym nieletnich,
- narastającego grupowego sposobu odurzania się,
- różnorodności zażywanych środków,
- konfliktów osobistych i społecznych osób uzależnionych,
- dynamicznego rozwoju biznesu narkotycznego,
- przestępczości związanej z handlem i zażywaniem środków psychoaktywnych.

Zauważa się systematyczne obniżanie się wieku osób uzależnionych.²⁷

Istotnym zasobem w bazie podmiotów leczniczych jest Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli. Jako podmiot leczniczy wykonujący świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad osobami uzależnionymi od alkoholu realizuje:

- działania diagnostyczne,
- programy psychoterapii uzależnień (program podstawowy i program pogłębiony),

²⁷ *Raport o sytuacji polskich rodzin, Pełnomocnik Rządu do Spraw Rodziny, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 1998, s. 144-145.*

- programy psychoterapii zaburzeń funkcjonowania członków rodziny, które wynikają ze spożywania alkoholu lub używania innych substancji psychoaktywnych przez osoby bliskie (program psychoterapii dla członków rodzin),
- indywidualne świadczenia zapobiegawczo-lecznicze oraz rehabilitacyjne dla osób uzależnionych od alkoholu i członków ich rodzin,
- działania konsultacyjno-edukacyjne dla członków rodzin osób uzależnionych od alkoholu.

Ważnym punktem na mapie leczenia uzależnień jest Poradnia Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia Powiatowego Szpitala Specjalistycznego w Stalowej Woli. Procedury wykonywane w zakresie poradni to: badanie i porada lekarska, profilaktyka i promocja zdrowia, opieka pielęgniarska. Leczenie alkoholowych zespołów abstynencyjnych jest głównie leczeniem farmakologicznym. Dodatkowo codziennie są prowadzone zajęcia grupowe z psychoterapeutą. Psychoterapeuta przeprowadza również indywidualne rozmowy informacyjno - motywujące z pacjentami. Także rodziny pacjentów uzyskują informację o problemie współuzależnienia oraz o możliwościach pomocy w innych placówkach leczenia odwykowego.

Warto wspomnieć o działalności Poradni Profilaktyki i Terapii Uzależnień „Monar” w Stalowej Woli. Misją Stowarzyszenia Monar jest pomoc bliźnim w duchu miłości, tolerancji, dbałości o ludzką godność oraz poszanowania praw człowieka. Monar wierzy, że nikt nie jest stracony na zawsze, że każdy człowiek zasługuje na pomoc, na szansę odnalezienia swego miejsca w świecie. Monar lansuje życie bez narkotyków, otwartość i wrażliwość na innych, czynienie dobra, odpowiedzialności za własne życie. Monar działa w trzech podstawowych obszarach: pomaga osobom uzależnionym, bezdomnym oraz zajmuje się szeroko pojętą profilaktyką zachowań ryzykownych.

Tabela nr 25. *Alkoholizm i narkomania jako główne przyczyny udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.*

Jednostka pomocy społecznej	Powód przyznania pomocy	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	alkoholizm	4	5	7	5	11	16
	narkomania	0	0	0	0	0	0
OPS Pysznica	alkoholizm	4	0	0	16	0	0
	narkomania	0	0	0	0	0	0
GOPS Radomyśl	alkoholizm	18	14	16	43	37	38
	narkomania	0	0	0	0	0	0
MOPS Stalowa Wola	alkoholizm	367	350	329	663	631	563
	narkomania	4	2	2	10	4	2
	alkoholizm	31	25	20	60	47	36

OPS Zaklików	narkomania	0	0	1	0	0	1
OPS Zaleszany	alkoholizm	78	70	72	147	116	110
	narkomania	0	0	0	0	0	0
Powiat Stalowowolski	alkoholizm	502	464	444	934	842	763
	narkomania	4	2	3	10	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu alkoholizmu, narkomanii i innych uzależnień

Mocne strony	Słabe strony
<p>-działalność miejskiej i gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych</p> <p>-realizacja Gminnych Programy Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,</p> <p>-realizacja Gminnych Programów Przeciwdziałania Narkomanii,</p> <p>-baza placówek pomocowych (terapeutycznych, wsparcia dziennego) i potencjał instytucjonalny placówek działających w Stalowej Woli w obszarze leczenia uzależnień: Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia, Poradnia Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia Powiatowego Szpitala Specjalistycznego,</p> <p>-działania o charakterze terapeutycznym, edukacyjnym, doradczym dla osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin,</p> <p>-wzrost świadomości społecznej w zakresie alkoholizmu, narkomanii i innych uzależnień,</p> <p>-promowanie zdrowego trybu życia – szczególnie wśród dzieci i młodzieży,</p> <p>-dostęp dla osób dotkniętych problemem alkoholowym do świadczeń z zakresu psychoterapii, socjoterapii oraz rehabilitacji,</p> <p>- duża liczba wykwalifikowanych specjalistów uzależnień,</p>	<p>-niewystarczający system profilaktyki i wczesnej pomocy dla dzieci i młodzieży,</p> <p>-zbyt łatwy dostęp do alkoholu, narkotyków i innych substancji psychoaktywnych zwłaszcza przez dzieci i młodzież,</p> <p>-niewystarczająca oferta dotycząca leczenia odwykowego zamkniętego,</p> <p>-brak diagnozy i leczenia uzależnień innych niż alkoholizm,</p> <p>-niska wiedza w obszarze nowych form uzależnień,</p> <p>-niewystarczająca profilaktyka w obszarze nowych uzależnień.</p>

<p>-działalność grup wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych,</p> <p>-organizacje pozarządowe zajmujące się pomocą osobom i rodzinom z problemem alkoholowym.</p>	
Szanse	Zagrożenia
<p>-profilaktyka polegająca na prowadzeniu działań uświadamiających społeczne i zdrowotne skutki uzależnień,</p> <p>-rozwój placówek pomocowych w obszarze profilaktyki i terapii,</p> <p>-wzrastająca liczba aktywnych organizacji pozarządowych,</p> <p>-możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, nowe źródła finansowania.</p>	<p>-nowe substancje uzależniające (dopalacze, itp.), powstawanie uzależnień niechemicznych (m.in. hazard, internet),</p> <p>-brak finansowania przez państwo leczenia uzależnień innych niż alkoholizm,</p> <p>-brak placówek diagnozujących uzależnienia niealkoholowe,</p> <p>-brak terapeutów w obszarze uzależnień niechemicznych,</p> <p>-internet sposobem spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży.</p>

3.13. Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa.

Powiat Stalowowolski na mocy porozumienia zawartego w dniu 3 sierpnia 2009 r. w sprawie wzajemnej współpracy, uczestniczy w realizacji projektu „Pogotowie Wsparcia.” Jest to wojewódzkie porozumienie instytucji, organizacji oraz osób pomagających ofiarom kataklizmów, katastrof, klęsk żywiołowych i innych zdarzeń losowych oraz sobie nawzajem w przypadku zaistnienia konieczności zastosowania psychologicznej interwencji kryzysowej. Projekt ma na celu dopasowanie się do zadań i potrzeb w obliczu narastających zagrożeń wynikających z działalności człowieka, jak i od niego niezależnych, w których zachodzi konieczność udzielenia pomocy w postaci profesjonalnej psychologicznej interwencji kryzysowej. Projekt „Pogotowie Wsparcia” obejmuje systemowe rozwiązania w zakresie budowania oraz stosowania modelu lokalnego bezpieczeństwa powszechnego w praktyce. Jest inicjatywą na rzecz wsparcia służb publicznych w zakresie psychologicznej interwencji kryzysowej wobec ofiar traumatycznych wydarzeń, obejmujących znaczny obszar województwa podkarpackiego lub dotyczących dużych strat, w tym ludzkich.

W ramach porozumienia zawartego pomiędzy Powiatem Stalowowolskim a Stowarzyszeniem Ruch Pomocy Psychologicznej „Integracja”, mieszkańcy powiatu mają zapewnioną całodobową opiekę interwencyjną, psychologiczną oraz schronienie w kryzysowych sytuacjach życiowych, wymagających natychmiastowego wsparcia w ramach działalności Stalowowolskiego Ośrodka Wsparcia i Interwencji Kryzysowej.

W Starostwie Powiatowym w Stalowej Woli funkcjonuje Wydział Organizacji i Zarządzania kryzysowego do kompetencji którego, w ramach interwencji kryzysowej należy:

- podejmowanie działań związanych z monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie powiatu,
- gromadzenie i przetwarzanie danych zagrożeń o siłach i środkach, które mogą być użyte w sytuacjach kryzysowych oraz ocena zagrożeń występujących na obszarze powiatu,
- monitorowanie, analizowanie i prognozowanie rozwoju zagrożeń na obszarze powiatu oraz przekazywanie dla gmin ostrzeżeń o zagrożeniach,
- opracowywanie i przedkładanie Wojewodzie do zatwierdzenia Powiatowego Planu Zarządzania Kryzysowego,
- opiniowanie i przedstawianie do zatwierdzenia Staroście gminnych planów reagowania kryzysowego,
- planowanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu reagowania na potencjalne zagrożenia,
- wykonywanie przedsięwzięć wynikających z planu operacyjnego funkcjonowania powiatu,
- współdziałanie z właściwymi służbami, strażami i inspekcjami w zakresie przeciwdziałania skutkom zdarzeń o charakterze terrorystycznym,
- realizacja zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej,
- współpraca z gminnymi zespołami zarządzania kryzysowego,
- obsługa aplikacji komputerowych stosowanych w systemie zarządzania kryzysowego.

Na bazie Urzędu Miasta w Stalowej Woli zorganizowano Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego, które zapewnia nadzór i koordynację funkcjonowania miejskiego systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach (SWO) ludzi i środowiska na terenie miasta Stalowa Wola. W skład systemu wchodzi: miejscowe służby, inspekcje i straże, lokalne media oraz podmioty o kluczowym znaczeniu dla lokalnego życia społeczno-gospodarczego (energetyka, gazownictwo, gospodarka leśna, infrastruktura drogowa). Sprawnie funkcjonuje również miejski system wykrywania i alarmowania (SWA).

Gminne systemy wykrywania i alarmowania (SWA) oraz wczesnego ostrzegania (SWO) zapewniają skuteczne monitorowanie sytuacji kryzysowych, a także ostrzeżenie i alarmowanie ludności w przypadku wystąpienia zagrożeń.

Tabela nr 26. Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa jako główne przyczyny udzielania pomocy społecznej rodzinom w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015.

Jednostka pomocy społecznej	Liczba rodzin			Liczba osób w tych rodzinach		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
GOPS Bojanów	2	0	0	4	0	0
OPS Pysznica	8	7	2	14	20	10
GOPS Radomyśl	1	2	1	2	7	2
MOPS Stalowa Wola	24	9	11	39	21	36
OPS Zaklików	4	3	1	12	6	2
OPS Zaleszany	3	3	2	9	8	10
Powiat Stalowowolski	42	24	17	80	62	60

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Analiza SWOT dla problemu zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> -dobrze rozwijająca się infrastruktura (straży pożarnej, policji), - dobre współdziałanie instytucji samorządowych i pozarządowych, -wojewódzkie porozumienie instytucji, organizacji oraz osób „Pogotowie Wsparcia”, -funkcjonowanie Miejskiego i Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Stalowej Woli, -dobrze zorganizowany miejski system wykrywania i alarmowania (SWA) oraz system wczesnego ostrzegania o zagrożeniach (SWO), -funkcjonowanie Ochotniczej Straży Pożarnej, 	<ul style="list-style-type: none"> -położenie geograficzne gmin przy liniach brzegowych rzek, -usytuowanie gospodarstw w strefie zalewowej, -brak punktów ratownictwa medycznego w niektórych gminach powiatu, -niewystarczające środki finansowe na modernizację infrastruktury przeciwpowodziowej, -brak programów osłonowych dotyczących klęsk żywiołowych.

<ul style="list-style-type: none"> -funkcjonowanie Oddziału SOR przy Szpitalu Powiatowym w Stalowej Woli, -funkcjonowanie Posterunków Policji w gminach Powiatu Stalowowolskiego, -dostępność numeru alarmowego „112”, -SOWiK jako przykład „dobrych praktyk” we współpracy gminy, powiatu i organizacji pozarządowych. 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> -perspektywa dofinansowania rozwoju infrastruktury ze środków unijnych, -podniesienie świadomości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> -usytuowanie geograficzne regionu, -trudna sytuacja finansowa samorządów gmin i powiatu, -praca dzieci w gospodarstwach rolnych, -słaba wiedza na temat ubezpieczeń społecznych od klęsk żywiołowych i innych sytuacji kryzysowych.

3.14. Klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Odkrywanie złożonej natury psychologicznych skutków klęsk i katastrof jest szczególnie trudne, gdyż klęski ignorują granice geograficzne, społeczne, kulturowe i czasowe. Bez względu na to, czy pojawiły się z zaskoczenia, nagle, niespodziewanie, czy też były przewidywalne, z pewnym czasowym uprzedzeniem, oraz niezależnie od tego, czy rozprzestrzeniały się z wolna, czy gwałtownie - klęski i katastrofy są procesami, które niosą za sobą dramatyczne konsekwencje dla jednostek, rodzin, grup, społeczności lokalnych, województw, krajów czy regionów świata. Niektóre skutki katastrof i klęsk są widoczne natychmiast, niektóre z opóźnieniem, na pewno jednak wcześniej czy później wpływają na różne aspekty życia, w wymiarze indywidualnym i społecznym, zwykle przynosząc szkody²⁸.

Jak wynika z analizy przeprowadzonej na podstawie danych udostępnionych przez jednostki pomocy społecznej, w okresie 2013-2015, nie odnotowano przypadku ubiegania się o pomoc z OPS w gminach Powiatu Stalowowolskiego z powodu klęski żywiołowej lub ekologicznej.

²⁸ K. Kaniasty, *Klęska żywiołowa czy katastrofa społeczna. Psychologiczne konsekwencje polskiej powodzi 1997 roku*, Gdańsk 2003, s.13.

3.15. Ochrona ofiar handlu ludźmi.

Wsparcie w ramach pomocy społecznej dla ofiar handlu ludźmi jest udzielane w oparciu ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Art. 7 pkt 7a wskazuje, że pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi. Jak wynika z analizy przeprowadzonej na podstawie danych udostępnionych przez jednostki pomocy społecznej, w okresie 2013-2015, nie odnotowano przypadku ubiegania się o pomoc z OPS w gminach Powiatu Stalowowolskiego z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi.

Zbiorcze przedstawienie problemów społecznych Powiatu Stalowowolskiego

(na podstawie analizy danych z lat 2013 - 2015)

Tabela nr 27. Powody przyznawania pomocy przez ośrodki pomocy społecznej w Powiecie Stalowowolskim w latach 2013-2015 (dane zbiorcze).

Powód przyznania pomocy	Lata 2013 – 2015 (dane zbiorcze)	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	5833	15 415
Długotrwała lub ciężka choroba	4953	10 484
Bezrobocie	4872	13 951
Niepełnosprawność	4145	8891
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	2107	7139
Alkoholizm	1410	2539
Ochrona macierzyństwa lub wielodzietności	737	3606
Przemoc w rodzinie	520	x
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	83	202
Bezdomność	x	288
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	x	170

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu Stalowowolskiego.

Zrozumienie problemów jest ważne dla lokalnej polityki społecznej, ponieważ pomaga w zrozumieniu na czym polega problem, aby móc na niego zareagować. Analizując w okresie trzech ostatnich lat, główne przyczyny ubiegania się o świadczenia z zakresu pomocy społecznej w gminach na terenie Powiatu Stalowowolskiego, można podsumować, iż najczęstszymi powodami starania się o tego typu pomoc były: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie i niepełnosprawność.

W dalszej kolejności jako przesłanki do ubiegania się o świadczenia pomocy społecznej odnotowano: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm, ochrona macierzyństwa lub wielodzietności, przemoc w rodzinie. Pozostałe powody takie jak: bezdomność, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego pojawiały się rzadko.

Jeżeli niekorzystne dla funkcjonowania osób i rodzin czynniki kumulują się, doprowadzają do pograżania się w ubóstwie i wykluczeniu społecznym oraz zwiększają ryzyko międzypokoleniowego dziedziczenia biedy i marginalizacji. W przyjętej 13 czerwca 2003 r. ustawie o zatrudnieniu socjalnym, przyjmuje się, że wykluczenie jest sytuacją życiową, w której gospodarstwa domowe nie są w stanie realizować potrzeb, co prowadzi do ich ubóstwa, a w efekcie pozbawienia możliwości uczestnictwa w życiu codziennym. Wykluczenie społeczne często utożsamiane jest z ubóstwem, biedą, niezaspokojeniem potrzeb. Jak pokazuje analiza problemów społecznych Powiatu Stalowowolskiego w latach 2013-2015, to właśnie ubóstwo jest pierwszą i najważniejszą przesłanką do skorzystania przez **5833** rodziny ze świadczeń pomocy społecznej. Pewne nadzieje na poprawę sytuacji materialnej mieszkańców powiatu, może budzić jednak fakt występowania tendencji malejącej w omawianym zjawisku (z **1977** rodzin w 2013 r. do **1883** rodzin w 2015 r.).

Zaraz po ubóstwie, długotrwała lub ciężka choroba to kolejny problem społeczny w Powiecie Stalowowolskim. Choroba prowadzi do pogorszenia kondycji finansowej rodziny, co związane jest ze znaczącymi wydatkami na leczenie (m.in. zakup leków, dojazdy do specjalistów, rehabilitacja). Często opieka nad chorym wymaga ograniczeń związanych z aktywnością zawodową i możliwością zarobkowania przez pozostałych członków rodziny. Długotrwała lub ciężka choroba jako istotny problem społeczny, stanowiła główną przesłankę do ubiegania się przez **4953** rodziny z terenu powiatu o świadczenia z pomocy społecznej w latach 2013-2015. Obserwuje się w analizowanym okresie tendencję malejącą, bowiem w 2013 r. z pomocy skorzystało **1755** rodzin, a w 2015 r. – **1562** rodziny. Z danych ośrodków pomocy społecznej z terenu gmin powiatu wynika również, że spada liczba rodzin, w których główną przyczyną ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej jest niepełnosprawność. W omawianym, 3-letnim okresie skorzystało ze świadczeń **4145** rodzin, przy czym w 2013 r. - **1437** rodzin, a w 2015 r. – **1299** rodzin.

Najprościej jest traktować wykluczenie społeczne jako zespół elementów życia codziennego związanych z sytuacją ekonomiczną oraz społeczną, w której osoby nie są w stanie realizować swoich potrzeb, w wyniku czego ich uczestnictwo w życiu zawodowym oraz usługach kulturalnych, oświatowych, zdrowotnych, a także związanych z czasem wolnym jest poważnie ograniczone. Wykluczenie powoduje znaczne utrudnienie, a niekiedy wręcz uniemożliwia pełnienie ról społecznych zgodnie z prawem, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie dóbr oraz osiągnięcie dochodów.

Brak dochodów powodowany niskimi kwalifikacjami oraz złą pozycją na rynku pracy wypycha osobę z wielu sfer życia, powodując jej wycofywanie się z dostępnych obszarów aktywności. Należy zwrócić uwagę, że osoby bezrobotne nadal potrzebują realnego wsparcia. Bezrobocie jest trzecią w kolejności przesłanką do skorzystania przez **4872** rodziny ze świadczeń pomocy społecznej. Ważnym jednak jest fakt, że w analizowanym okresie czasu, znacząco spadła liczba rodzin, w których to brak pracy wymusił konieczność ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej (z **1713** rodzin w 2013 r. do **1508** rodzin w 2015 r.). Ten spadkowy trend jest również bardzo widoczny w statystyce PUP w Stalowej Woli, gdzie w 2013 r. zarejestrowanych było **6745** osób bezrobotnych, natomiast w 2015 r. zdecydowanie mniej, czyli **4215** osób. Pozytywnym zjawiskiem jest także istotny spadek osób długotrwale bezrobotnych z **3850** osób w 2013 r. do **2471** osób w 2015 r. Stopniowo obniżał się także wskaźnik liczby niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w PUP (z **386** osób w 2013 r. do **312** osób w 2015 r.). Analiza liczby zarejestrowanych w PUP bezrobotnych według posiadanego wykształcenia w latach 2013-2015 pokazała, że najwięcej osób bez pracy posiadało wykształcenie policealne oraz średnie ogólnokształcące i średnie zawodowe (łącznie **5723** bezrobotnych w powiecie). Kolejno wśród osób z zasadniczym zawodowym wykształceniem pozostawało **4243** bezrobotnych. Następnie nieco mniej zarejestrowanych stanowiło **3841** osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej. Najmniej liczną grupę bezrobotnych wskazanych przez PUP w analizowanym 3-letnim okresie, stanowiły osoby z wykształceniem wyższym – **2613** osób z terenu całego powiatu. Proces wprowadzania i przywracania na rynek pracy jest skomplikowany i wymaga wielomiesięcznej pracy różnych partnerów współdziałających z osobami bezrobotnymi. Tylko kompleksowe działania oraz indywidualny dobór rodzajów wsparcia umożliwi osiągnięcie większych efektów. Brak wsparcia spowodowałby wykluczenie społeczne osób bezrobotnych.

Wiele problemów społecznych i zdrowotnych związanych jest z uzależnieniami. Alkoholizm, narkomania degradują życie osoby uzależnionej, ale również jego najbliższej rodziny. Jednocześnie podjęcie walki z uzależnieniem to bardzo trudny i złożony proces, którego powodzenie zależy od woli i motywacji osoby. Jedynie **10** rodzin na przestrzeni 3 lat ubiegało się o świadczenia pomocy społecznej w gminach powiatu w związku z uzależnieniem od narkotyków, jednego z jej członków. Inaczej przedstawia się sytuacja związana z nadużywaniem alkoholu. W naszym kraju alkohol stanowi jedno z głównych zagrożeń zdrowia społeczeństwa. Zagrożenie to mierzy się przez określenie wpływu na umieralność, zapadalność chorobową, rozpowszechnienie chorób i rozmiary hospitalizacji. Najgroźniejsze szkody występujące u osób pijących to: degradacja społeczna i utrata zdrowia osób uzależnionych od alkoholu, utrata zdrowia osób dorosłych nadmiernie pijących oraz zaburzenia rozwoju psychofizycznego i kariery edukacyjnej pijącej młodzieży. Nadużywanie alkoholu powoduje liczne zaburzenia w rodzinach osób pijących (w codziennym życiu rodzinnym, w kontaktach z ludźmi, skłonność do stosowania przemocy) oraz wpływa na stan zdrowia członków rodziny. U małżonków osób pijących

stwierdza się częstsze występowanie takich schorzeń jak: nerwica, zespoły pourazowe czy choroby somatyczne. U członków rodzin osób uzależnionych może rozwinąć się charakterystyczny zespół zmian zwany współzależnieniem. Powoduje on poważne problemy natury psychologicznej, które w przypadku dzieci rzutują na późniejsze przystosowanie małżeńskie i rodzinne w życiu dorosłym.²⁹ Ponadto nadmierne spożywanie alkoholu obciąża budżet rodzinny, co często powoduje spadek statusu ekonomicznego poniżej granicy ubóstwa. Dlatego ustawa o pomocy społecznej w katalogu przesłanek do ubiegania się o świadczenia, wymienia m.in. alkoholizm. W analizowanym 3-letnim okresie **1410** rodzin powołując się na ten problem otrzymało pomoc społeczną. Przy czym w 2013 r. były to **502** rodziny, natomiast z upływem czasu obserwuje się spadek do **444** rodzin w 2015 r.

Szczególnie niebezpiecznym w swych skutkach i rzadko poruszonym problemem w debacie publicznej jest spożywanie alkoholu przez kobiety w okresie ciąży. Badania epidemiologiczne wskazują na negatywny wpływ alkoholu etylowego na rozwój płodu. W wyniku picia alkoholu przez matkę przenika on przez łożysko i jest wchłaniany w całości przez dziecko. Uszkadza w ten sposób nieodwracalnie płód, który nie ma jeszcze w pełni dojrzałej wątroby, zdolnej do wyeliminowania dostarczanych mu toksyn. Jedną z konsekwencji picia alkoholu przez kobiety ciężarne jest płodowy zespół alkoholowy (FAS – Fetal Alcohol Syndrome) lub jego łagodniejsza forma, czyli alkoholowy efekt płodowy (FAE – Fetal Alcohol Effect).³⁰

FAS objawia się u dziecka deformacjami twarzy, zaburzeniami wzrostu, trwałym uszkodzeniem mózgu, upośledzeniem umysłowym. Dzieci obciążone FAE mogą charakteryzować się normalnym wzrostem, wyglądem, a ich rozwój umysłowy może mieścić się w normie, ale mogą mieć problemy z nauką, rozumowaniem, zachowaniem, przestrzeganiem norm społecznych. Innymi skutkami spożywania alkoholu w trakcie ciąży mogą być choroby serca, nerek, uszkodzenia wzroku, słuchu, ośrodkowego układu nerwowego (np. powodujące nadpobudliwość i trudności w koncentracji uwagi, ale także opóźnienie rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego) bądź zaburzenia psychiczne u dziecka.³¹ Biorąc powyższe pod uwagę, niezwykle ważne wydaje się uświadamianie zwłaszcza kobiet, przyszłych matek na temat wpływu alkoholu na zdrowie płodu. Natomiast skuteczne zapobieganie rozpowszechnianiu się problemów alkoholowych, powinno angażować administrację rządową,

²⁹ WWW.parpa.pl

³⁰ *Diagnoza problemów oraz zasobów instytucjonalnych w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podkarpackim, Biuletyn Obserwatorium Integracji Społecznej. Rzeszów 2013, Nr 1/2013, s. 15.*

³¹ *W. Szychta, M. Skoczylas, T. Ludański, Spożywanie alkoholu i palenie tytoniu przez kobiety w ciąży – przegląd badań, [w:] „Perinatologia, Neonatologia i Ginekologia, tom 1, zeszyt 4, 2008, s. 309-313.*

samorządową, organizacje pozarządowe ze względu na jednoznacznie negatywny wymiar ekonomiczny i społeczny zjawiska.

Jedną z konsekwencji picia w sposób szkodliwy jest stosowanie przemocy w rodzinie. W związku z występującą przemocą domową, w omawianym 3-letnim okresie – **520** rodzin z całego powiatu skorzystało ze świadczeń pomocy społecznej. Działania dotyczące przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie powinny być prowadzone we wszystkich jednostkach na terenie powiatu, które w ramach swoich zadań zajmują się ochroną, czy też wsparciem rodziny i jej członków. Niezbędna jest chęć współpracy między osobami i instytucjami działającymi we wskazanym obszarze. W rozwiązywaniu problemów przemocy konieczna jest bowiem interdyscyplinarność i profesjonalizm osób zatrudnionych w służbach i instytucjach statutowo zajmujących się m.in. problemami przemocy domowej.

Ubóstwo, wykluczenie społeczne i marginalizacja społeczna są zjawiskami wzajemnie powiązаныmi, pozostającymi w związkach przyczynowo-skutkowych. Niewątpliwie wymienione zjawiska są silnie skorelowane z takimi problemami społecznymi jak trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego oraz bezdomność. Osoby opuszczające zakłady karne bez wsparcia środowiskowego (nikłe szanse na zatrudnienie, brak mieszkania) znajdują się w tej grupie osób, która w największym stopniu narażona jest na bezdomność i życie na marginesie społeczeństwa. Dlatego tak ważna jest rola poszczególnych systemów polityki społecznej państwa na rzecz ułatwienia readaptacji po opuszczeniu zakładu karnego, czyli odzyskaniu zdolności do prospołecznego funkcjonowania osób opuszczających zakłady karne. W okresie 2013-2015 ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu udzieliły świadczenia łącznie **170** osobom w ramach pomocy postpenitencjarnej.

Zjawisko bezdomności jako problem społeczny stało się przedmiotem aktywnej polityki społecznej państwa. Dotychczas wielu badaczy i ekspertów postrzegało problem bezdomności przez pryzmat schronienia, patologii, biedy czy wykluczenia społecznego, podczas gdy w pierwotnym wymiarze bezdomność odwołuje się m.in. do problemu mieszkaniowego lub braku stałej pracy z całym bagażem konsekwencji w wymiarze psychologicznym, społecznym czy ekonomicznym. Proces przechodzenia w stan bezdomności trwa w czasie i ma swoją dynamikę. Jest ona uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Bezdomności towarzyszy negatywny stereotyp w polskim społeczeństwie. Bezdomnego oceniamy jako osobę brudną, śmierdzącą, żebrzącą, pomieszkującą w miejscach publicznych. Bardzo często ten stereotyp nie uwzględnia podstawowego faktu, że bezdomność to suma zdarzeń krytycznych, które zaszły w jednym czasie.³² W zakresie niesienia pomocy osobom bezdomnym, po pierwsze konieczne jest informowanie o możliwości otrzymania pomocy, po drugie oferowana pomoc musi być odpowiednia, czyli trafiać w najpilniejsze potrzeby osoby bezdomnej. W okresie 2013-2015 ośrodki pomocy społecznej udzieliły świadczenia łącznie **288** osobom

³² M. Dębski, *Socjodemograficzny portret zbiorowości ludzi bezdomnych województwa pomorskiego*, Fundacja POMOST, Szczecin 2007, s. 51.

bezdomnym. Dodatkowym zasobem Powiatu Stalowowolskiego w obszarze bezdomności jest Schronisko im. Brata Alberta w Stalowej Woli, gdzie potrzebujący mogą otrzymać pomoc m.in. w postaci całodobowego schronienia, posiłków. Jednak w wyniku konsultacji projektu niniejszej strategii z gminami powiatu zgłoszono, że placówka nie jest w stanie zabezpieczyć w pełni potrzeb osób bezdomnych, dlatego ośrodki pomocy społecznej nierzadko muszą poszukiwać schronienia dla potrzebujących poza terenem powiatu.

Przesłanką do ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej dla **83** rodzin z terenu powiatu w latach 2013-2015, było zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa. Zdarzenie losowe można pojmować jako kryzys sytuacyjny, sytuację kryzysową zaś jako kryzys chroniczny. Zdarzenie losowe jest więc wydarzeniem, na które człowiek nie ma wpływu, które pojawia się nagle, nieoczekiwanie i pociąga za sobą przemijające, usuwalne skutki lub następstwa nieodwracalne (np. nieszczęśliwy wypadek lub niespodziewana śmierć bliskiej osoby). Sytuacja kryzysowa natomiast wiąże się z naruszeniem dóbr osobistych, zdrowia, życia i sytuacji materialnej, mającym znaczące emocjonalne oddziaływanie, które staje się punktem zwrotnym na lepsze lub gorsze, przy czym może to być jedno zdarzenie lub seria następujących po sobie wydarzeń, których efekty się skumulują (np. przemoc wewnątrzrodzinna czy zdrada małżeńska). Wspólne dla zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych są stany obserwowane u osób przez nie doświadczonych, tzn. utrata poczucia bezpieczeństwa i stabilności, uczucie bezradności, beznadziei, pustki, utrata woli życia, apatia, bierność, wahania nastroju, gwałtowne reakcje emocjonalne, zaburzenie jasności myślenia oraz chaotyczność działań.³³ Wymieniona wyżej przesłanka skutkuje trudnymi sytuacjami życiowymi, będącymi w szczególności podstawą do ubiegania się o świadczenia w polskim systemie pomocy społecznej.

W ustawie o pomocy społecznej rodzina została przedstawiona jako podmiot ochrony i świadczeniobiorca. W okresach rozwoju pomocy społecznej rodzina nie była traktowana podmiotowo a świadczenia dotyczyły poszczególnych członków tej rodziny. Z czasem pozycja rodziny się umocniła i zaczęto przywiązywać większą wagę do działań opiekuńczych i prewencyjnych zadań przeciwko rozpadowi rodziny a przywiązywaniu większej uwagi do umacniania więzi w rodzinie. Dodatkowo do pomocy pieniężnej a także rzeczowej uzupełniono świadczenia natury psychologicznej w postaci pracy socjalnej, terapii rodzinnej czy poradnictwa.³⁴ Zasadniczym celem pomocy społecznej wydaje się być ochrona wychowujących się w niej dzieci. Z analizy danych ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu w latach 2013-2015, wynika że **737** rodzin wystąpiło o świadczenia z tytułu ochrony

³³ E. Włodarczyk, *Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa. Czyli o tym, że niekiedy sam czas to za mało, by uleczyć rany*, *Seria Psychologia i Pedagogika*, nr 165, s.7

³⁴ I. Sierpowska, *Prawo pomocy społecznej*, Warszawa 2011, s. 163.

macierzyństwa lub wielodzietności. Zanotowano wzrost rodzin ubiegających się o tę formę pomocy, z **213** w 2013 r. do **262** rodzin w 2015 r. Pokazuje to jak ważna jest rola państwa w potrzebie ochrony macierzyństwa i wielodzietności.

Obecna pomoc społeczna stawia za priorytet zapewnienie dzieciom wychowania w rodzinie naturalnej. Dlatego też pomoc obejmuje rodziny dysfunkcyjne w rozwiązywaniu problemów, aby mogły one wypełniać swoje zadania opiekuńczo-wychowawcze. Jako przesłankę do udzielenia świadczeń pomocy społecznej wymienia się bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych. Z tej formy pomocy w analizowanym okresie skorzystało **2107** rodzin, przy czym ich liczba utrzymuje się na stabilnym poziomie (w 2013 r. – **710** rodzin, natomiast w 2015 r. – **699** rodzin). Działania na rzecz rodziny powinny jej zapewnić właściwą rangę w społeczeństwie. Uznania wymaga faktyczna rola rodziny zarówno w wychowaniu młodego pokolenia, jak i kształtowaniu jego postaw moralnych, obywatelskich, relacji między pokoleniami. Ta ostatnia kwestia nabiera coraz większego znaczenia na skutek postępującego procesu starzenia się lokalnej społeczności. Tymczasem starość i starzenie się powinny być tym okresem życia, w którym pomimo dość częstego spadku sprawności organizmu i samodzielności w zakresie zaspokajania codziennych potrzeb życiowych, można nadal korzystać z uprawnień oraz aktywności przysługujących wszystkim mieszkańcom. Dlatego też realna perspektywa dla seniorów oraz kierunek działania dla instytucji polityki społecznej oznacza potrzebę kreowania wysokiej jakości i dostępności opieki medycznej, pomocy w sprawach socjalno-bytowych oraz zapewnieniu należytej higieny i pielęgnacji, jak również szerokiej oferty zajęć aktywizujących w sferze zdrowotnej, edukacyjnej, społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej. Biorąc pod uwagę ogólnopolskie tendencje braku zastępowalności pokoleń, konieczne będzie podejmowanie działań na rzecz rozwoju infrastruktury społecznej i przedłużania aktywności psychofizycznej osób starszych, gdyż zaniechania w tym zakresie spowodują konieczność ponoszenia coraz większych nakładów na opiekę nad niesamodzielnymi seniorami.

Przeprowadzona diagnoza i analiza problemów społecznych występujących na terenie Powiatu Stalowowolskiego pozwoliła na zidentyfikowanie najważniejszych problemów dotyczących lokalnej społeczności. Jednocześnie udało się wskazać, jakie są szanse ich rozwiązania, jakie są mocne strony tkwiące w Powiecie Stalowowolskim, które można wykorzystać do prowadzenia skutecznej polityki społecznej oraz jakie występują zagrożenia mogące utrudniać realizację zadań w obszarze pomocy społecznej. Skuteczne zwalczanie problemów społecznych wymaga ciągłego poszukiwania nowych rozwiązań oraz form i metod działania. Warto przy tym dodać, że realizacja strategii rozwiązywania

problemów społecznych wymaga aktywności nie tylko państwa i lokalnych samorządów, ale także organizacji pozarządowych oraz instytucji i podmiotów ważnych dla lokalnego środowiska.

4. Prognoza zmian w zakresie objętym strategią.

Zasadniczym celem realizacji strategii jest objęcie jej oddziaływaniem wielu obszarów polityki społecznej, na co wpływ będzie miało partnerstwo poszczególnych podmiotów, zaangażowanych w jej realizację, a także władz i odbiorców projektów. W perspektywie zakładamy, iż pozytywne skutki realizacji strategii będą miały wpływ na poprawę sytuacji bytowej i społecznej oraz rozwój mieszkańców Powiatu Stalowowolskiego. Należy podkreślić fakt, iż w ramach strategii szczególną uwagę poświęca się osobom, których funkcjonowanie jest z różnych względów szczególnie utrudnione i dla których życie wydaje się być o wiele trudniejsze, niż dla innych grup społecznych. Podejmowane działania mają więc na celu poprawę ich sytuacji i eliminację ograniczeń, związanych z funkcjonowaniem w środowisku osób niepełnosprawnych, seniorów, rodzin, dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem z udziału w życiu społecznym. Co więcej, strategia rozwiązywania problemów społecznych będzie wsparciem do doskonalenia spójnego, bazującego na współpracy jednostek lokalnych, systemu pomocy dziecku i rodzinie. Szczególne znaczenie przypisujemy wsparciu rodzin w jej naturalnym środowisku, jednocześnie działając w kierunku zapewnienia dzieciom, które zostały pozbawione opieki rodziców naturalnych, zastępczych form pieczy. Efektem prowadzonych działań będzie wzrost roli pomocy społecznej w regionie oraz zwiększenie poziomu kwalifikacji osób pracujących w jednostkach pomocy społecznej. Jednocześnie dzięki wdrażanym w ramach strategii celom, możliwe będzie korzystanie ze środków unijnych. Zaangażowanie do realizacji strategii wielu podmiotów funkcjonujących na terenie Powiatu Stalowowolskiego będzie wpływało na bardziej efektywny przepływ informacji między instytucjami. W przyszłości daje to szansę na większą liczbę wspólnych inicjatyw i podejmowanie skutecznych działań.

Prognozując zmiany w zakresie objętym strategią, mają one doprowadzić do zintensyfikowania i zintegrowania działań instytucji funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, wpłynąć na skuteczniejsze rozwiązywanie problemów mieszkańców powiatu oraz dotrzeć do osób potrzebujących wsparcia i zachęcić ich do wzajemnej współpracy.

5. Wizja i misja.

Wizja.

Po rozpoznaniu problemów społecznych występujących na terenie Powiatu Stalowowolskiego, można wypracować wizję, czyli podstawę planu strategicznego:

**CHCEMY, ABY POTRZEBUJĄCYM WSPARCIA
MIESZKAŃCOM POWIATU
STALOWOWOLSKIEGO
ŻYŁO SIĘ LEPIEJ**

Misja.

Misja Powiatu Stalowowolskiego została zdefiniowana następująco:

**STWORZENIE SYSTEMU WSPARCIA I ROZWOJU
NA RZECZ POPRAWY SYTUACJI ŻYCIOWEJ
MIESZKAŃCÓW POWIATU
STALOWOWOLSKIEGO**

6. Cele strategii.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy i analizy problemów społecznych występujących na terenie Powiatu Stalowowolskiego określono misję i wizję. One stanowią podstawę do określenia celów strategicznych i operacyjnych, a następnie do wskazania kierunków działań, źródeł finansowania oraz terminów i wskaźników monitorowania.

Określono 5 celów strategicznych

Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016-2020:

I. Rozwój systemu wsparcia dziecka i rodziny.

II. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych i seniorów.

III. Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej.

IV. Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy w Powiecie Stalowowolskim.

V. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego.

Cel strategiczny I: Rozwój systemu wsparcia dziecka i rodziny

Cele operacyjne	Kierunki działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Okres realizacji
1. Wsparcie rodzin naturalnych w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie kompetencji wychowawczych rodziców biologicznych (m.in. asysta rodzinna, szkolenia, warsztaty, integracja ze środowiskiem, grupy wsparcia) . - Organizowanie alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych (m.in. kluby, świetlice). - Realizacja programów profilaktycznych w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych. - Wdrażanie innych programów na rzecz poprawy funkcjonowania rodziny. - Realizacja gminnych programów wspierania rodziny. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba działań na rzecz zwiększenia kompetencji wychowawczych rodziców biologicznych, - liczba rodzin wobec, których prowadzono działania zwiększające kompetencje wychowawcze, - liczba klubów, świetlic i innych miejsc dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, - liczba zrealizowanych programów profilaktycznych oraz innych programów na rzecz poprawy funkcjonowania rodziny. 	<ul style="list-style-type: none"> -gminy, -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb) 	2016-2020
2. Wspieranie i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> - Realizacja powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej. - Propagowanie form pieczy zastępczej oraz udzielanie rzetelnych informacji osobom zainteresowanych tematyką rodzinnej pieczy zastępczej. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, - liczba i rodzaj rodzin zastępczych, - liczba zatrudnionych koordynatorów, - liczba działań promujących formy pieczy zastępczej, 	<ul style="list-style-type: none"> -powiat, -gminy, -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb) 	2016-2020

	<ul style="list-style-type: none"> - Pozyskiwanie, kwalifikowanie i szkolenie kandydatów oraz podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. - Zapewnianie wsparcia rodzinom zastępczym przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w formie specjalistycznego poradnictwa. - Realizacja szkoleń dla rodzin zastępczych mających na celu podnoszenie kwalifikacji. - Rozwijanie współpracy między instytucjami i podmiotami wspierającymi dziecko i rodzinę. - Finansowanie rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba spotkań z kandydatami na rodziny zastępcze, - liczba szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze, - liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego, - liczba zrealizowanych szkoleń dla funkcjonujących rodzin zastępczych, - liczba konsultacji i spotkań w ramach współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami wspierającymi dziecko i rodzinę, - środki pieniężne przeznaczone na sfinansowanie rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. 		
3. Pomoc w usamodzielnianiu się wychowanków w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.	<ul style="list-style-type: none"> -Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki. -Pomoc pieniężna na usamodzielnienie. -Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. 	<ul style="list-style-type: none"> -środki pieniężne przeznaczone na sfinansowanie należnych świadczeń, - liczba osób objętych pomocą, - liczba osób korzystających z poradnictwa, 	<ul style="list-style-type: none"> -powiat, -PUP, -Wydział Mienia Gminnego i Gospodarki Lokalami Urzędu Miasta w Stalowej Woli, -gminy, -organizacje pozarządowe, 	2016-2020

	<p>-Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.</p> <p>-Pomoc w uzyskaniu zatrudnienia.</p> <p>-Poradnictwo specjalistyczne.</p> <p>-Realizacja innych działań i projektów według rozpoznanych potrzeb osób usamodzielnianych.</p>	<p>- liczba innych działań i projektów na rzecz osób usamodzielnianych.</p>	<p>-placówki opiekuńczo-wychowawcze, -inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	
<p>4. Podniesienie oraz doskonalenie umiejętności kadr pomocy społecznej i innych współpracujących przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania w obszarze wsparcia dziecka i rodziny.</p>	<p>- Szkolenia dla kadry zajmującej się wspieraniem dziecka i rodziny.</p> <p>- Doskonalenie umiejętności oraz podnoszenie kwalifikacji przez kadrę organizatora pieczy zastępczej.</p>	<p>- liczba zorganizowanych szkoleń dla kadry zajmującej się wspieraniem dziecka i rodziny, - liczba odbytych szkoleń przez kadrę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.</p>	<p>-powiat, -gminy, -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	<p>2016-2020</p>

Cel strategiczny II: Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych i seniorów

Cele operacyjne	Kierunki działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Okres realizacji
1. Rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych oraz ochrona i przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie zakładu aktywności zawodowej i innych ośrodków wsparcia. - Propagowanie tworzenia i wspieranie spółdzielni socjalnych. - Budowa zintegrowanego systemu pomocy osobom niepełnosprawnym. - Rozwój systemu współdziałania z sektorem pozarządowym. - Program realizacji zadań na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych przez ukierunkowanie i usystematyzowanie działań PUP w Stalowej Woli. - Dostosowanie ciągów komunikacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych. - Dostosowanie budynków użyteczności publicznej dla potrzeb osób niepełnosprawnych. -Ograniczanie skutków niepełnosprawności. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba utworzonych zakładów aktywności zawodowej, - liczba innych utworzonych ośrodków wsparcia, - liczba utworzonych spółdzielni socjalnych, - liczba i rodzaj działań zrealizowanych w ramach zintegrowanego systemu pomocy osobom niepełnosprawnym, - liczba działań w partnerstwie z sektorem pozarządowym, - liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełno-sprawnych, - liczba działań PUP w Stalowej Woli umożliwiających zatrudnienie osób niepełnosprawnych zgłaszających potrzebę podjęcia pracy, zgodnie z kwalifikacjami i predyspozycjami psychofizycznymi, - liczba kursów, szkoleń itp. dla osób niepełnosprawnych zorganizowanych przez PUP w Stalowej Woli, - liczba zrealizowanych projektów na rzecz młodzieży niepełnosprawnej przez PUP w Stalowej Woli, 	<ul style="list-style-type: none"> -powiat, -gminy, -organizacje pozarządowe, -PUP w Stalowej Woli, -inne jednostki (w zależności od potrzeb) 	<p style="text-align: center;">2016-2020</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych. -Upowszechnianie informacji o prawach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych oraz dostępnych formach pomocy - Realizacja innych działań i projektów według rozpoznanych potrzeb osób niepełnosprawnych. -Realizacja Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2020 w Powiecie Stalowowolskim. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba zrealizowanych projektów przez PUP w Stalowej Woli dla osób niepełnosprawnych wymagających wsparcia, - liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pośrednictwa, poradnictwa zawodowego PUP w Stalowej Woli, - liczba punktów doradztwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych, - liczba akcji, kampanii, konferencji itp. podnoszących świadomość społeczną na rzecz osób niepełnosprawnych, - liczba szkoleń dla osób pracujących z osobami niepełnosprawnymi, - liczba zorganizowanych subsydiowanych staży pracy, - liczba badań i ekspertyz w obszarze rehabilitacji zawodowej i zatrudniania osób niepełnosprawnych, w tym badania służące zindywidualizowaniu świadczonych usług, - liczba inwestycji na rzecz dostosowania ciągów komunikacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych, - liczba przedsięwzięć mających na celu przystosowanie budynków 		
--	--	---	--	--

		<p>użyteczności publicznej dla potrzeb osób niepełnosprawnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba osób niepełnosprawnych w Powiecie Stalowowolskim objęta różnymi działaniami PCPR w Stalowej Woli, - wysokość środków PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełno-sprawnych w powiecie. 		
<p>2. Sprawny system pomocy instytucjonalnej</p>	<p>- Zapewnienie instytucjonalnej opieki osobom niepełnosprawnym, starszym, długotrwale lub ciężko chorym oraz stworzenie warunków do godnego życia.</p> <p>-Utrzymanie istniejącej infrastruktury pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych, starszych, długotrwale lub ciężko chorych i jej ewentualny rozwój w miarę potrzeb.</p> <p>-Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w celu jak najdłuższego utrzymania osób starszych o ograniczonej sprawności w środowisku zamieszkania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - liczba wydanych decyzji o umieszczeniu w DPS, - liczba mieszkańców DPS, - liczba placówek całodobowych oraz dziennego pobytu dla osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale lub ciężko chorych, - liczba podmiotów świadczących usługi opiekuńcze, - liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych, 	<ul style="list-style-type: none"> -powiat, -gminy, -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb) 	2016-2020

3. Promowanie właściwych postaw społecznych seniorów wobec	-Wspieranie rozwoju integracji społecznej seniorów poprzez podejmowanie działań mających na celu powstawanie, rozwój i zacieśnianie więzi międzypokoleniowej. -Pozyskiwanie wolontariuszy na rzecz wsparcia osób starszych.	-liczba i rodzaj działań na rzecz wspierania rozwoju integracji społecznej seniorów, -liczba inicjatyw promujących wolontariat na rzecz osób starszych.	-powiat, -gminy, -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb)	2016-2020
Cel strategiczny III: Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej				
Cele operacyjne	Kierunki działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Okres realizacji
1. Stworzenie sprawnego systemu pomocy społecznej pomagającego osobom i rodzinom przezwyciężyć trudności życiowe, których nie są w stanie pokonać samodzielnie	-Realizacja gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. -Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. -Dostęp do specjalistycznej pomocy dla osób i rodzin w kryzysie, przeżywających różne trudności życiowe.	-liczba udzielonych porad i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, -liczba osób korzystających ze specjalistycznej pomocy, -liczba zrealizowanych programów i projektów oraz liczba beneficjentów,	-gminy, -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb),	2016-2020

	-Realizacja programów, projektów z zakresu pomagania osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych.			
2. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	<p>-Uczestnictwo w krajowych kampaniach społecznych w zakresie rozpowszechniania plakatów, broszur, ulotek dotyczących zjawiska przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p> <p>-Organizacja powiatowych kampanii dotyczących podnoszenia świadomości i wrażliwości społecznej na temat przemocy w rodzinie oraz kampanii promujących prawidłowe wzorce życia rodzinnego oparte na wzajemnej pomocy, szacunku, partnerstwie i umiejętności rozwiązywania konfliktów bez przemocy.</p> <p>-Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie.</p>	<p>-liczba krajowych kampanii społecznych,</p> <p>-liczba powiatowych kampanii,</p> <p>-liczba opracowanych i zrealizowanych programów służących działaniom profilaktycznym oraz liczba beneficjentów,</p> <p>-liczba opracowanych i upowszechnionych materiałów, ulotek.</p>	<p>-powiat,</p> <p>-gminy,</p> <p>-organizacje pozarządowe,</p> <p>-inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	2016-2020

	<p>-Opracowanie i propagowanie materiałów informacyjnych, ulotek promujących budowanie i wzmacnianie więzi rodzinnych oraz wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych bez użycia przemocy.</p> <p>-Umieszczanie danych teleadresowych i informacji o instytucjach udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz o aktualnie realizowanych działaniach profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na tablicy ogłoszeń oraz stronie internetowej PCPR w Stalowej Woli.</p>			
<p>3. Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.</p>	<p>-Realizacja Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Stalowowolskim na lata 2016-2020</p> <p>-Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (pomoc: psychologiczna, medyczna, prawna, socjalna, zawodowa, rodzinna).</p>	<p>- liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych,</p> <p>- liczba osób objętych pomocą specjalistów,</p> <p>-liczba osób, które skorzystały z hostelu ośrodka interwencji kryzysowej,</p> <p>-liczba posiedzeń Zespołów Interdyscyplinarnych;</p> <p>-liczba rodzin, na rzecz których prowadzono prace w ramach grup roboczych;</p>	<p>-powiat,</p> <p>-gminy,</p> <p>-organizacje pozarządowe,</p> <p>-inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	<p>2016-2020</p>

	<p>-Zapewnienie profesjonalnej pomocy osobom doświadczającym przemocy i ich rodzinom poprzez interwencję w kryzysach, terapię, doradztwo.</p> <p>-Zabezpieczenie doraźnej opieki i ochrony na czas trwania kryzysu uniemożliwiającego powrót do domu (udzielenie bezpiecznego schronienia w hostelu ośrodka interwencji kryzysowej).</p> <p>-Współpraca przedstawicieli instytucji związanych z realizacją zadań z zakresu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w ramach Zespołów Interdyscyplinarnych oraz grup roboczych na rzecz kompleksowej pomocy osobom uwikłanym w przemoc.</p> <p>-Zapewnienie bezpiecznego schronienia dzieciom w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej lub w pieczy zastępczej.</p>	-liczba dzieci odebranych z rodziny i umieszczonych w zastępczych formach opieki.		
4. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.	-Interweniowanie oraz reagowanie ze strony odpowiednich służb na stosowanie przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieska Karta”.	-liczba założonych Niebieskich Kart, -liczba zamieszczonych danych, informacji i działań poprzez tablicę ogłoszeń i stronę internetową urzędu.	-powiat, -gminy, -miejska i gminne komisje rozwiązywania	2016-2020

	<p>-Umieszczanie danych teleadresowych i informacji o podmiotach realizujących działania na rzecz osób stosujących przemoc w rodzinie na tablicy ogłoszeń oraz stronie internetowej PCPR w Stalowej Woli.</p> <p>-Realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla na rzecz osób stosujących przemoc w rodzinie.</p> <p>-Monitorowanie efektów uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym w celu nabycia przez uczestników nowych kompetencji społecznych, wzorców zachowań a tym samym poprawę ich sytuacji życiowej.</p> <p>-Ewaluacja zajęć grupowych prowadzonych w ramach programu korekcyjno-edukacyjnego.</p>	<p>-liczba edycji programu, -liczba osób uczestniczących w programie, -informacje uzyskane: od instytucji mających wgląd w sytuację rodzin, od bliskich osób stosujących przemoc, od profesjonalistów kierujących osoby stosujące przemoc w rodzinie do programu, -informacja o wynikach ewaluacji;</p>	<p>problemów alkoholowych, -placówki ochrony zdrowia, -placówki oświatowe, -Policja (komenda powiatowa i posterunki w gminach powiatu), -organizacje pozarządowe, -inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	
<p>5. Podniesienie oraz doskonalenie umiejętności kadr pomocy społecznej i innych współpracujących przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p>	<p>-Badanie potrzeb szkoleniowych grup zawodowych realizujących w powiecie zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p> <p>-Umożliwienie grupom zawodowym realizującym w powiecie zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie udziału w dostępnej ofercie szkoleniowej</p>	<p>-liczba sporządzonych ankiet dotyczących potrzeb szkoleniowych osób zawodowo zaangażowanych w problem przeciwdziałania przemocy w rodzinie, -liczba osób przeszkolonych, -liczba osób, która skorzystała z dostępnych form wsparcia.</p>	<p>-powiat, -organizacje pozarządowe, -inni partnerzy,</p>	<p>2016-2020</p>

	<p>z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p> <p>-Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osobom zajmującym się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie poprzez dostępne formy wsparcia: m.in. pomoc psychologiczną, superwizję.</p>			
--	---	--	--	--

Cel strategiczny IV: Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy w Powiecie Stalowowolskim.

Cele operacyjne	Kierunki działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Okres realizacji
1. Skuteczna aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych	<p>-Realizacja programów skierowanych do osób bezrobotnych.</p> <p>-Realizacja różnorodnych form wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy.</p>	<p>- liczba osób bezrobotnych,</p> <p>- liczba programów skierowanych dla osób bezrobotnych</p> <p>- rodzaj zrealizowanych form wsparcia,</p>	<p>-powiat,</p> <p>-PUP,</p> <p>-przedstawiciele pracodawców,</p> <p>-organizacje pozarządowe,</p> <p>-inne jednostki (w zależności od potrzeb),</p>	2016-2020

2. Intensyfikacja działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy w powiecie.	-Wspieranie samozatrudnienia. -Wsparcie podmiotów gospodarczych na lokalnym rynku pracy w tworzeniu nowych miejsc pracy. -Organizowanie kursów, szkoleń dla pracodawców.	- liczba osób podejmujących działalność gospodarczą, - liczba dotacji udzielonych na rozpoczęcie działalności gospodarczej, - liczba nowych miejsc pracy utworzonych poprzez sfinansowanie wyposażenia lub doposażenia tworzonych stanowisk pracy, - liczba kursów, szkoleń zorganizowanych dla pracodawców,	-powiat, -PUP, -przedstawiciele pracodawców, -organizacje pozarządowe, -inni partnerzy,	2016-2020
3. Stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich w kierunkach zgodnych z oczekiwaniami rynku pracy.	-Współpraca z pracodawcami oraz jednostkami oświatowymi w zakresie profilowania szkolenia zawodowego młodzieży i osób dorosłych. -Dostosowanie oferty edukacyjnej w powiecie do potrzeb lokalnego rynku pracy.	-liczba pracodawców, z którymi podjęto współpracę w zakresie profilowania szkolenia, -liczba jednostek oświatowych, z którymi podjęto współpracę w zakresie profilowania szkolenia, - liczba kierunków kształcenia dostosowanych do potrzeb rynku pracy,	-powiat, -PUP, -jednostki oświatowe, -przedstawiciele pracodawców, -organizacje pozarządowe, -inni partnerzy,	2016-2020

Cel strategiczny V: Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego

Cele operacyjne	Kierunki działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Okres realizacji
1. Wzrost świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia problemów osób, zagrożonych	-Wspieranie akcji, kampanii oraz promowanie działań na rzecz kształtowania i rozwijania świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia sytuacji osób wykluczonych.	-liczba akcji, kampanii oraz promocji działań na rzecz kształtowania i rozwijania świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i	-powiat, -gminy, -organizacje pozarządowe,	2016-2020

<p>wykluczeniem społecznym.</p>	<p>-Rozwijanie współpracy między instytucjami, podmiotami, organizacjami na rzecz rozwiązywania problemów osób wykluczonych.</p>	<p>rozumienia sytuacji osób wykluczonych. -liczba instytucji, podmiotów, organizacji, które podjęły współpracę na rzecz rozwiązywania problemów osób wykluczonych.</p>	<p>-inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	
<p>2. Ograniczenie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego</p>	<p>- Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom i osobom najuboższym.</p> <p>-Realizacja programów celowych dla grup społecznych zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (m.in. bezdomnych, uzależnionych itp.)</p> <p>-Doskonalenie form współdziałania z osobami korzystającymi ze świadczeń pomocy społecznej, m.in. poprzez zawieranie i konsekwentne egzekwowanie realizacji kontraktów socjalnych.</p> <p>-Współpraca gmin z PUP w Stalowej Woli w zakresie organizowania robót publicznych, prac interwencyjnych, zatrudnienia socjalnego dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>-Upowszechnianie informacji o możliwościach i formach wsparcia oraz</p>	<p>-liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa, -liczba zrealizowanych programów celowych dla grup społecznych zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, -liczba zawartych kontraktów socjalnych, -liczba osób, które otrzymały ofertę robót publicznych, prac interwencyjnych, zatrudnienia socjalnego, -liczba osób skierowanych do schroniska dla bezdomnych,</p>	<p>-gminy, -miejska i gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, -organizacje pozarządowe -inne jednostki (w zależności od potrzeb)</p>	<p>2016-2020</p>

	<p>instytucjach udzielających pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.</p> <p>-Zapewnienie schronienia osobom bezdomnym.</p> <p>-Realizacja gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.</p> <p>-Realizacja gminnych programów przeciwdziałania narkomanii.</p>			
--	---	--	--	--

7. Wdrażanie, monitorowanie, ewaluacja strategii.

Strategia jest dokumentem nadrzędnym nad tworzonymi programami z zakresu polityki społecznej powiatu. Jej zapisy winny być uwzględniane przy tworzeniu kolejnych dokumentów długookresowych. PCPR w Stalowej Woli zgodnie z art. 112 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej jest koordynatorem realizacji strategii. Monitorowanie i ewaluacja zapisów strategicznych polegać będzie na systematycznej ocenie realizowanych celów. Dla każdego celu strategicznego określono odpowiednie wskaźniki. W przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych, czy też znaczącą zmianę poszczególnych kwestii społecznych, będzie można zweryfikować zapisy strategiczne. Ocena założeń w strategii będzie prowadzona na podstawie danych statystycznych, informacji własnych, materiałów sprawozdawczych i innych dostępnych źródeł przekazanych od realizatorów merytorycznych poszczególnych celów, instytucji pomocy społecznych, organizacji pozarządowych i innych podmiotów. Oznacza to, że wszystkie jednostki odpowiedzialne za realizację zadań wytyczonych w Strategii zobowiązane są do składania rocznych sprawozdań z ich wykonania, koordynatorowi Strategii.

8. Źródła finansowania.

Środki finansowe na działania zaplanowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016 – 2020 będą pochodzić:

- z budżetu Powiatu Stalowowolskiego (w tym budżetów jednostek organizacyjnych powiatu),
- z budżetu państwa,
- z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- z funduszy europejskich,
- z innych programów i grantów.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację strategii nie jest możliwe ze względu na długi okres obowiązywania dokumentu, brak długookresowych źródeł finansowania, a także wieloletnich dokumentów finansowych określających planowane wydatki powiatu na bieżącą działalność. Zakłada się, że cele i działania strategii będą wyznaczały kierunki finansowania polityki społecznej Powiatu Stalowowolskiego i będą uwzględniane przy konstruowaniu budżetu powiatu w kolejnych latach. Zapisy dokumentu będą również kierunkami starań o pozyskiwanie środków zewnętrznych na finansowanie działalności w obszarze rozwiązywania problemów społecznych przez poszczególne jednostki. Pojawienie się nowych źródeł lub brak możliwości finansowania zaplanowanych działań mogą być również przesłankami do rozpoczęcia procesu aktualizacji dokumentu.

Zakończenie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016-2020 stanowi lokalny element polityki społecznej, który powinien przejawiać się w postępie społecznym i dążeniu do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu. Dynamiczny rozwój gospodarczy przekłada się na rozwój społeczeństwa, ale również na powstawanie nierówności społecznych, co wiąże się m.in. z rosnącym bezrobociem, pogorszeniem stanu zdrowia, pogłębianiem się dysfunkcji rodzin, problemem „eurosieroctwa”. Znaczącym problemem jest również starzenie się populacji rozumiane jako wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym, zmniejszeniem dzietności, odpływem ludzi młodych.

Opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016-2020 wyznacza kierunki lokalnej polityki społecznej i prowadzi do realizacji założonej misji - przyjętej w niniejszej Strategii. Pozwala na celowe, systematyczne i planowe dążenie do osiągnięcia wytyczonych celów strategicznych. Realizacja tych celów wymaga dużej aktywności samorządów szczebla gminnego, powiatowego oraz wojewódzkiego, w koordynacji i finansowaniu wielu działań. Nie bez znaczenia jest też zaangażowanie wielu innych podmiotów, organizacji i instytucji pożytku publicznego - uczestników życia społecznego. Zbudowana siatka celów strategicznych i kierunków działań uwzględnia najistotniejsze obszary życia społecznego, które winny być sferą oddziaływania samorządu, by jakość życia mieszkańców ulegała systematycznej poprawie. Samorząd lokalny, jako kreator lokalnych rozwiązań, poprzez budowę kapitału społecznego swoich mieszkańców, dla nich i przez nich, wzmacnia naturalne sieci wsparcia, wspiera rodzinę w jej naturalnym środowisku, stara się redukować skutki społeczne bezrobocia, wykluczenia społecznego, włączając w te procesy organizacje pozarządowe jako skutecznego i sprawdzonego partnera. Należy jednak pamiętać, że strategia jest tylko konstrukcją, która dopiero po wypełnieniu realnymi działaniami, przełoży się na wymierną poprawę jakości życia mieszkańców Powiatu Stalowowolskiego.

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.) „do zadań własnych powiatu z zakresu pomocy społecznej należy: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami.”

Dotychczas opracowana przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dotyczyła lat 2005-2015, dlatego konieczne jest przyjęcie nowej strategii. Opracowany dokument poprzedzony został wnikliwą diagnozą sytuacji społecznej w powiecie. Analizą objęto lata 2013-2015 a problemy społeczne, które uwzględniono wyczerpuje art. 7 ustawy o pomocy społecznej, który wskazuje powody udzielania pomocy społecznej osobom i rodzinom. Dotyczą one niżej wymienionych problemów:

- 1) ubóstwa,
- 2) sieroctwa,
- 3) bezdomności,
- 4) bezrobocia,
- 5) niepełnosprawności,
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- 7) przemocy w rodzinie,
- 8) potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,
- 10) trudności w integracji cudzoziemców,
- 11) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- 12) alkoholizmu lub narkomanii,
- 13) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- 14) kląski żywiołowej lub ekologicznej.

Opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Stalowowolskiego na lata 2016 - 2020 wyczerpuje zapis art. 16b ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, który mówi, że: „strategia zawiera w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej,
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią,
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,

- b) kierunków niezbędnych zmian,
- c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
- d) wskaźników realizacji działań.”

Janusz Zarzeczny

Starosta Stalowowolski

(podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym)